გერმანული უმცირესობის კულტურული მარშრუტი საქართველოში

KULTURWEG DER DEUTSCHEN MINDERHEIT IN GEORGIEN

CULTURAL ROUTE OF THE GERMAN MINORITY IN GEORGIA

გერმანელების მიერ დაარსებული კოლონიების ტერიტორიაზე არსებული კულტურული მემკვიდრეობის ძეგლების აღწერა და მათი რუკებზე დატანა ეფუძნება **სამხრეთ კავკასიაში გერმანული კულტურული მემკვიდრეობის დაცვის კავშირის** (თბილისი) არქიტექტორ-რესტავრატორისა და მკვლევრის, **ნესტან თათარაშვილის** ფუნდამენტურ და გრძელვადიან კვლევას, რომელიც დააფინანსა საქართველოს კულტურული მემკვიდრეობის დაცვის ეროვნული სააგენტომ 2015 და 2016 წელს. **თათია ღვინერიას** (თბილისი) ეკუთვნის თავი, რომელიც ეხება მდინარე მტკვრის დასავლეთით მდებარე თბილისის ნაწილს. მასვე ეკუთვნის დეტალური აღწერა, რაც ნოი-ტიფლისის შესახებ თავშია წარმოდგენილი. **თამაზ გერსამიამ** (თბილისი) და **ლეონარდ-ედუარდ ბრეიშმა** წვლილი შეიტანეს ზოგიერთი ტექსტისა და რუკის შედგენაში. ამ ატლასში პირველად ქვეყნდება ზემოხსენებული კოლონიების თანამედროვე რუკები, სადაც ქართულ სახელწოდებებთან ერთად მითითებულია მათი გერმანული, ტრადიციული სახელები, მათ შორის, ადგილის, ქუჩის და სხვა ტოპოგრაფიული სახელწოდებები. ისეთი შემთხვევებისთვის, სადაც შესაბამისი ქართული სახელწოდებები არ არსებობს, გამოყენებულია გერმანული ვერსიების ქართული ტრანსლიტერაცია.

Die in diesem Atlas enthaltene Beschreibung und Kartografierung des Kulturerbes der von Deutschen gegründeten Orte Georgiens beruht auf der langjährigen Grundlagenforschung von **Nestan Tataraschwili**, Architektin, Restauratorin und wissenschaftliche Mitarbeiterin des **Vereins zur Bewahrung deutschen Kulturguts im Südkaukasus** (Tiflis). Diese Forschung wurde 2015 und 2016 von der **Staatsagentur für Kulturerbeschutz Georgiens** finanziert. **Tatia Gwineria** (Tiflis) hat den Abschnitt zu Tiflis westlich der Kura und die ausführlichen Beschreibungen in dem Abschnitt zu Neu-Tiflis verfasst. Zu einzelnen Texten und Ortsplänen haben **Tamas Gersamia** (Tiflis) und **Leonhard-Eduard Breisch** (Alexandershilf) beigetragen. Mit diesem Atlas werden erstmals Ortspläne aller Siedlungen mit deren herkömmlichen deutschen Orts-, Straßen- und Örtlichkeitsnamen sowie den georgischen Bezeichnungen oder – falls es solche nicht gibt – mit der georgischen Umschrift der deutschen Namen veröffentlicht.

The description and mapping of the cultural heritage in the places founded by Germans in Georgia is based on the long-term fundamental research of **Nestan Tatarashvili**, architect, restorer and researcher of the **Verein zur Bewahrung deutschen Kulturguts im Südkaukasus** (Tbilisi). The research was funded by the National Agency for Cultural Heritage Preservation of Georgia in 2015 and in 2016. **Tatia Gvineria** (Tbilisi) is the author of the chapter about Tbilisi west of the River Kura and the detailed descriptions in the chapter about Neu-Tiflis. **Tamaz Gersamia** (Tbilisi) and **Leonhard-Eduard Breisch** have contributed to some texts and maps. For the first time, this atlas publishes contemporary maps of the aforementioned settlements with their traditional German place, street and other topographic names as well as the Georgian names or, where the latter do not exist, with the Georgian transliteration of the German names.

ეს სამუშაო შეესაბამება სასწავლო მასალას რომელიც თანხვედრაშია რეგიონული ან უმცირესობათა ენების ევროპული ქარტიის 8 (1)გ და 7(3) მუხლებთან.

Das Werk entspricht einem Lehrmittel gemäß Artikel 8 (1)g und 7 (3) der Europäischen Charta der Regional- oder Minderheitensprachen.

This work corresponds to a teaching material in conformity with Articles 8 (1)g and 7 (3) of the European Charter for Regional or Minority Languages.

საქართველოს კულტურული მემკვიდრეობის დაცვის ეროვნული სააგენტო
NATIONAL AGENCY FOR CULTURAL HERITAGE PRESERVATION OF GEORGIA
STAATSAGENTUR FÜR KULTURERBESCHUTZ GEORGIENS

ევროკავშირი საქართველოსთვის
The European Union for Georgia

COUNCIL OF EUROPE
CONSEIL DE L'EUROPE
ევროპის საბჭო

Verein zur Bewahrung deutschen Kulturguts im Südkaukasus
სამხრეთ კავკასიაში გერმანული კულტურული მემკვიდრეობის დაცვის კავშირი

© ევროპის საბჭო/Europarat/Council of Europe 2017

პუბლიკაციაში წარმოდგენილი მოსაზრებები ეკუთვნის ნაშრომის ავტორებს და შესაძლოა არ ემთხვეოდეს ევროპის საბჭოს და ევროკავშირის ოფიციალურ პოლიტიკას. | *Die in diesem Werk vertretenen Auffassungen liegen in der Verantwortung der Verfasser und geben nicht unbedingt die amtliche Haltung des Europarats und der Europäischen Union wieder.* | *The opinions expressed in this work are the responsibility of the authors and do not necessarily reflect the official policy of the Council of Europe and the European Union.*

სარჩევი | INHALT

გერმანული უმცირესობის ისტორია და კულტურა საქართველოში ... 5
Geschichte und Kultur der deutschen Minderheit in Georgien ... 10
History and culture of the German minority in Georgia ... 15

გერმანული უმცირესობის კულტურული მარშრუტი საქართველოში ... 19
Kulturweg der deutschen Minderheit in Georgien ... 19
Cultural Route of the German minority in Georgia ... 19

თბილისი | TIFLIS ... 22
- თბილისი (მდინარე მტკვრის მარჯვენა სანაპირო)
  Tiflis (westlich der Kura) ... 22
- ნოი-ტიფლისი (თბილისის უბანი, ჩუღურეთის რ-ნი)
  Neu-Tiflis (Viertel in Tiflis-Tschughureti) ... 38
- ალექსანდერსდორფი (თბილისის უბანი, დიდუბის რაიონი)
  Alexandersdorf (Viertel in Tiflis-Didube) ... 52

ქვემო ქართლის რეგიონი | REGION NIEDERKARTLIEN ... 54
- **გარდაბნის რაიონი | Kreis Gardabani ... 54**
  - სართიჭალა | Rosenfeld ... 54
  - ახალშენი და ამბართაფა | Hoffnungstal und Traubental ... 58
  - ნოი-ბოტანიკა | Neu-Botanika ... 60
  - რუისბოლო | Grüntal ... 62
- **თეთრიწყაროს რაიონი | Kreis Tetrizkaro ... 64**
  - ასურეთი | Elisabethtal ... 64
  - მარაბდა | Wiesendorf ... 72
  - ქოთიში | Steinfeld ... 74
- **მარნეულის რაიონი | Kreis Marxheim ... 76**
  - მარნეული | Marxheim ... 76
  - თამარისი | Traubenberg ... 78
- **ბოლნისის რაიონი | Kreis Katharinenfeld ... 80**
  - ბოლნისი | Katharinenfeld ... 80
- **წალკის რაიონი | Kreis Zalka ... 90**
  - თრიალეთი | Alexandershilf ... 90
  - კავთა | Blumental ... 96
- **დმანისის რაიონი | Kreis Dmanisi ... 98**
  - იფნარი | Waldheim ... 98
  - კუჩენბახი | Kutschenbach ... 100
  - დმანისი | Dmanisi ... 102

მცხეთა-მთიანეთის რეგიონი | REGION MZCHETA-MTIANETI ... 104
- **მცხეთის რაიონი | Kreis Mzcheta ... 104**
  - ვარდისუბანი | Rosental ... 104
  - ძველი ქანდა | Georgstal ... 106

სამცხე-ჯავახეთის რეგიონი | REGION SAMZCHE-DSCHAWACHETIEN ... 108
- **ადიგენის მუნიციპალიტეტი | Kreis Adigeni ... 108**
  - აბასთუმანი | Freudental ... 108

აფხაზეთი | ABCHASIEN ... 110
- **სოხუმის რაიონი | Bezirk Sochumi ... 110**
  - ძიღუტა, ახალსოფელი და ლინდა | Gnadenberg, Neudorf und Lindau ... 110

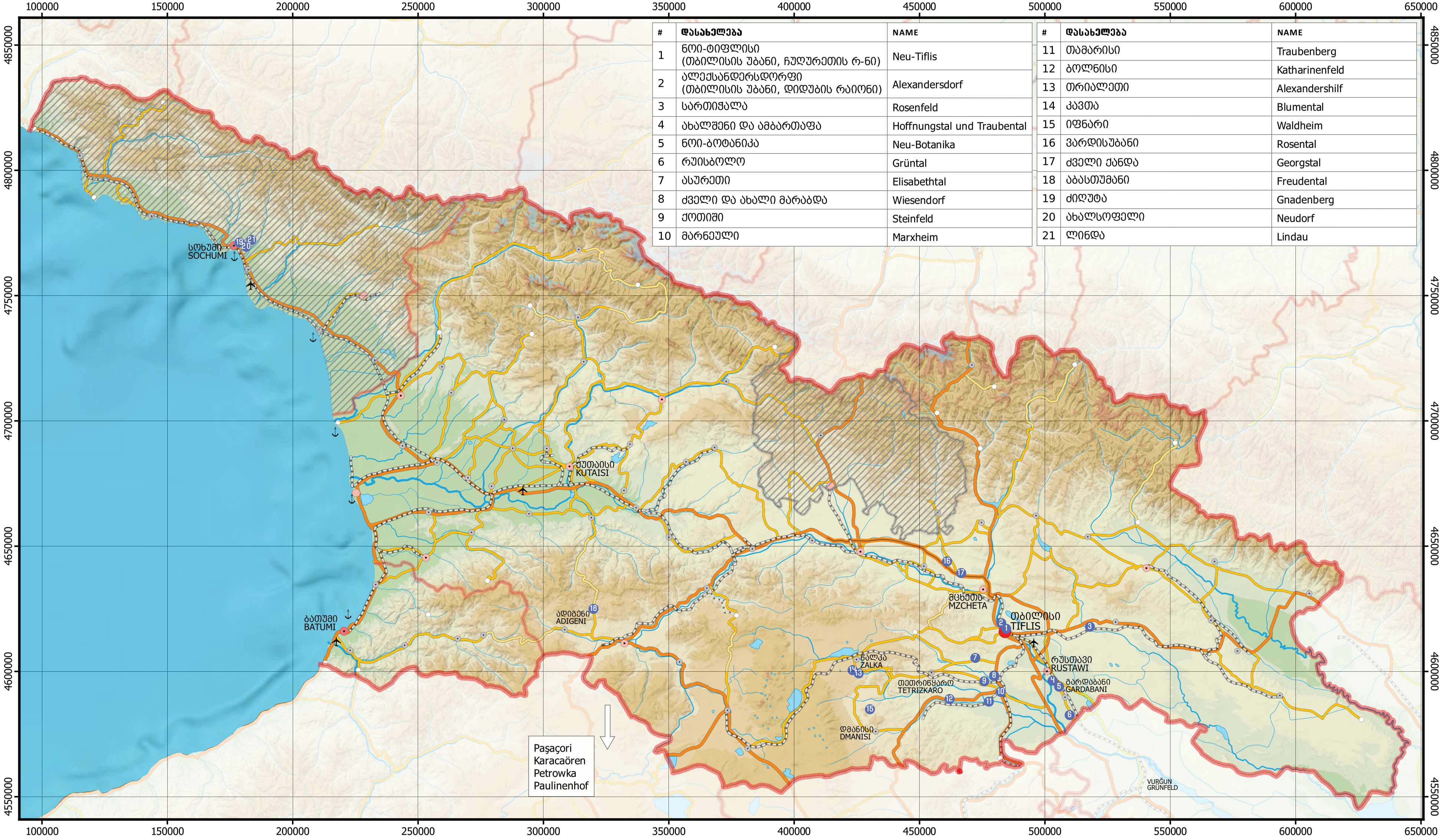

#	დასახელება	NAME
1	ნოი-ტიფლისი (თბილისის უბანი, ჩუღურეთის რ-ნი)	Neu-Tiflis
2	ალექსანდერსდორფი (თბილისის უბანი, დიდუბის რაიონი)	Alexandersdorf
3	სართიჭალა	Rosenfeld
4	ახალშენი და ამბართაფა	Hoffnungstal und Traubental
5	ნოი-ბოტანიკა	Neu-Botanika
6	რუისბოლო	Grüntal
7	ასურეთი	Elisabethtal
8	ძველი და ახალი მარაბდა	Wiesendorf
9	ქოთიში	Steinfeld
10	მარნეული	Marxheim
11	თამარისი	Traubenberg
12	ბოლნისი	Katharinenfeld
13	თრიალეთი	Alexandershilf
14	კავთა	Blumental
15	იფნარი	Waldheim
16	ვარდისუბანი	Rosental
17	ძველი ქანდა	Georgstal
18	აბასთუმანი	Freudental
19	ძიღუტა	Gnadenberg
20	ახალსოფელი	Neudorf
21	ლინდა	Lindau

გერმანული უმცირესობის ისტორია და კულტურა საქართველოში

მიუხედავად იმისა, რომ გერმანული უმცირესობის ისტორია საქართველოში 1817 წელს, სოფელ მარიენფელდის დაარსებით იწყება, ქართველებსა და გერმანელებს შორის ურთიერთობა მე-12 საუკუნიდან არსებობს. მოგვიანებით, მე-18 საუკუნეში, ერეკლე II-ის მეფობის დროს, გერმანელმა მეცნიერებმა მნიშვნელოვანი როლი ითამაშეს საქართველოში.

1763 წლიდან, ეკონომიკის განვითარების მიზნით, რუსეთის იმპერიამ დაიწყო გერმანელი გლეხების გადასახლება. განვითარდა ასევე მჭიდრო დინასტიური კავშირები გერმანიასთან, განსაკუთრებით ვიურტემბერგთან (შვაბია). თავად ეკატერინე დიდი გერმანელი იყო. მისმა ვაჟიშვილმა პავლე I-მა სოფია დოროთეა ფონ ვიურტემბერგი შეირთო, ხოლო მათმა ვაჟიშვილმა, ალექსანდრე I-მა ლუიზა ფონ ბადენზე იქორწინა. ალექსანდრე I-ის და ეკატერინე პავლოვნა ვიურტემბერგის მეფე ვილჰელმ I-თან ქორწინების შემდეგ, 1816 წელს ვიურტემბერგის დედოფალი გახდა. იმ რეგიონში გლეხები ნაპოლეონის შემოსევების, ძარცვის, სამხედრო ბეგარის, მაღალი გადასახადებისა და პროტესტანტი გერმანელების მიმართ რელიგიური შეუწყნარებლობის გამო იტანჯებოდნენ. მათთვის საქართველოში გადმოსახლების პერსპექტივა მომხიბვლელი იყო.

1817 წლის 21 სექტემბერს თბილისში ვიურტემბერგიდან 181 გერმანელი ჩამოვიდა. მათ აღმოსავლეთით, სართიჭალასთან ახლოს გადაინაცვლეს და მარიენფელდი დააარსეს, რომელიც სამხრეთ კავკასიაში პირველი გერმანული კოლონია იყო. 1818 წელს კიდევ 500 ოჯახი ჩამოვიდა ვიურტემბერგიდან თბილისში და 1819 წლისთვის კიდევ ხუთი გერმანული კოლონია დაარსდა: ნოი-ტიფლისი, ალექსადერსდორფი, კატარინენფელდი, ელიზაბეტთალი და პეტერსდორფი. მოსახლეობის რაოდენობის

ზრდის გამო, რასაც შედეგად მიწების სიმცირე მოჰყვა, 1857 წლიდან კოლონისტებმა ე.წ. განაყოფი (განშტოება) კოლონიები დააარსეს. მეოცე საუკუნის შუა წლებისთვის საქართველოში შემდეგი გერმანული კოლონიები დაარსდა:

მარიენფელდი, დაფუძნდა 1817 წელს
ნოი-ტიფლისი, 1818 წელი
ალექსადერსდორფი, 1818 წელი
კატარინენფელდი, 1818 წელი
ელიზაბეტთალი, 1818 წელი
კოლონი დერ ცვოელფ აპოსტელ, 1818 (1819 წლამდე)
პეტერსდორფი, 1819 წელი
ფროიდენტალი (აბასთუმანთან ახლოს), 1842 წელი (1848 წლამდე)
ფროიდენტალი (მარიენფელდთან ახლოს), 1848 წელი
ლოჭინი, 1850 წელი (1854 წლამდე)
ალექსანდერსჰილფი, 1857 წელი, ელიზაბეტთალის განაყოფი
სოფელი კუჩენბახი (მიდამო), 1863
ალექსანდრდორფის შუშის ქარხანა, კუჩენბახის შვილობილი დასახლება, 1879
გნადენბერგი, 1884 წელი
ნოიდორფი, 1884 წელი
ლინდაუ, 1884 წელი
ბლუმენტალი, 1892 წელი, ელიზაბეტთალისა და ალექსანდერსჰილფის განაყოფი
დმანისის გერმანული უბანი, მე-19 საუკუნის ბოლო
ტრაუბენბერგი, 1908 წელი, ელიზაბეტთალის განაყოფი
გეორგსტალი, 1910 წელი
ვალდჰაიმი, 1911 წელი, ალექსანდერსჰილფის განაყოფი
ვიზენდორფი, 1914 წლამდე, ელიზაბეტთალის განაყოფი
შტაინფელდი, დაფუძნდა 1914 წლამდე, ელიზაბეტთალის განაყოფი
გრჱუნტალი, დაფუძნდა 1914 წლამდე
ტრაუბენტალი, დაფუძნდა 1914 წლამდე
ჰოფნუნგსტალი, დაფუძნდა 1914 წლამდე
მარქსჰაიმი, 1914 წელი
როზენტალი, მარიენფელდის განაყოფი, დაფუძნების თარიღი კვლავ უცნობია
ბრინტალი, 1925, კატარინენფელდის შვილობილი დასახლება (მიდამო)
ნოი-ბოტანიკა, 1956 წელი.

კოლონიები ადგილობრივი ავტონომიით სარგებლობდნენ, სადაც გერმანული ოფიციალური და სასკოლო ენა იყო. ისინი ეკონომიკურ აღმავლობას განიცდიდნენ. გერმანელები ძირითადად ღვინის წარმოებას, კარტოფილის მოყვანას, მესაქონლეობასა და

ხელოსნობას მისდევდნენ. ისინი კარგი ფარმაცევტები იყვნენ და აფთიაქების უმეტესობას თბილისში გერმანელი მფლობელები ყავდა (მაგ. იულიუს იოჰან ევგენი ზემელი). კომპანია Siemens & Halske თბილისში ფუნქციონირებას 1860-იანი წლების დასაწყისში შეუდგა და ტელეგრაფის ხაზი გაიყვანა, რომელიც თბილისს სანქტ-პეტერბურგსა და მოსკოვთან აკავშირებდა. 1870-იანი წლების ბოლოს და 1880 წლებში გერმანელი სპეციალისტები საქართველოში ელექტროსადგურების ასაშენებლად მოიწვიეს.

ასიმილაციის პოლიტიკის გატარების შედეგად, ხელისუფლებამ შეზღუდა 1871 წელს გერმანული კოლონიების თვითმმართველობა. მოგვიანებით გერმანული სკოლები რუსულ საჯარო სკოლებად გარდაიქმნა.

1921 წელს საქართველოს საბჭოთა კავშირში გაერთიანების შემდეგ, გერმანული უმცირესობის მდგომარეობა კიდევ უფრო გაუარესდა, რადგან დაიშალა ორგანიზაციები და შეიზღუდა გერმანული ენის სწავლება. კოლექტივიზაციის დასაწყისში, 1929-1930 წლებში მრავალი გერმანელი მამაკაცი დააპატიმრეს და ციმბირში გადაასახლეს, როგორც კულაკი. 1931 წელს აიკრძალა საეკლესიო მსახურება ევანგელისტურ-ლუთერულ ეკლესიაში. პროტესტანტი მღვდლები დააპატიმრეს ან დახვრიტეს. ამის მიუხედავად, „ლუქსემბურგის“ (კატარინენფელდი) გერმანიის ეროვნული ოლქი (რაიონი) დაარსებულ იქნა 1926 წელს, რომელიც გერმანულ უმცირესობას ტერიტორიულ ავტონომიას უზრუნველყოფდა.

გერმანელების ვოლგისპირეთის გერმანელთა ავტონომიური რესპუბლიკიდან, ყირიმიდან და შავი ზღვის რეგიონებიდან გადასახლების შესახებ გადაწყვეტილების შემდეგ, საბჭოთა ხელისუფლებამ 1941 წლის ოქტომბერში გადაწყვიტა ყაზახეთისა და ციმბირის სპეციალურ კოლონიებში გადაესახლებინა გერმანელთა უმეტესობა საქართველოდან (23,580), აზერბაიჯანიდან (22,741) და სომხეთიდან (212), სადაც მათ იძულებითი სამუშაოების შესრულება უწევდათ. მეორე მსოფლიო ომის შემდეგ, საბჭოთა კავშირში გერმანელ სამხედრო ტყვეებს ასრულებინებდნენ იძულებით სამუშაოებს. საქართველოში მათ მშენებლობებზე ამუშავებდნენ, მაგ. თბილისის ვაკის რაიონის ნაწილში. ზოგიერთი მათგანი დარჩა და კვლავაც ცხოვრობს საქართველოში.

სპეციალურ კოლონიებში გადასახლებულებზე ზედამხედველობა 1955 წელს მოიხსნა. 1956 წლიდან გერმანელებმა საქართველოში დაბრუნება დაიწყეს. გერმანულ უმცირესობას უფლება მიეცა, დაეფუძნებინა ახალი კოლონია (ნოი-ბოტანიკა), დაეწყო გერმანულენოვანი გაზეთის გამოცემა და გაეხსნა გერმანული რადიო სადგური. 1957 წელს გერმანული უმცირესობის წარმომადგენელი მოსწავლეებისათვის გერმანულ ენაზე სწავლება იქნა შემოღებული. 1960-იან წლებში გერმანულის, როგორც უცხო ენის, შესწავლა ქართველებში ძალზე პოპულარული გახდა. გაიხსნა „გერმანული სკოლები", სადაც სწავლება ამ ენაზე მიმდინარეობდა.

1991 წელს, საქართველოს მიერ დამოუკიდებლობის მოპოვების შემდეგ, თბილისში, საირმის გორაზე აღიმართა მემორიალური ობელისკი, რომელიც იძულებით მუშახელს ეძღვნებოდა. ერთი წლის შემდეგ საქართველოს მინისტრთა კომიტეტმა გამოსცა სპეციალური ბრძანება, რომლის მიხედვითაც საქართველოს მოქალაქეებს, რომლებსაც გერმანული გვარები ჰქონდათ, შეეძლოთ პირადობის დამადასტურებელ დოკუმენტებში გერმანული ეროვნების თავისუფლად მითითება. მოქალაქეებს, რომლებსაც ერთ-ერთი მშობელი გერმანელი ჰყავდათ, შეეძლოთ არჩევანი გაეკეთებინათ მშობლების ეროვნებების მიხედვით. მიუხედავად იმისა, რომ 1997 და 2011 წლებში მიღებული იქნა კანონები, რომლებიც რეაბილიტაციას ემსახურებოდა, რჩება რიგი მოუგვარებელი საკითხები, რომლებიც კომპენსაციასა და საკუთრების უფლებებს უკავშირდება.

საქართველოში მცხოვრები გერმანელების ძირითადი ასოციაცია Einung („აინუნგი") 1991 წელს დაარსდა. იგი ხელს უწყობს გერმანული ენისა და ტრადიციების პოპულარიზაციას. 1992 წელს დაარსდა აფხაზეთის გერმანული საზოგადოება. Verein zur Bewahrung deutschen Kulturguts im Südkaukasus იკვლევს გერმანული კოლონიების ისტორიასა და არქიტექტურულ მემკვიდრეობას, რომლის ფინანსურ მხარდაჭერასაც საქართველოს კულტურული მემკვიდრეობის დაცვის ეროვნული სააგენტო ახორციელებს. ევანგელისტურ-ლუთერულ ეკლესიას მრევლი ჰყავს თბილისში, ბოლნისში-კატარინენფელდში, ნოი-ბოტანიკაში/გარდაბანში, რუსთავში, ბორჯომსა და სოხუმში. ეკლესია ატარებს საეკლესიო მსახურებას და გერმანულ და ქართულ ენებზე აქვეყნებს ორ ჟურნალს. გაზეთი Kaukasische Post („კაუკაზისშე პოსტი"), რომელიც კურტ ფონ კუჩენბახის მიერ 1906 წელს დაარსდა, კვლავაც გამოიცემა თბილისში. გერმანული უმცირესობის გარდა, გერმანულად მრავალი ქართველი საუბრობს, რადგან ეს ენა

ფართოდ ისწავლება სკოლებსა და უნივერსიტეტებში, რომლის მხარდაჭერასაც გერმანიის გოეთეს ინსტიტუტი ახორციელებს. გერმანული ასევე გამოიყენება გერმანიასთან ურთიერთობებში (ბიზნესი, ტურიზმი, ქალაქების დაძმობილება).

საქართველოში მოღვაწე ცნობილი გერმანელები:

- იოჰან ანტონ გიულდენშტედტი (1745-1781), 1768 წლიდან 1775 წლამდე ატარებდა ექსპედიციას და მისი ავტორობით შეიქმნა კავკასიის შესახებ პირველი კვლევა, სადაც აღწერილი იყო ქართული ყოფა, საზოგადოება და კულტურა;
- ჰენრიხ იულიუს კლაპროტი (1783-1835), კავკასიის ექსპე-დიციაში 1807-1808 წლებში იმყოფებოდა;
- იაკობ რაინეგგსი (ნამდვილი სახელი კრისტიან რუდოლფ ეჰლიხი, 1744-1793), მეფე ერეკლე II-ის მრჩეველი, რომელმაც იგი კახეთის შვიდი სოფლით დაასაჩუქრა;
- ოტო ვილჰელმ ჰერმან ფონ აბიხი (1806-1886), გეოლოგი, იკვლევდა კავკასიის გეოლოგიას;
- არნოლდ მორიცი (1821-1902), ასტრონომი, მეტეოროლოგი, თბილისის ფიზიკური ობსერვატორიის დირექტორი;
- გუსტავ რადე (1831-1903), ეთნოლოგი, საქართველოს ეროვ-ნული მუზეუმის დამაარსებელი;
- ლეოპოლდ ბილფელდი (1838-1922), იოჰან დიცმანი (1878-1923), ალბერტ ზალცმანი (1833-1897), ჰაინრიხ შარერი (1828-1906), ვიქტორ შრეტერი (1839-1901), ოტო სიმონსონი (1829-1914), პაულ შტერნი, არქიტექტორები. ალექსანდრე შიმკევიჩი (1858-1908), არქიტექტორი, პოლონურ-გერმანული, პროტესტანტული ოჯახიდან იყო. იგი დასაფლავებულია ნოი-ტიფლისის გერმანულ სასაფლაოზე;
- არტურ ლაისტი (1852-1927), მწერალი და გაზეთის Kaukasische Post მთავარი რედაქტორი, შოთა რუსთაველის „ვეფხის-ტყაოსნის" გერმანულ ენაზე მთარგმნელი;
- ადოლფ დირი (1867-1930), ეთნოლოგი, კავკასიური ლინ-გვისტიკის პიონერი, თარგმნა ქართული, აფხაზური, ხუნძური, ჩეჩნური და ოსური ზღაპრები და ლეგენდები;
- თეოდორ ჰორშელტი (1829-1871), პოლ ფრანკენი (1818-1884), ოსკარ შმერლინგი (1863-1938), მხატვრები;
- რუდოლფ კერერი (1923-2013), პიანისტი.

GESCHICHTE UND KULTUR DER DEUTSCHEN MINDERHEIT IN GEORGIEN

Während die eigentliche Geschichte der deutschen Minderheit in Georgien mit der Gründung des Dorfes Marienfeld im Jahr 1817 beginnt, reichen die georgisch-deutschen Beziehungen bis in das 12. Jahrhundert zurück. Später, im 18. Jahrhundert, haben deutsche Wissenschaftler während der Herrschaft des georgischen Königs Erekle II. eine wichtige Rolle in Georgien gespielt.

Zur Förderung der wirtschaftlichen Entwicklung warb das Russische Reich ab 1763 um die Einwanderung deutscher Bauern und entwickelte zugleich enge dynastische Beziehungen zu Deutschland. Katharina die Große war selbst Deutsche. Ihr Sohn Paul I. heiratete Sophie Dorothea von Württemberg-Mömpelgard, deren Sohn Alexander I. heiratete Luise von Baden. Die Schwester Alexanders I., Katharina Pawlowna, wurde 1816 nach ihrer Heirat mit König Wilhelm I. Königin von Württemberg. Dort litten die Bauern unter Napoleons Besatzung, Plünderungen, Kriegsdienst, hohen Steuern und religiöser Intoleranz gegenüber der evangelischen Bauernschaft und waren für die Einladung, sich in dem seinerzeit zu Russland gehörenden Georgien anzusiedeln, empfänglich.

Am 21. September 1817 kamen 181 Deutsche aus Württemberg in Tiflis an, begaben sich von dort ostwärts und gründeten in der Nähe von Sartitschala den Ort Marienfeld, die erste deutsche Siedlung im Südkaukasus (Georgien, Aserbaidschan, Armenien). 1818 kamen 500 weitere Familien aus Württemberg nach Tiflis und gründeten bis 1819 fünf deutsche Siedlungen: Neu-Tiflis, Alexandersdorf, Katharinenfeld, Elisabethtal und Petersdorf. Auf Grund von Bevölkerungswachstum und dem daraus folgenden Landmangel wurden ab 1857 Tochtersiedlungen gegründet. Bis 1956 entstanden die folgenden deutschen Siedlungen in Georgien (Angaben mit Gründungsjahr):

Marienfeld, 1817
Neu-Tiflis, 1818
Alexandersdorf, 1818
Katharinenfeld, 1818
Elisabethtal, 1818
Kolonie der zwölf Apostel, 1818 (bis 1819)
Petersdorf, 1819
Freudental (bei Abastumani), 1842 (bis 1848)
Freudental (bei Marienfeld), 1848
Michaelstal, 1850 (bis 1854)
Alexandershilf, 1857, Tochtersiedlung von Elisabethtal
Kutschenbach (Gut), 1863
Alexandershütte, Glashüttensiedlung von Kutschenbach, 1879
Gnadenberg, 1884
Neudorf, 1884
Lindau, 1884
Blumental, 1892, Tochtersiedlung von Alexandershilf und Elisabethtal
Deutsches Viertel von Dmanisi, Ende 19. Jahrhundert
Traubenberg, 1908, Tochtersiedlung von Elisabethtal
Georgstal, 1910
Waldheim, 1911, Tochtersiedlung von Alexandershilf
Wiesendorf, vor 1914, Tochtersiedlung von Elisabethtal
Steinfeld, vor 1914, Tochtersiedlung von Elisabethtal
Grüntal, vor 1914
Traubental, vor 1914
Hoffnungstal, vor 1914
Marxheim, 1914
Rosental, Tochtersiedlung von Marienfeld, Gründungsjahr unbekannt
Birntal, 1925, Tochtersiedlung (Gut) von Katharinenfeld
Neu-Botanika, 1956.

Die Siedlungen genossen Selbstverwaltung mit Deutsch als Amts- und Schulsprache und waren wirtschaftlich erfolgreich. Ihre Einwohner betrieben hauptsächlich Weinbau, Kartoffelanbau, Viehzucht und Handwerk. Andere verlegten sich auf Pharmazie, weshalb die meisten Apotheken in Tiflis von Deutschen (z.B. Julius Johann Eugen Semmel) geführt wurden. In den frühen 1860er Jahren nahm die Firma Siemens und Halske ihren Betrieb in Tiflis auf und baute eine Telegrafenleitung, die Tiflis mit Sankt Petersburg und Moskau verband. Gegen Ende der 1870er und in den 1880er Jahren errichteten deutsche Fachleute Elektrizitätswerke in Georgien.

Im Rahmen beginnender Assimilationspolitik schränkte die Regierung 1871 die Selbstverwaltung der deutschen Siedlungen ein. Später wurden die deutschen Schulen in russische öffentliche Schulen umgewandelt.

Nach der Eingliederung Georgiens in die Sowjetunion 1921 verschlechterte sich die Lage der deutschen Minderheit weiter. Die deutschen Vereinigungen wurden aufgelöst und der Deutschunterricht eingeschränkt. Während der Kollektivierung der Landwirtschaft wurden in den Jahren 1929-1930 viele Deutsche als „Kulaken" (wohlhabende Bauern) nach Sibirien deportiert. Die Gottesdienste der Evangelisch-Lutherischen Kirche wurden 1931 verboten, eine Reihe evangelischer Pfarrer verhaftet oder ermordet. Trotzdem bestand ab 1926 der Deutsche Nationalkreis „Luxemburg" (Katharinenfeld), so dass die deutsche Minderheit in den Genuss von Territorialautonomie kam.

Nach der Entscheidung, die Deutschen aus der Autonomen Republik der Wolgadeutschen sowie von der Krim und dem Schwarzen Meer zu deportieren, beschloss die sowjetische Führung im Oktober 1941, auch die meisten – nicht alle – Deutschen aus Georgien (23 580), Aserbaidschan (22 741) und Armenien (212) zu deportieren und in Sondersiedlungen in Kasachstan und Sibirien zu internieren, wo sie Zwangsarbeit zu leisten hatten. Nach dem Zweiten Weltkrieg wurden auch deutsche Kriegsgefangene als Zwangsarbeiter in der Sowjetunion festgehalten. In Georgien mussten sie beispielsweise Teile des Tifliser Stadtteils Wake bauen. Einige ehemalige Zwangsarbeiter sind in Georgien geblieben und leben dort noch heute.

Die Überwachung der Deportierten in den Sondersiedlungen Kasachstans und Sibiriens wurde 1955 aufgehoben. Ab 1956 kehrten Deutsche nach Georgien zurück. Der deutschen Minderheit wurde es gestattet, eine neue Siedlung zu gründen (Neu-Botanika), eine deutschsprachige Zeitung herauszugeben und einen solchen Hörfunksender zu betreiben. 1957 wurde Deutsch als Unterrichtssprache für Schüler der deutschen Minderheit eingeführt. In den 1960er Jahren wurde bei den Georgiern Deutsch als Fremdsprache sehr beliebt und es entstanden „Deutsche Schulen" mit vertieftem Deutschunterricht.

1991, im Jahr der Unabhängigkeit Georgiens, wurde auf dem Sairme-Berg in Tiflis ein Mahnmal für die Zwangsarbeiter errichtet. Ein Jahr später nahm der Ministerrat Georgiens einen Erlass an, gemäß dem Angehörige der deutschen Minderheit in Ausweisen ihre Volkszugehörigkeit als deutsch angeben und Bürger mit mindestens einem deutschen Elternteil zwischen

den Volkszugehörigkeiten ihrer Eltern wählen können. Obwohl 1997 und 2011 Gesetze zur Rehabilitierung der Deutschen verabschiedet wurden, bleiben Fragen der Entschädigung und Eigentumsrechte ungelöst.

Der Verband der deutschen Minderheit in Georgien, die „Einung", wurde 1991 gegründet und fördert die deutsche Sprache und Tradition. 1992 entstand auch in Abchasien ein Verein der deutschen Minderheit. Der „Verein zur Bewahrung deutschen Kulturguts im Südkaukasus" erforscht mit finanzieller Unterstützung der Staatsagentur für Kulturerbeschutz Georgiens die Geschichte und das bauliche Erbe der deutschen Siedlungen. Die Evangelisch-Lutherische Kirche hat Gemeinden in Tiflis, Katharinenfeld, Neu-Botanika/Gardabani, Rustawi, Bordschomi und Suchumi. Sie hält Gottesdienste auf Deutsch und Georgisch ab und veröffentlicht zwei Zeitschriften, die beide Sprachen verwenden. In Tiflis erscheint die Zeitung „Kaukasische Post", die 1906 von Kurt von Kutzschenbach gegründet wurde. Außer der deutschen Minderheit sprechen auch viele Georgier Deutsch (insgesamt schätzungsweise 685 000 Einwohner Georgiens), da die Sprache mit Unterstützung des Goethe-Instituts Tiflis an Schulen und Universitäten unterrichtet wird. Deutsch wird auch in den Beziehungen mit Deutschland verwendet (Wirtschaft, Fremdenverkehr, Städtepartnerschaften).

Einige berühmte Deutsche in Georgien:

- Johann Anton Güldenstädt (1745-1781) unternahm von 1768 bis 1775 eine Expedition und beschrieb in einer der ersten Abhandlungen über den Kaukasus die georgische Lebensweise, Gesellschaft und Kultur
- Heinrich Julius Klaproth (1783-1835) unternahm 1807-1808 eine Expedition in den Kaukasus
- Jacob Reineggs (ursprünglich Christian Rudolf Ehlich, 1744-1793) war Berater von König Erekle II., der ihm für seine Dienste sieben Dörfer in Kachetien überließ
- Otto Wilhelm Hermann von Abich (1806-1886), Geologe, erforschte die Geologie des Kaukasus
- Arnold Moritz (1821-1902), Astronom und Meteorologe, war Leiter des Magnetisch-Meteorologischen Observatoriums in Neu-Tiflis

- Gustav Radde (1831-1903), Völkerkundler, gründete das Kaukasische Museum, das heutige Georgische Museum
- Leopold Bielfeld (1838-1922), Johann Dizmann (1878-1923), Albert Salzmann (1833-1897), Heinrich Scharrer (1828-1906), Viktor Schröter (1839-1901), Otto Simonson (1829-1914), Paul Stern, Architekten. Der Architekt Alexander Schimkewitsch (1858-1908) stammte aus einer polnisch-deutschen Familie und war evangelisch; er ist auf dem deutschen Friedhof in Neu-Tiflis begraben
- Arthur Leist (1852-1927), Schriftsteller und Schriftleiter der Zeitung „Kaukasische Post“, Hauptübersetzer von Schota Rustawelis Werk „Der Recke im Tigerfell" ins Deutsche
- Adolf Dirr (1867-1930), Völkerkundler und Wegbereiter der kaukasischen Sprachwissenschaft, übersetzte unter anderem georgische, abchasische, awarische, tschetschenische und ossetische Märchen und Sagen
- Theodor Horschelt (1829-1871), Paul Franken (1818-1884), Oskar Schmerling (1863-1938), Maler
- Rudolf Kehrer (1923-2013), Pianist.

HISTORY AND CULTURE OF THE GERMAN MINORITY IN GEORGIA

While the history of the German minority in Georgia began in 1817 with the establishment of the village of Marienfeld, the history of relations between Georgians and Germans can generally be traced back to the 12th century. Later, in the 18th century, German scientists played an important role in Georgia during the reign of the Georgian King Erekle II.

To develop the economy, from 1763, the Russian Empire began to encourage the immigration of German peasants and also developed close dynastic relations with Germany. Catherine the Great herself was German. Her son Paul I married Sophie Dorothea von Württemberg-Mömpelgard, and their son, Alexander I, married Luise von Baden. Catherine Pavlovna, the sister of Alexander I, became Queen of Württemberg in 1816 after she married King Wilhelm I of Württemberg. In that region, peasants were suffering as a result of Napoleon's invasions, predation, military conscription, high taxation and religious intolerance towards the Protestant German peasantry, and were attracted by the prospect of settling in Georgia.

On 21 September 1817, 181 Germans came from Württemberg (Swabia) to Tbilisi, moved east and, near Sartichala, established Marienfeld, the first German settlement in the South Caucasus. In 1818, another 500 families from Württemberg came to Tbilisi, and by 1819, five additional German settlements had been founded: Neu-Tiflis, Alexandersdorf, Katharinenfeld, Elisabethtal and Petersdorf. Owing to population growth and the resulting lack of land, from 1857 onwards, the settlers founded so-called daughter (offshoot) settlements. By the middle of the 20th century, the following German settlements had been established in Georgia:

Marienfeld, established in 1817
Neu-Tiflis, 1818
Alexandersdorf, 1818
Katharinenfeld, 1818
Elisabethtal, 1818
Kolonie der zwölf Apostel, 1818 (until 1819)
Petersdorf, 1819
Freudental (near Abastumani), 1842 (until 1848)

Freudental (near Marienfeld), 1848
Lochini/Michaelstal, 1850 (until 1854)
Alexandershilf, 1857, daughter settlement of Elisabethtal
Kutschenbach (estate), 1863
Alexandershütte, glass factory settlement of Kutschenbach, 1879
Gnadenberg, 1884
Neudorf, 1884
Lindau, 1884
Blumental, 1892, daughter settlement of Alexandershilf and Elisabethtal
German quarter of Dmanisi, end of the 19th century
Traubenberg, 1908, daughter settlement of Elisabethtal
Georgstal, 1910
Waldheim, 1911, daughter settlement of Alexandershilf
Wiesendorf, before 1914, daughter settlement of Elisabethtal
Steinfeld, established before 1914, daughter settlement of Elisabethtal
Grüntal, before 1914
Traubental, before 1914
Hoffnungstal, before 1914
Marxheim, 1914
Rosental, daughter settlement of Marienfeld, date of establishment unknown
Birntal, 1925, daughter settlement (estate) of Katharinenfeld
Neu-Botanika, 1956.

The settlements enjoyed local autonomy, with German being used as the official and school language, and prospered economically. Germans worked mainly in wine production, potato farming, animal breeding and craftsmanship. They also specialised in pharmaceutics, and most pharmacies in Tbilisi had German owners (e.g. Julius Johann Eugen Semmel). The Siemens & Halske Company began operations in Tbilisi in the early 1860s and set up a telegraph connecting Tbilisi with Saint Petersburg and Moscow. In the late 1870s and 1880s, German specialists were invited to build electric power stations.

In 1871, as part of the beginning of assimilation policies, the authorities limited self-government in the German settlements. Later, German schools were transformed into Russian public schools.

After the incorporation of Georgia into the Soviet Union in 1921, the situation of the German minority deteriorated further as its organisations were dissolved and the teaching of German became limited. During the early collectivisation period from 1929 to 1930, many German men were arrested and deported to Siberia as kulaks (rich farmers). In 1931, the Evangelic-Lutheran Church was prohibited from holding church services, and several Protestant clergymen were arrested or mur-

dered. Nevertheless, the German National District (rayon) of "Luxemburg" (Katharinenfeld) was established in 1926, providing the German minority with territorial autonomy.

Following the decision to deport Germans from the Autonomous Republic of the Volga Germans, Crimea and the Black Sea region, in October 1941, the Soviet authorities also decided to deport most, though not all, Germans from Georgia (23,580), Azerbaijan (22,741) and Armenia (212), and send them to special settlements in Kazakhstan and Siberia where they had to serve as forced labourers. After World War II, German prisoners of war were also kept as forced labourers in the Soviet Union; in Georgia, they were used, for example, to build parts of Vake district in Tbilisi. A few of them remained and still live in Georgia.

In 1955, supervision of the deportees in special settlements was lifted. From 1956, Germans started to return to Georgia. The German minority was allowed to establish a new settlement (Neu-Botanika), publish a German-language newspaper and set up a German radio station. In 1957, teaching in German was introduced for pupils from the German minority. Teaching German as a foreign language became very popular among Georgians in the 1960s and "German Schools" were opened to provide intensive German language instruction.

In 1991, at the time of Georgia's independence, a memorial obelisk was erected on Mount Sairme in Tbilisi in memory of the forced labourers. One year later, the Council of Ministers of Georgia issued a special decree which sanctioned that Georgian citizens with German family names could freely adopt German ethnicity as their designated ethnicity in their identity documents and allowed persons with at least one German parent to choose between the ethnicities of their parents. While rehabilitation legislation was adopted in 1997 and 2011, certain compensation and property rights issues remain unsolved.

The German minority's main association, Einung, was founded in 1991 to promote German language and traditions. In 1992, the German Society of Abkhazia was established. The Verein zur Bewahrung deutschen Kulturguts im Südkaukasus researches the history and architectural heritage of the German settlements, financed by the National Agency for Cultural Heritage Preservation. The Evangelic-Lutheran Church has parishes in Tbilisi, Bolnisi-Katharinenfeld, Neu-Botanika/Gardabani, Rustavi, Borjomi and Sukhumi. The church conducts its services, and publishes two magazines, in German and Georgian. The newspaper, Kaukasische Post, which was founded by Kurt von Kutzschenbach in 1906, is published in Tbilisi. Besides the German minority, many Georgians also speak German (approximately 685,000 inhabitants of Georgia in total) because it is widely taught at schools and universities, with support coming from the Goethe-Institut in Tbilisi. German is also used in relations with Germany (business, tourism, town twinnings).

Some prominent Germans in Georgia:

- Johann Anton Güldenstädt (1745-1781), conducted an expedition from 1768 to 1775 and produced one of the first studies of the Caucasus, describing Georgian life, society and culture
- Heinrich Julius Klaproth (1783-1835), went on an expedition to the Caucasus in 1807-1808
- Jacob Reineggs (originally Christian Rudolf Ehlich, 1744-1793), adviser to King Erekle II, who rewarded him with seven villages in Kakheti
- Otto Wilhelm Hermann von Abich (1806-1886), geologist, researched the geology of the Caucasus
- Arnold Moritz (1821-1902), astronomer, meteorologist, Director of the Tbilisi Magnetic-Meteorological Observatory
- Gustav Radde (1831-1903), ethnologist, founded the Caucasian Museum, the present Museum of Georgia
- Leopold Bielfeld (1838-1922), Johann Dizmann (1878-1923), Albert Salzmann (1833-1897), Heinrich Scharrer (1828-1906), Viktor Schröter (1839-1901), Otto Simonson (1829-1914), Paul Stern, architects. The architect Alexander Schimkewitsch (1858-1908) was from a Polish-German family and Protestant; he is buried at the German cemetery in Neu-Tiflis.
- Arthur Leist (1852-1927), writer and editor-in-chief of Kaukasische Post, main translator of Shota Rustaveli's "The Knight in the Panther's Skin" into German
- Adolf Dirr (1867-1930), ethnologist, a pioneer of Caucasian linguistics, translated inter alia Georgian, Abkhazian, Avar, Chechen and Ossetian fairy tales and legends
- Theodor Horschelt (1829-1871), Paul Franken (1818-1884), Oskar Schmerling (1863-1938), painters
- Rudolf Kehrer (1923-2013), pianist.

დამატებითი ლიტერატურა | Lesehinweis | Further reading: Daphne Springhorn: Deutsche in Georgien, Tiflis 2004; Goethe-Institut, Projekt „Deutsche in Georgien", http://www.goethe.de/ins/ge/prj/dig/deindex.htm; Tom Trier/George Tarkhan-Mouravi: Georgia - An Ethno-Political Handbook, Tbilisi 2008; Alexander Yaskorski/Rudolf Yaskorski: Schwaben im Schwarzmeergebiet und im Kaukasus, Eriwan 2003

გერმანული უმცირესობის კულტურული მარშრუტი საქართველოში

გერმანული კულტურული მემკვიდრეობა საქართველოში განსაკუთრებით შე-სამჩნევია როგორც ურბანული (თბილისში), ისე გერმანული ტრადიციული და-სახლებების სოფლის არქიტექტურის თვალსაზრისით. კერძოდ, ადგილობრივი გერმანელი არქიტექტორები: ლეოპოლდ ბილფელდი, იოჰან დიცმანი, ალბერტ ზალცმანი, ვიქტორ შრეტერი, ოტო იაკობ სიმონსონი და პაულ შტერნი თბილისის მრავალი ღირსშესანიშნავი პროექტის ავტორებად გვევლინებიან. კოლონიებში აშენებულ საცხოვრებელ სახლებში ორგანულადაა შერწყმული შვაბიური და ქართული ტრადიციები. შვაბიიდან კოლონისტებმა გადმოიღეს ღრმა სარ-დაფები ჭირნახულის შესანახად, მაღალი სხვენი, ასევე ფახვერკი, რომელიც ძირითადად გამოყენებულია სახურავების ფრონტონებზე კატარინენფელდში, ელიზაბეტთალში და ალექსანდერსჰილფში. ამავდროულად, გერმანელები იყე-ნებდნენ საქართველოში გავრცელებულ ფასადების დეკორაციას, ხის რიკულებიან თუ მოხარატებული მოაჯირების მქონე აივნებს, თაღიან ჭიშკრებს. გერმანული უმცირესობის კულტურული მარშრუტი საქართველოში მიზნად ისახავს ამ კულტურული მემკვიდრეობის შესახებ ცნობიერების ამაღლებას, ასევე მისი კვლევისა და შენარჩუნების წახალისებას.

Kulturweg der deutschen Minderheit in Georgien

Das deutsche Kulturerbe in Georgien ist besonders in der städtischen Architektur von Tiflis und in der ländlichen Architektur der deutschen Siedlungen sichtbar. In Tiflis haben vor allem die einheimischen deutschen Baumeister Leopold Bielfeld, Johann Dizmann, Albert Salzmann, Otto Jakob Simonson und Paul Stern eindrucksvolle Bauwerke entworfen. In den Siedlungen vermischte sich die schwäbische und georgische Art zu bauen. Aus Schwaben übernahmen die Siedler tiefe Keller zur Lagerung der Ernte, hohe Dachböden und Fachwerk, das man vor allem an Giebeln in Katharinenfeld, Elisabethtal und Alexandershilf antrifft. Gleichzeitig über-nahmen die Siedler in Georgien verbreitete Fassadenverzierungen, Balkone mit Holzpfosten oder geschnitzten Geländern und gewölbte Tore. Der Kulturweg der deutschen Minderheit in Georgien hat zum Ziel, das Bewusstsein um dieses Kulturerbe zu stärken sowie zu seiner Erfor-schung und seinem Erhalt anzuregen.

Cultural Route of the German minority in Georgia

The German cultural heritage of Georgia is particularly visible in both the urban German architecture in Tbilisi and the rural architecture in the traditional German settlements. In Tbilisi, in particular the local German architects Leopold Bielfeld, Johann Dizmann, Albert Salzmann, Otto Jakob Simonson and Paul Stern have designed remarkable buildings. In the settlements, dwelling houses are an organic mixture of Swabian and Georgian traditions. From Swabia, the settlers retained a deep basement for keeping their harvest and a high attic, as well as timber framing, which was mostly used on the fronton/pediment of roofs in Katharinenfeld, Elisabethtal and Alexandershilf. At the same time, the Germans also used façade decoration, such as that created and spread throughout Georgia, balconies with wooden balusters or carved railings, and arched gates. The Cultural Route of the German minority in Georgia aims to raise awareness of this heritage, as well as encouraging its research and maintenance.

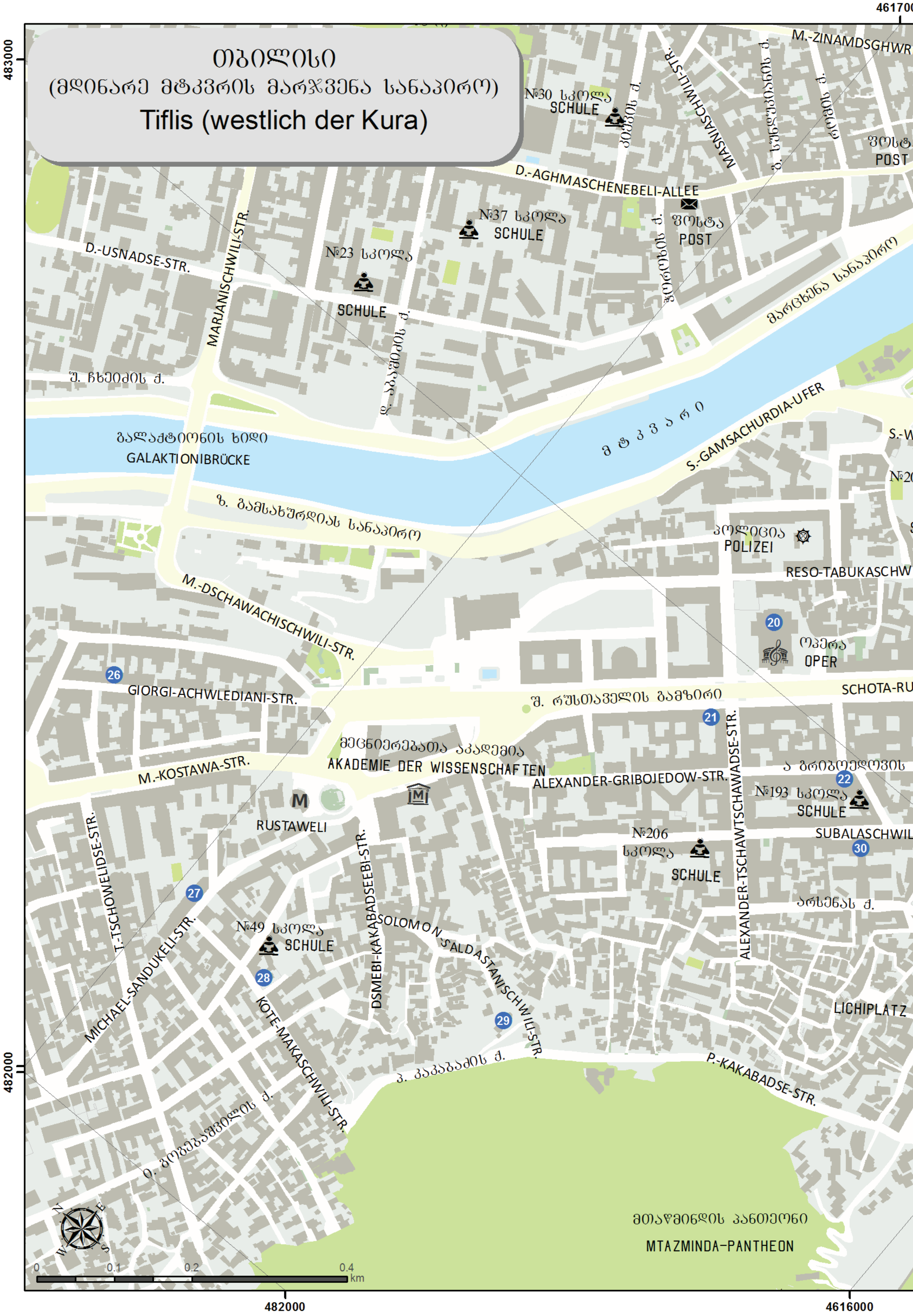
თბილისი
(მდინარე მტკვრის მარჯვენა სანაპირო)
Tiflis (westlich der Kura)
483000
461700
482000
482000
4616000
M.-ZINAMDSGHWR
MASNASCHWILI-STR.
№30 სკოლა
SCHULE
D.-AGHMASCHENEBELI-ALLEE
ფოსტა
POST
ფოსტა
POST
№37 სკოლა
SCHULE
№23 სკოლა
SCHULE
D.-USNADSE-STR.
MARJANISCHWILI-STR.
მარცხენა სანაპირო
გალაკტიონის ხიდი
GALAKTIONIBRÜCKE
მ ტ კ ვ ა რ ი
S.-GAMSACHURDIA-UFER
ზ. გამსახურდიას სანაპირო
პოლიცია
POLIZEI
RESO-TABUKASCHW
M.-DSCHAWACHISCHWILI-STR.
20
ოპერა
OPER
26
GIORGI-ACHWLEDIANI-STR.
შ. რუსთაველის გამზირი
SCHOTA-RU
21
მეცნიერებათა აკადემია
AKADEMIE DER WISSENSCHAFTEN
M.-KOSTAWA-STR.
ALEXANDER-GRIBOJEDOW-STR.
ა. გრიბოედოვის
22
№193 სკოლა
SCHULE
M
RUSTAWELI
№206
სკოლა
SCHULE
SUBALASCHWIL
30
ALEXANDER-TSCHAWTSCHAWADSE-STR.
არსენას ქ.
T.-TSCHOWELIDSE-STR.
27
№49 სკოლა
SCHULE
MICHAEL-SANDUKELI-STR.
28
DSMEBI-KAKABADSEEBI-STR.
SOLOMON-SALDASTANISCHWILI-STR.
29
KOTE-MAKASCHWILI-STR.
LICHIPLATZ
P.-KAKABADSE-STR.
პ. კაკაბაძის ქ.
ი. გოგებაშვილის ქ.
მთაწმინდის პანთეონი
MTAZMINDA-PANTHEON
N
E
S
W
0
0.1
0.2
0.4
km

484000
483000
4616000
484000
ხეთაგუროვის ქ.
N.-TSCHCHEIDSI-STR.
M.-ABDUSCHELISCHWILI-STR.
SAARBRÜCKENPLATZ
KURA
CHETAGUROWI-STR.
ჩუღურეთის ხიდი
TSCHUGHURETIBRÜCKE
დედაენის ბაღი
DEDAENAPARK
ნ. ბარათაშვილის ხიდი
N.-BARATASCHWILI-BRÜCKE
9 მარტის პარკი
9.-MÄRZ-PARK
LINKES UFER
№104 სკოლა
SCHULE
№58 სკოლა
SCHULE
GIORGI-ATONELI-STR.
9.-APRIL-PARK
გრ. ორბელიანის მოედანი
GR.-ORBELIANI-PLATZ
N.-BARATASCHWILI-STR.
ერეკლე II მოედანი
EREKLE-II.-PLATZ
WERZCHLI-STR.
G.-TSCHANTURIA-STR.
ARTSCHIL-DSCHORDSCHADSE-STR.
A.-PURZELADSE-STR.
PUSCHKINSTR.
№67 სკოლა
APCHASI-STR.
SCHULE
WACHTANG-BERIDSE-STR.
ABESADSIS-STR.
№1 სკოლა
SCHULE
PUSCHKINPLATZ
თავისუფლების მოედანი
FREIHEITSPLATZ
M
TAWISUPLEBAPLATZ
L.-GUDIASCHWILI-PLATZ
SCHALWA-DADIANI-STR.
9.-APRIL-STR.
GALAKTION-TABIDSE-STR.
GIORGI-LEONIDSE-STR.
IWANE-MATSCHABELI-STR.
PAWLE-INGOROKWA-STR.
კანცელარია
KANZLEI
№50 სკოლა
SCHULE
L.-ASATIANI-STR.
MTAZMINDI-STR.
№34 სკოლა
SCHULE
№47 სკოლა
SCHULE
№42 სკოლა
PHYSIK-UND MATHEMATIKSCHULE ILIA WEKUA №. 42
SCHIO-TSCHITADSE-STR.
PAOLO-IASCHWILI-STR.
LERMONTOWI-STR.
DANIEL-TSCHONKADSE-STR.
№43 სკოლა
SCHULE
1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 23 24 25 31 32

თბილისი | TIFLIS

თბილისი (მდინარე მტკვრის მარჯვენა სანაპირო)

Tiflis (westlich der Kura)

1 **თავისუფლების მოედანი, ქალაქ თბილისის მუნიციპალიტეტის საკრებულო:** ქალაქის ყოფილი სათათბიროსა და გამგეობის შენობა აგებულია 1849-1851 წლებში იტალიელი არქიტექტორის ჯოვანი სკუდიერის პროექტით. მისი რეკონსტრუქცია განხორციელდა 1882-1886 წელს. საფასადე გაფორმება ადგილობრივი გერმანელი არქიტექტორის, პაულ შტერნისაა, ხოლო შიდა გეგმარება ადგილობრივ რუს არქიტექტორს, ალექსანდრე ოზეროვს ეკუთვნის. სტილისტურად, შენობა ფსევდო-მავრულ ყაიდაზეა ნაგები და XIX საუკუნის თბილისის ერთ-ერთ გამორჩეულ არქიტექტურულ ნიმუშს წარმოადგენს. | **Eriwanplatz/Freiheitsplatz, Rathaus:** Das ehemalige Stadtratsgebäude wurde 1849-1851 von dem italienischen Architekten Giovanni Scudieri erbaut. 1882-1886 erfolgte ein Umbau: Die Fassade wurde dabei von dem einheimischen deutschen Architekten Paul Stern, die Innengestaltung von dem russischen Architekten Alexander Oserow entworfen. Das Gebäude ist im pseudo-maurischen Stil gebaut und eines der wichtigsten Beispiele für die Tifliser Architektur des 19. Jahrhunderts. | **Freedom Square, Tbilisi City Council Building:** The former City Board and Advisory building was built between 1849-1851 by Italian architect, Giovanni Scudieri. Reconstruction was carried out between 1882 and 1886: The exterior facing was designed by local German architect, Paul Stern, while the interior was designed by Alexander Ozerov, a local architect of Russian origin. Stylistically, the building was constructed in a pseudo-Moresque style, and is one of the most prominent examples of 19th-century Tbilisi architecture.

2 **შალვა დადიანის ქ. #10, საცხოვრებელი სახლი:** შენობა აიგო ადგილობრივი გერმანელი არქიტექტორის, ალბერტ ზალცმანის მიერ 1885 წელს შედგენილი პროექტის მიხედვით. შენობის ფასადი სადა, კლასიცისტური სტილის გვიანდელი ნიმუშია. | **Schalwa-Dadiani-Str. 10, Wohnhaus:** Das Haus wurde nach einem 1885 angefertigten Entwurf des einheimischen deutschen Architekten Albert Salzmann gebaut. Die Fassade ist ein Beispiel für schlichten Spätklassizismus. | **Shalva Dadiani Str. 10, Residential House:** The house was designed by local German architect, Albert Salzmann, in 1885. The façade of the building is an example of plain, late Classicistic-style architecture.

3 **ქ. თბილისი, ვახტანგ ბერიძის ქ. #9, საცხოვრებელი სახლი:** შენობა აგებულია XX ს-ის დასაწყისში, სავარაუდოდ გერმანელი არქიტექტორის, ოტო იაკობ სიმონსონის მიერ. ნაგებობა მოდერნული არქიტექტურის ერთ-ერთ, საინტერესო ნიმუშს წარმოადგენს. | **Wachtang-Beridse-Str. 9, Wohnhaus:** Das Anfang des 20. Jahrhunderts vermutlich von dem deutschen Architekten Otto Jakob Simonson erbaute Haus ist ein wichtiges Beispiel moderner Architektur. | **Vakhtang Beridze Str. 9, Residential House:** The house, which represents an interesting example of Modern-style architecture, was probably built at the beginning of the 20th century by German architect, Otto Jakob Simonson.

4 **ვუკოლ ბერიძის ქ. #11, საცხოვრებელი სახლი:** შენობა 1889 წელს აიგო. დამკვეთი გახლდათ გიორგი კარაკაზოვი, სომეხი საზოგადო და პოლიტიკური მოღვაწე. შენობის პროექტი შეადგინა ალბერტ ზალცმანმა. სტილისტურად, შენობის საფასადო კომპოზიცია ევროპული არქიტექტურული რეპერტუარიდან არის ნასესხები. | **Wukol-Beridse-Str. 11, Wohnhaus:** Das Gebäude wurde von Albert Salzmann entworfen und 1889 im Auftrag des armenischen Politikers Giorgi Karakasow erbaut. Seine Fassadengestaltung lehnt sich an die europäische Architektur an. | **Vukol Beridze Str. 11, Residential House:** The design of the building was made by Albert Salzmann. The house was commissioned by Armenian politician, Giorgi Karakazov, and built in 1889. Stylistically, the façade composition of the building is borrowed from the European architectural repertoire.

5 **გალაკტიონ ტაბიძის ქ. #9, საცხოვრებელი სახლი:** შენობა აგებულია წარმოშობით გერმანელი არქიტექტორის ალბერტ ზალცმანის მიერ 1870-იან წლებში შესრულებული პროექტის მიხედვით. ორსართულიანი ნაგებობა ბაროკალურ-რენესანსული საფასადო კომპოზიციით გამოირჩევა. შენობის რკინის კარის გისოსის ნახატში მფლობელის ინიციალებია ჩაქსოვილი. | **Galaktion-Tabidse-Str. 9, Wohnhaus:** Das zweistöckige Gebäude wurde von Albert Salzmann in den 1870er Jahren entworfen. Es hat eine Fassade im Barock- und Renaissancestil. An der Eingangstür sind die Initialen des ersten Besitzers zu lesen. | **Galaktion Tabidze Str. 9, Residential House:** The building's designs were drafted by Albert Salzmann in the 1870s. The façade of the two-storey house is of Baroque and Renaissance styles. The initials of the first owner are inscribed in the iron bars which form part of the building's front door.

6 **გალაკტიონ ტაბიძის ქ. #20, სმირნოვების მუზეუმი და „კულტურულ ურთიერთობათა ცენტრი – კავკასიური სახლი“:** მეცენატ-ვაჭარ იაგორ თამამშევის საცხოვრებელი სახლი, რომელიც მან თავის შვილიშვილს, მიხეილ სმირნოვზე (ეს უკანასკნელი ცნობილი რუსი არისტოკრატი ქალის – ალექსანდრა ოსიპოვნა სმირნოვას ვაჟი იყო) მითხოვების შემდეგ გადასცა, ოტო იაკობ სიმონსონის მიერ 1859 წელს შედგენილი პროექტის მიხედვით აიგო. შენობის საფასადო კომპოზიცია კლასიცისტური ყაიდისაა. | **Galaktion-Tabidse-Str. 20, Museum der Familie Smirnow und Zentrum für kulturelle Beziehungen/Kaukasisches Haus:** Das einstige Wohnhaus des Philanthropen Igor Tamamschew wurde 1859 von Otto Jakob Simonson entworfen. Tamamschew schenkte es seiner Enkelin nach deren Heirat mit Michael Smirnow (Sohn der bekannten russischen Hofdame Alexandra Ossipowna Smirnowa). Die Fassade ist klassizistisch. | **Galaktion Tabidze Str. 20, The Smirnoff Family Museum and Centre for Cultural Relations – Caucasian House:** Designed in 1859 by Otto Jakob Simonson, this former residential house of the philanthropist, Ygor Tamamshev, was bestowed upon his granddaughter after she married Mikhail Smirnoff (son of famous Russian court lady, Alexandra Osipovna Smirnova). The façade composition of the building is structured in a Classicistic style.

7 **გალაკტიონ ტაბიძის ქ. #22, საცხოვრებელი სახლი:** შენობა 1883 წელს ალბერტ ზალცმანის პროექტის მიხედვით აიგო. შენობის მეპატრონე გახლდათ თბილისელი ვაჭარი გაბრიელ თამამშევი. ნაგებობის საფასადო კომპოზიცია ძველი ქართული ხუროთმოძღვრული დეკორის გამოყენებით იქმნება. გარდა ფასადისა, საინტერესოა შენობის ინტერიერიც, სადარბაზოს მარმარილოს

საფეხურებიანი, ჭადრაკულ ბაქნიანი, რკინის აჟურულმოაჯირიანი კიბე და სხვა. შენობა თბილისური არქიტექტურის ერთ-ერთ გამორჩეულ ნიმუშს წარმოაგდენს. | **Galaktion-Tabidse-Str. 22, Wohnhaus:** Das Haus wurde 1883 von Albert Salzmann gebaut und gehörte dem armenischen Händler Gabriel Tamamschew aus Tiflis. Die Fassade ist nach alter georgischer Art verziert. Neben der Fassade beeindruckt das Gebäude auch mit seiner

Innenausstattung, zum Beispiel einem Treppenhaus mit Marmorstufen und einem eisernen Treppengeländer. Das Gebäude ist eines der eindrucksvollsten Bauwerke in Tiflis. | **Galaktion Tabidze Str. 22, Residential House:** The house was built in 1883 by Albert Salzmann. The owner of the building was Gabriel Tamamshev, an Armenian merchant of Tbilisi origin. The façade composition of the building was created using old, Georgian architectural décor. Besides the façade, the interior of the building is also fascinating. A staircase leading to the porch with marble stairs and a chequered-pattern platform, iron-tracery banisters and other details are also of interest. The building is one of the most spectacular examples of Tbilisi architecture.

8 **ივანე მაჩაბლის ქ. #13, საქართველოს მწერალთა სახლი:** ქართული კონიაკის წარმოების ფუძემდებელისა და მეცენატის, დავით სარაჯიშვილის საკუთარი სახლი აგებულია 1903-1905 წლებში გერმანელი არქიტექტორის კარლ ცაარის პროექტის მიხედვით. სახლის არქიტექტურაზე მუშაობდნენ არქიტექტორები ალექსანდრე ოზეროვი და კორნელი ტატიშჩევიც. ხის ინტერიერის ავტორი ილია მამაცაშვილია. სახლი მოდერნის სტილის არქიტექტურის ნი-მუშია. ფასადის მოპირკეთების დროს უხვადაა გამოყენებული ტალღოვანი ფრონტონები, ნაძერწი ნიჟარები, მცენარეული ორნამენტები. სახლის ვერანდა მოპირკეთებულია ცნობილი ფირმის, „ვილეროი და ბოხის“ კერამიკული ფილებით. მსგავსი ფორმისა და მოხატულობის ფილები დიდი იშვიათობაა და მხოლოდ განსაკუთრებული შეკვეთისა და მესაკუთრეებისთვის მზადდებოდა. საინტერესოა შენობის ინტერიერები, რომლებიც მაღალმხატვრული ოსტატობით

არის შესრულებული. არქიტექტურის მკვლევართა აზრით, სარაჯიშვილის სახლი თბილისური და ევროპული არქიტექტურის შერწყმის ბრწყინვალე მაგალითია. | **Iwane-Matschabeli-Str. 13, Schriftstellerhaus:** Das Gebäude wurde von dem deutschen Architekten Karl Zaar entworfen und 1903-1905 von dem Gründer der georgischen Weinbrandherstellung David Saradschischwili erbaut. Die Architekten Alexander Oserow und Korneli Tatischew haben an dem Bau mitgewirkt. Ilia Mamatsaschwili hat die Holzarbeiten im Inneren ausgeführt. Das Haus ist ein Beispiel für den Stil der Moderne. Seine Fassade ist reichlich mit gewellten Dreiecksgiebeln, Muscheln- und Pflanzenverzierungen bestückt. Die Terrasse ist mit berühmten „Villeroy&Boch"-Fliesen belegt, die seltene Einzelanfertigungen waren. Auch die Innenausstattung ist von hohem künstlerischem Wert. Nach Meinung von Fachleuten ist Saradschischwilis Haus ein beeindruckendes Beispiel für die Verbindung von georgischer und europäischer Architektur. | **Ivane Machabeli Str. 13, Writers House:** The building was designed by German architect, Karl Zaar, and built between 1903 and 1905 by the founder of Georgian brandy, David Sarajishvili. Architects, Alexander Ozerov and Korneli Tatishchev, worked in co-operation with him. The designer of its wooden interior was Ilia Mamatsashvili. The house is an example of Modern-style architecture. The wavy fronts, moulded cockle-shells and floral ornaments are amply applied for the decoration of the façade. The veranda of the house is decorated with the famous "Villeroy and Boch" ceramic tiles. The tiles of the given form and ornament are a rarity. They were especially made to the specific order of the owners. The building interiors, that are high in artistic value, are also of interest. According to architecture experts, Sarajishvili's house is a spectacular example of a mixture of Georgian and European architecture.

9 **გიორგი ლეონიძის ქ. 7 / სულხან-საბა ორბელიანის ქ. 2, საცხოვრებელი სახლი:** მეფე ერეკლე II-ის რძლის და უფლისწულ ერეკლე ბატონიშვილის დედის, მარიამის სახლი აგებულია წარმოშობით გერმანელი არქიტექტორის ალბერტ ზალცმანის მიერ 1863 წელს შედგენილი პროექტის მიხედვით. დღეის მდგომარეობით, შენობა გადაკეთებულია. | **Giorgi-Leonidse-Str. 7/Sulchan-Saba-Orbeliani-Str. 2, Wohnhaus:** Mariams Haus, benannt nach der Schwiegertochter von König Erekle II. und Mutter von Prinz Erekle Batonischwili, wurde 1863 von Albert Salzmann entworfen und ist in veränderter Gestalt erhalten geblieben. | **Giorgi Leonidze Str. 7/ Sulkhan-Saba Orbeliani Str. 2, Residential House:** House of Mariam, the daughter-in-law of King Erekle II and mother of Prince Erekle Batonishvili. The design of the building was made by Albert Salzmann in 1863. This house has survived in an altered shape.

10 **გიორგი ლეონიძის ქ. #10, საცხოვრებელი სახლი:** შენობა აგებულია წარმოშობით გერმანელი ინჟინრის ფერდინანდ ლემკულის მიერ 1851 წელს შედ-

გენილი პროექტის მიხედვით. ინჟინრის საკუთარი სახლი. საინტერესოა საფასადო კომპოზიცია, რომელიც წონასწორობის პრინციპზე იგება. შენობა, თავისი მასშტაბითა და პროპორციით, განაშენიანებაში ერთ-ერთ მნიშვნელოვან ნაგებობას წარმოადგენს. | **Giorgi-Leonidse-Str. 10, Wohnhaus:** Das Gebäude wurde 1851 von dem deutschen Ingenieur Ferdinand Lehmkul entworfen und war sein Wohnhaus. Die Fassade wurde nach dem Grundsatz des Gleichgewichts entworfen. Mit seinen Abmessungen ist das Gebäude eines der bedeutendsten Bauwerke dieses Viertels. | **Giorgi Leonidze Str. 10, Residential House:** The building was the private residential house of the German engineer, Ferdinand Lehmkul, who also designed it in 1851. The façade composition of the building was created using the principle of balance. The building, with its scope and proportions, represents one of the most prominent buildings in the given area.

11 **პავლე ინგოროყვას ქ. #6, საცხოვრებელი სახლი:** შენობა აგებულია თბილისში მოღვაწე არქიტექტორ ალექსანდრე შიმკევიჩის მიერ 1887-1901 წლებში შედგენილი პროექტის მიხედვით. | **Pawle-Ingorokwa-Str. 6, Wohnhaus:** Das Haus wurde 1887-1901 von dem polnisch-deutschen Baumeister Alexander Schimkewitsch entworfen. | **Pavle Ingorokva Str. 6, Residential House:** This house was designed between 1887-1901 by Polish-German architect, Aleksander Szymkiewicz.

12 **პავლე ინგოროყვას ქ. #16, საცხოვრებელი სახლი:** შენობის რეკონსტრუქცია განხორციელდა გერმანელი არქიტექტორის ოტო იაკობ სიმონსონის მიერ 1888 წელს შედგენილი პროექტის მიხედვით. საუკუნის და ქართველი მეცენატების ოჯახის წარმომადგენელს, ეფემია ზუბალაშვილს ეკუთვნოდა. შენობა თავისი მხატვრული სახით, დახვეწილი პროპორციითა და საფასადო კომპოზიციით დიდწილად, განსაზღვრავს ქუჩის მხატვრულ სახეს. გარდა ფასადისა, საინტერესოა ინტერიერის მდიდრული მორთულობა, რომელიც ჭერისა და კედლების დეკორატიული მოხატულობითა და ნაძერწობით იყო დაფარული. | **Pawle-Ingorokwa-Str. 16, Wohnhaus:** Das Haus wurde 1888 von Otto Jakob Simonson umgebaut und war Eigentum von Euphemia Subalaschwili, Angehörige einer georgischen Philanthropenfamilie. Mit seinem künstlerischen Antlitz, den feinen

Maßen und der Fassadengestaltung bestimmt es das Erscheinungsbild der ganzen Straße. Neben der Fassade waren auch die reichhaltigen Verzierungen im Inneren bedeutsam, dessen Wände und Decken mit Malereien und Stuck bedeckt waren. | **Pavle Ingorokva Str. 16, Residential House:** The house was reconstructed using the designs drafted by Otto Jakob Simonson in 1888. It belonged to a representative of the Georgian philanthropist family – Euphemia Zubalashvili. Through its artistic façade, refined proportions and façade composition, the building profoundly determines the entire artistic exterior of the whole street. Along with the façade, the rich adornments of the interior were also remarkable, with the ceilings and walls covered with decorative paintings and mouldings.

13 **შიო ჩიტაძის ქ. #4, საქართველოს საგარეო საქმეთა სამინისტრო:** ყოფილი ამიერკავკასიის ქალთა ინსტიტუტი 1888-1890 წლებში აშენდა, რუსეთის იმპერიის ერთ-ერთი, ყველაზე ნაყოფიერი, წარმოშობით გერმანელი ხუროთმოძღვრის, რობერტ გედიკეს მიერ. მშენებლობას ხელმძღვანელობდა ალბერტ ზალცმანი. შენობის ფასადის ძლიერად შვერილი რიზალიტის ზედა, ცენტრალურ ნაწილზე სამთავისის ტაძრის აღმოსავლეთი ფასადის კომპოზიციის ელემენტებია გამოყენებული. მკაცრი არქიტექტურული სახის მიუხედავად, ნაგებობა, თავისი თვითმყოფადი სახით, თბილისური არქიტექტურის ერთ-ერთი გამორჩეული ნიმუშთაგანია. | **Schio-Tschitadse-Str. 4, Außenministerium:** Das ehemalige Südkaukasische Fraueninstitut wurde von 1888 bis 1890 von dem deutschen Baumeister Robert Gedike, einem der schöpferischsten Architekten des Russischen Reiches, errichtet. Die Bauarbeiten wurden von Albert Salzmann beaufsichtigt. Im oberen mittleren Teil der sehr hohen Risalitfassade finden sich ähnliche Gestaltungsmerkmale wie an der Ostfassade der Samtawisikirche. Trotz eines eher groben architektonischen Stils gilt das Gebäude in seiner Einzigartigkeit als eines der bedeutendsten Bauwerke von Tiflis. | **Shio Chitadze Str. 4, Ministry of Foreign Affairs of Georgia:** This former building of the South Caucasus Institute for Women was built between 1888 and 1890 by German, Robert Gedike, one of the most prolific architects of the Russian Empire. Construction work was supervised by Albert Salzmann. Represented in the upper central part of the building's extremely high risalit façade are elements comparable to the composition of the east façade of Samtavisi Church. Despite having a rather dour architectural façade, the building's uniqueness means that it is considered to be one of the most outstanding examples of Tbilisi architecture.

14 **შოთა რუსთაველის გამზ. #6, მოსწავლე ახალგაზრდობის ეროვნული სასახლე:** კავკასიაში რუსეთის მეფისნაცვლის ყოფილი შენობა 1865-1867 წლების რეკონსტრუქციის შედეგია, რომელიც ოტო იაკობ სიმონსონს ეკუთვნის. არქი-

ტექტორმა რენესანსული მოტივების გამოყენებით, ძველი, კლასიცისტური ყაიდის შენობას ახალი ჟღერადობა შესძინა. | **Schota-Rustaweli-Allee 6, Nationaler Jugend- und Kinderpalast Georgiens:** Die ehemalige Residenz des russischen Vizekönigs im Kaukasus ist das Ergebnis eines 1865-1869 von Otto Jakob Simonson durchgeführten Umbaus. Simonson verlieh dem klassizistischen Gebäude eine neue Fassade mit Renaissancemerkmalen. | **Shota Rustaveli Ave. 6, National Youth and Children's Palace of Georgia:** The former residence of the Viceroy of Russia in the Caucasus came about as a result of the reconstruction that took place between 1865 and 1869, and was carried out by Otto Jakob Simonson. Through Simonson's contribution, the old classicistic building acquired a new façade embellished with renaissance motifs.

15 **შოთა რუსთაველის გამზირი #9, ქაშვეთის წმინდა გიორგის სახელობის ეკლესია:** ქაშვეთის ახალი ეკლესია, ძველი ტაძრის ადგილას, წარმოშობით გერმანელი არქიტექტორის ლეოპოლდ ბილფელდის პროექტის მიხედვით, 1904-1910 წლებში აიგო. XVIII ს-მდე, აქ იდგა დავით გარეჯელის სახელთან დაკავშირებული უძველესი ეკლესია, რომელიც XVIII ს-ში ცნობილი ქართველი პოლიტიკური მოღვაწის, გივი ამილახვარის ოჯახის მიერ აგებულმა აგურის ეკლესიამ შეცვალა. XIX საუკუნის მიწურულისთვის, როგორც ჩანს, ეს უკანასკნელი დაზიანებულა, რის გამოც, ტაძრის მაშინდელ წინამძღვარს, მარკოზ ტყემალაძეს ახალი ტაძრის მშენებლობა განუზრახავს. კედლის მთელი მდიდარი ჩუქურთმა, რომლის ნახატებიც იტალიელმა არქიტექტორმა, ედუარდო ანდრიოლეტიმ მოამზადა, ცნობილმა ქართველმა ქვის ოსტატმა, ნეოფიტე აგლაძემ შეასრულა. ქაშვეთის ტაძრის კანკელის ხატები და კარის ესკიზები პოლონელ ჰენრიხ ჰრინევსკის ეკუთვნის. ეკლესია წარმოადგენს სამთავისის გუმბათიანი ტაძრის ასლს. სამთავისის მსგავსია გეგმარება და საფასადო სტრუქტურა, თავისი ორნამენტაციით. ტაძრის კედლები შემოსილია ალგეთისა და თეძმის მოთეთრო ქვით. კანკელი და ინტერიერის ზოგიერთი სხვა ელემენტი იტალიური მარმარილოსია. თავდაპირველად, ეკლესიას ძირითადი შესასვლელი სამხრეთიდან ჰქონდა. ამჟამად, მთავარი შესასვლელი მოცემულია რუსთაველის გამზირიდან, დასავლეთის კარიბჭეში.

| **Schota-Rustaweli-Allee 9, Kaschweti-Kirche des Heiligen Georg:** Die Kirche wurde in den Jahren 1904-1910 nach Entwürfen des ortsansässigen deutschen Architekten Leopold Bielfeld errichtet. Bis zum 18. Jahrhundert stand an gleicher Stelle die nach David Garedscha benannte älteste Kirche der Stadt. Diese wurde dann von der Familie des georgischen Politikers Giwi Amilachwari durch eine Ziegelsteinkirche ersetzt. Ende des 19. Jahrhunderts wurde diese Kirche stark beschädigt, so dass der Geistliche der Kirche, Markos Tkemaladse, entschied, dort die Kaschweti-Kirche zu errichten. Ihr reicher Mauerschmuck wurde von dem italienischen Architekten Eduardo Andreoletti entworfen und von dem georgischen Steinmetz Neophite Agladse angefertigt. Die Ikonen der Ikonostasen und die Türmalereien schuf Heinrich Hrinevsky. Der Bau ist eine Nachbildung der Samtawisi-Kuppelkirche, was man u.a. an der verzierten Fassade erkennt. Die Kirchenmauern sind mit weißen Steinen aus Algeti und Tedsami beschichtet. Manche Teile des Innenraums wie die Ikonostase sind aus italienischem Marmor gefertigt. Ursprünglich befand sich der Haupteingang an der südlichen Seite des Gebäudes. Heute befindet er sich westseitig an der Rustaweliallee. | **Shota Rustaveli Ave. 9, Kashveti Church of St. George:** Between 1904 and 1910, a new church was constructed on the site of the old church, using the designs of local German

architect, Leopold Bielfeld. The former church, named after David of Gareja, had stood on the site until the 18th century. That church was replaced by a brick church, built by the family of Georgian politician, Givi Amilakhvari, in the 18th century. At the end of the 19th century, the latter was damaged. The Head of the church at that time, Markoz Tkemaladze, decided to build a new one on the same site. The whole rich decoration of the wall, created by Italian architect, Eduardo Andreoletti, was executed by Georgian master stone carver, Neophyte Agladze. The icons of the Iconostasis and door design of Kashveti Church were made by Heinrich Hrinevsky. The church is a replica of Samtavisi Domed Church. The layout and façade structure, with its adornments, are similar to those of Samtavisi. The walls of the church are coated with Algeti and Tedzami whitish stones. The Iconostasis and other elements of the interior are made of Italian marble. Originally, the main aisle of the church was from the south side. At present, the main entrance to the church is from Rustaveli Avenue on the west side.

16 **შოთა რუსთაველის გამზ. #10, პირველი კლასიკური გიმნაზია:** პირველი კლასიკური გიმნაზიის შენობა აგებულია XIX საუკუნის 30-იან წლებში. მისი რეკონსტრუქცია განხორციელდა 1870-1871 წლებში გერმანელი არქიტექტორის ოტო იაკობ სიმონსონის პროექტის მიხედვით, რომელმაც შენობას სტილისტური გამომსახველობა შესძინა. შენობის ფასადები და კომპოზიცია ფსევდო რენესანსული სტილის არის. | **Schota-Rustaweli-Allee 10, erstes klassisches Gymnasium:** Otto Jakob Simonson hat das erste klassische Gymnasium in den Jahren 1870-1871 umgebaut und verlieh dem Gebäude eine Fassade im Pseudo-Renaissance-Stil. | **Shota Rustaveli Ave. 10, the First Classical Gymnasium:** Reconstruction of the building of The First Classical Gymnasium was carried out between 1870 and 1871 by Otto Jakob Simonson. As a result, the building acquired a stylistic appearance, with the façades created in a pseudo-Renaissance style.

17 **შოთა რუსთაველის გამზ. #11, დიმიტრი შევარდნაძის სახელობის ეროვნული გალერეა („ცისფერი გალერეა“):** სამხედრო-ისტორიული მუზეუმისთვის განკუთვნილი, „დიდების ეკლესია“ 1885-1892 წლებში აიგო ალბერტ ზალცმანის პროექტის მიხედვით. | **Schota-Rustaweli-Allee 11, Dimitri-Schewardnadse-National-**

galerie Georgiens („Blaue Galerie”): Das militärhistorische Museum „Ruhmestempel” wurde 1885-1892 nach Entwürfen von Albert Salzmann gebaut. | **Shota Rustaveli Ave. 11, Dimitry Shevardnadze National Gallery of Georgia (“Blue Gallery”):** The “Temple of Glory”, dedicated

to the Military-Historical museum, was built between 1885 and 1892, using designs from Albert Salzmann.

18 **შოთა რუსთაველის გამზირი, 9 აპრილის სახელობის ბაღი:** ყოფილი ალექ-სანდრეს ბაღი, ძველი ყაბახის (ასპარეზის) ადგილას იქნა გაშენებული. ქალაქის ამ მნიშვნელოვანი და საკმაოდ დიდი ზომის ნაკვეთის სამომავლო პროექტი ოტო იაკობ სიმონსონის სახელს უკავშირდება. 1859 წელს ალექსანდრეს ბაღის პროექტი დაასრულა. ბაღის ესკიზის გარდა, მანვე შეასრულა იმ პავილიონების ესკიზები, რომლებიც ბაღში განთავსდა. ესენი იყო მებაღის სახლი, ტერასები და სხვა ნაგებობები. ბაღის განაშენიანებაში ასევე, დიდი როლი შეასრულა გერმანელმა მებაღემ, ჰაინრიხ-კარლ შარერმა. | **Schota-Rustaweli-Allee, Alexander-garten:** Der Alexandergarten wurde auf dem großen Gelände der alten Reitbahn (Kabachi) angelegt. Das ehrgeizige Vorhaben wurde von Otto Jakob Simonson umgesetzt und 1859 abgeschlossen. Neben dem Garten entwarf Simonson die Pavillons, das Gärtnerhaus, Terrassen und weitere Gebäude. Der deutsche Gärtner Heinrich Scharrer spielte eine wichtige Rolle bei der Bepflanzung des Gartens. | **Shota Rustaveli Ave., 9 April Square:** The Alexander Garden was built on the site of the old Kabakhi (a hippodrome). A far-reaching project of huge significance on quite a large piece of urban land, which belonged to Otto Jakob Simonson. The Alexander Garden was completed in 1859. As well as a sketch of the garden, he also made sketches of pavilions, which were then arranged in the garden; notably, the gardener's house, but also terraces and other buildings. A German gardener, named Heinrich Scharrer, played a significant role in the plantation of the garden.

19 **შოთა რუსთაველის გამზ. #17, შოთა რუსთაველის სახელობის სახელმწიფო დრამატული თეატრი:** შენობა აგებულია 1898-1901 წლებში თბილისში მოღვაწე რუსი არქიტექტორის კორნელი ტატიშჩევის და პოლონელ-გერმანელი არქიტექტორის ალექსანდრე შიმკევიჩის პროექტის მიხედვით. | **Schota-Rustaweli-**

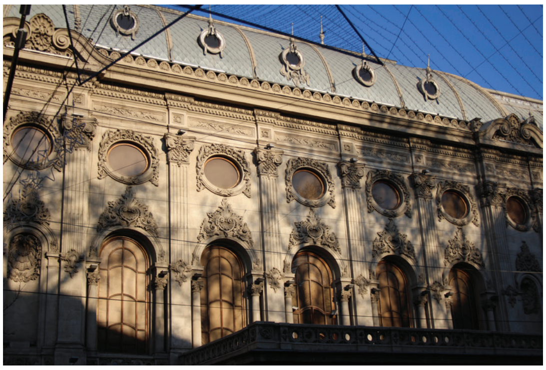

Allee 17, Staatliches Schota-Rustaweli-Theater: Das Theater wurde 1898-1901 von dem polnisch-deutschen Architekten Alexander Schimkewitsch und dem russischen Architekten Korneli Tatischew errichtet. | **Shota Rustaveli Ave. 17, Shota Rustaveli State Drama Theatre:** This theatre was built between 1898 and 1901 by Polish-German architect, Aleksander Szymkiewicz, and Russian architect, Korneli Tatishchev.

20 **შოთა რუსთაველის გამზ. #25, ზაქარია ფალიაშვილის სახელობის თბილისის ოპერისა და ბალეტის პროფესიული სახელმწიფო აკადემიური თეატრი:** თბილისის დღევანდელი ოპერისა და ბალეტის თეატრი 1880-1896 წლებში აიგო, წარმოშობით გერმანელი არქიტექტორის, ვიქტორ შრეტერის პროექტის მიხედვით. თეატრის შენობის გეგმის პროტოტიპად რიჰარდ ვაგნერის ბაიროითის (გერმანია) ცნობილი თეატრი იქნა აღებული. ახალი თეატრის აშენების იდეა გაბრიელ თამამშევისეული ძველი თეატრის დაწვისთანავე (1874 წ.) დაიბადა. ფასადების მავრული სტილის სამოსელს კედლის სიბრტყის დამანაწევრებელი, მუქი და ღია ფერის ჰორიზონტალური ზოლები, მუშარაბიანი სარკმლები, ისრული და ნალისებური თაღები, ფართო სვეტისთავებიანი წვრილი სვეტები, სტალაქტიტებით შემკული დეკორატიული კოშკურები, ხალიჩასავით მოფენილი და არშიებად გაყოლებული ორნამენტები ქმნის. მავრიტანული სტილი გვხვდება ნაგებობის ინტერიერშიც. შენობა XIX საუკუნის თბილისური არქიტექტურის ერთ-ერთ, გამორჩეულ ნიმუშს წარმოადგენს. | **Schota-Rustaweli-Allee 25, Staatliches Sakaria-Paliaschwili-Opern- und Balletttheater Tiflis:** Das Opern- und Balletttheater wurde 1880-1896 nach Plänen des deutschen Architekten Viktor Schröter erbaut, da das vorherige Theater 1874 abgebrannt war. Als Vorlage diente das Richard-Wagner-Festspielhaus in Bayreuth. Das neue Theater erhielt eine Fassade im maurischen Stil mit dunklen und hellen Querstreifen, Maschrabiyyafenstern, hufeisen- und pfeilförmigen Gewölben, langen Säulen mit breiten Kapitellen, stalaktitverzierten Türmen und an Teppiche erinnernde Kantenverzierungen. Auch das Innere ist im maurischen Stil gehalten. Das Gebäude ist eines der herausragendsten Beispiele der Tifliser Architektur des 19. Jahrhunderts. | **Shota Rustaveli Ave. 25, Tbilisi Zakaria Paliashvili State Opera and Ballet Academic Theatre:** The Opera and Ballet Theatre was built between 1880 and 1896, using designs from Viktor Schröter, a German architect. The famous theatre of Richard Wagner in Bayreuth (Germany) was used as a prototype for the plans. The construction of a new theatre came about as a result of a fire that had swept through the former Grand Theatre (1874). Moresque-style façades were created using dark and light coloured horizontal stripes, Mashrabiya windows, horseshoe and arrow-shaped vaults, long columns with wide capitals, decorative towers embellished by stalactites, ornaments running along the edges like a fringe or scattered wider to create a carpeting effect. We find the Moresque style in the interior of the building, as well. The building is one of the most spectacular examples of 19th-century Tbilisi architecture.

21 **შოთა რუსთაველის გამზ. #30, საქართველოს იუსტიციის სამინისტროს ყოფილი შენობა:** ალექსანდრე ჭავჭავაძისა და ალექსანდრე გრიბოედოვის ქუჩათა კვეთაზე არსებული შენობა აიგო წარმოშობით გერმანელი არქიტექტორის პაულ შტერნის და რუსი არქიტექტორის კორნელი ტატიშჩევის მიერ 1897-1898 წლებში შედგენილი პროექტის მიხედვით. შენობა ეკუთვნოდა პირველი გილდიის ვაჭარს გრიგოლ არაფელოვს. ნაგებობა რთულ რელიეფზე არის აგებული, რაც განსაკუთრებულ არქიტექტორულ ალღოს მოითხოვს. შენობის საფასადო კომპოზიცია XIX საუკუნის თბილისური არქიტექტურის ერთ-ერთ გამორჩეულ ნიმუშს წარმოადგენს. |

Schota-Rustaweli-Allee 30, ehemaliges Justizministerium: Das Gebäude an der Kreuzung der Alexander-Tschawtschawadse-Straße und der Alexander-Gribojedow-Straße wurde von dem Kaufmann Grigol Araphelow erbaut; Baumeister waren Paul Stern und Korneli Tatischew, die es 1897-1898 entwarfen. Es wurde auf sehr unebenem Grund errichtet, was eines hohen architektonischen Geschicks bedurfte. Die Fassade ist ein bedeutendes Beispiel für die Tifliser Architektur des 19. Jahrhunderts. | **Shota Rustaveli Ave. 30, Former Ministry of Justice:** The building, located at the crossroads of Alexander Chavchavadze and Alexander Griboedov Streets, was built by merchant of the first guild, Grigol Arapelov. The architects of the building were Paul Stern and Korneli Tatishchev, who designed it between 1897 and 1898. The building was constructed using a difficult relief, requiring the architect to use special skills. The façade of the building represents a significant example of the 19th-century architecture of Tbilisi.

22 **ალექსანდრე გრიბოედოვის ქ. #8, თბილისის ვანო სარაჯიშვილის სახელობის სახელმწიფო კონსერვატორია:** შენობა 1901-1904 წლებში თბილისში მოღვაწე არქიტექტორის ალექსანდრე შიმკევიჩის პროექტის მიხედვით აიგო. | **Alexander-Gribojedow-Str. 8, Staatliches Wano-Saradschischwili-Konservatorium:** Das Gebäude wurde

1901-1904 von Alexander Schimkewitsch errichtet. | **Alexander Griboedov Str. 8, Vano Sarajishvili State Conservatoire:** This building was built between 1901 and 1904 by Aleksander Szymkiewicz.

23 **არჩილ ჯორჯაძის ქ. #5, საცხოვრებელი სახლი:** შენობა დაპროექტებულია 1868 წელს წარმოშობით გერმანელი არქიტექტორის ალბერტ ზალცმანის მიერ სახელმწიფო მოხელისა და აღმოსავლეთ საქართველოს საეკლესიო ქონების მმართველის იოანე არჯევანიძისათვის. ორსართულიანმა საცხოვრებელმა სახლმა დიდად სახეცვლილმა მოაღწია დღემდე. | **Artschil-Dschordschadse-Str. 5, Wohnhaus:** Das zweistöckige Gebäude wurde 1868 von Albert Salzmann für den Beamten und Verwalter des ostgeorgischen Kirchenbesitzes Ioane Ardschewanidse entworfen. Es ist stark verändert erhalten geblieben. | **Archil Jorjadze Str. 5, Residential House:** The building was designed in 1868 by Albert Salzmann for the civil servant and administrator of East Georgian

ecclesiastic properties, Ioane Arjevanidze. The two-storey residential house has survived in a much altered shape.

24 **ანტონ ფურცელაძის ქ. #16, საცხოვრებელი:** შენობა აგებულია წარმოშობით გერმანელი არქიტექტორის ალბერტ ზალცმანის მიერ 1876 წელს შედგე-

ნილი პროექტის მიხედვით. დღეის მდგომარეობით, შენობა ძლიერ არის გადაკეთებული. | **Anton-Purzeladse-Str. 16, Wohnhaus:** Der Entwurf des Gebäudes wurde 1876 von Albert Salzmann angefertigt. Das Haus wurde mehrfach umgestaltet. | **Anton Purtseladze Str. 16, Residential House:** The designs for the building were made in 1876 by Albert Salzmann. The building has undergone many alterations.

25 **გიორგი ათონელის ქ. #31, ყოფილი სასტუმრო ლონდონი:** ყოფილი სასტუმრო „ლონდონი", დაპროექტებულია 1872 წელს, ოტო იაკობ სიმონსონის მიერ. შენობა ეკუთვნოდა მეწარმე ალექსანდრე ზუბალაშვილს. საკმაოდ დიდი ზომის შენობა, ორგანულად ეწერება რთულ რელიეფში და აყალიბებს კიდეც მიმდებარე განაშენიანებას. სტილისტურად, შენობა ეკლექტური ყაიდისაა და კლასიცისტური ელემენტებით არის ნასაზრდოები. განსაკუთრებულ ღირებულებას წარმოადგენს სადარბაზოს მდიდრული ინტერიერი. საინტერესოა შენობის ისტორიაც, რომელიც არაერთ მნიშვნელოვან სტუმარს მასპინძლობდა, როგორებიც იყვნენ: კნუტ ჰამსუნი, პეტრე ჩაიკოვსკი და სხვ. | **Giorgi-Atoneli-Str. 31, ehemaliges „Hotel London":** Das ehemalige „Hotel London" wurde 1872 von Otto Jakob Simonson entworfen und gehörte dem Geschäftsmann Alexander Subalaschwili. Trotz seiner Größe fügt sich das Gebäude gut in das schwierige Gelände ein und prägt die Umgebung. Das Haus ist im eklektischen Stil gebaut und hat klassizistische Merkmale. Besonders wertvoll ist die Ausstattung des Treppenhauses. Das Gebäude, in dem viele berühmte Persönlichkeiten wie etwa Knut Hamsun und Peter Tschaikowski abgestiegen sind, blickt auf eine ereignisreiche Geschichte zurück. | **Giorgi Atoneli Str. 31, former "Hotel London":** The former "Hotel London" was designed in 1872 by Otto Jakob Simonson. The building belonged to businessman, Alexander Zubalashvil. Although quite a large building, it fits organically among the difficult relief and dominates the adjacent environment. Stylistically, the building is eclectic, absorbing Classicist elements. The rich interior of the entrance hall is of special interest. The history of the building is also interesting because a lot of renowned guests, such as, Knut Hamsun, Peter Tchaikovsky and others were hosted there.

26 **გიორგი ახვლედიანის ქ. #21, საცხოვრებელი სახლი:** შემოსავლიანი სახლი გერმანელი არქიტექტორის, იოჰან დიცმანის პროექტის მიხედვით 1914 წელს აშენდა. იგი მოდერნის სტილისაა. | **Giorgi-Achwlediani-Str. 21, Wohnhaus:** Das Mietshaus wurde 1914 nach Plänen des deutschen Architekten Johann Dizmann im Jugendstil erbaut. | **Giorgi Akhvlediani Str. 21, Residential House:** The designs for the tenement house were made in 1914 by German architect, Johann Dizmann. The house was built in Jugendstil.

27 **მიხეილ ზანდუკელის ქ. #11, წმ. ალექსანდრე ნეველის ტაძრის (სობორო) მღვდელმსახურთა ყოფილი საცხოვრებელი სახლი:** შენობა დაპროექტებულია იოჰან დიცმანის მიერ, 1911 წელს. | **Michael-Sandukeli-Str. 11, ehemaliges Haus der Geistlichen der Alexander-Newski-Kathedrale der kaukasischen Armee:** Das Gebäude wurde 1911 von Johann Dizmann entworfen. | **Mikheil Zandukeli Str. 11, former house of the clergymen of the Cathedral of Alexander Nevsky of the Caucasian Army:** The house was designed in 1911 by Johann Dizmann.

28 **კოტე მაყაშვილის ქ. #10, საცხოვრებელი სახლი:** შენობა აგებულია XX საუკუნის დასაწყისში, იოჰან დიცმანის პროექტის მიხედვით. შენობის საფასადო კომპოზიცია ევროპული არქიტექტურული სტილების ერთგვარი, ინტერპრეტაციაა. საინტერესოა თავად შენობის სტრუქტურა. ნაგებობა მნიშვნელოვან როლს ასრულებს მიმდებარე განაშენიანებაში. | **Kote-Makaschwili-Str. 10, Wohnhaus:** Das Gebäude wurde Anfang des 20. Jahrhunderts von Johann Dizmann gebaut. Die Fassadengestaltung lehnt sich an den europäischen Baustil an. Beachtenswert ist auch die Gebäudegliederung. Das Haus spielt eine hervorgehobene Rolle in diesem Viertel. | **Kote Makashvili Str. 10, Residential House:** The house was built at the beginning of the 20th century by Johann Dizmann. The façade composition of the building is a certain interpretation of European architectural styles. The structure of the building itself is also of interest. The building plays a prominent role in the given environment of the street.

29 **სოლომონ ზალდასტანიშვილის ქ. #36, წმინდა მიხეილ ტვერელის სახელობის ეკლესია:** ტაძრის მშენებლობის ინიციატორი რუსეთის დიდი მთავარი მიხეილ რომანოვი იყო. მან ისურვა თავისი მფარველი წმინდანის, მიხეილ ტვერელის სახელობის ეკლესიის აშენება თბილისში. რუსული ეკლესია 1911-1913 წლებში გერმანელი არქიტექტორის, იოჰან დიცმანის პროექტით აიგო. ეკლესიის

მთავარი სიწმინდე მიხეილ ტვერელის ლუსკუმია, რომელშიც ტვერის ლავრიდან ჩამოსვენებული წმინდანის ნაწილები ინახება. | **Solomon-Saldastanischwili-Str. 36, Sankt-Michael-Jaroslawitsch-Kirche:** Die russische Kirche wurde 1911-1913 nach Entwürfen von Johann Dizmann erbaut. Der Bau erfolgte auf Wunsch des russischen Großfürsten Michael Romanow, der sich in Tiflis eine Kirche mit dem Namen seines Schutzheiligen Michael Jaroslawitsch wünschte. Wertvollster Besitz der Kirche ist der Schrein mit den Reliquien dieses Heiligen. | **Solomon Zaldastanishvili Str. 36, Saint Mikheil Tvereli (Tverskoy) Church:** Designed by Johann Dizmann, under the instruction of the Russian Grand Duke, Mikheil Romanov, this Russian church was constructed between 1911 and 1913. Romanov wished to build a church named after his patron saint, Mikheil Tvereli (Tverskoy). The main shrine in the church is the Reliquary of Saint Mikheil, which contains the relics of the Holy Martyr.

30 **ძმები ზუბალაშვილების ქ. #32, საქართველოს უზენაესი სასამართლო:** შენობა თბილისში მოღვაწე არქიტექტორის, ალექსანდრე შეიმკევიჩის პროექტის მიხედვით 1894 წელს აიგო. | **Subalaschwilistr. 32, Oberster Gerichtshof Georgiens:**

Das Gebäude wurde 1894 von Alexander Schimkewitsch gebaut. | **Zubalashvili Str. 32, Supreme Court of Georgia:** This building was constructed in 1894 by Aleksander Szymkiewicz.

31 **დანიელ ჭონქაძის ქ. #8, საცხოვრებელი სახლი:** შენობა დაპროექტდა 1888 წელს, თბილისში მოღვაწე არქიტექტორის, ალექსანდრე შიმკევიჩის პროექტის მიხედვით. ნაგებობა საკუთარ საცხოვრებელს წარმოადგენდა. | **Daniel-Tschonkadse-Str. 8, Wohnhaus:** Das Haus wurde 1888 von Alexander Schimkewitsch entworfen und war sein Wohnhaus. | **Daniel Chonkadze Str. 8, Residential House:** This house was designed in 1888 by Aleksander Szymkiewicz. It was his private residential house.

32

დანიელ ჭონქაძის ქ. #22, თბილისის ფუნიკულიორის ქვედა სადგური: სადგური დაპროექტებულია 1905 წელს ალექსანდრე შიმკევიჩის მიერ. რამდენიმე რეკონსტრუქციის შემდგომ, 2012 წელს მას პირვანდელი სახე დაუბრუნდა. | **Daniel-Tschonkadse-Str. 22, Talstation der Standseilbahn:** Die Talstation wurde 1905 von Alexander Schimkewitsch entworfen. Nach mehreren Umbauten erhielt sie 2012 ihr ursprüngliches Aussehen zurück. | **Daniel Chonkadze Str. 22, The lower station of Tbilisi Funicular Railway:** This station was designed in 1905 by Aleksander Szymkiewicz. It has undergone several reconstructions. In 2012, the station was restored in its orginal shape.

ნოი-ტიფლისი (თბილისის უბანი, ჩუღურეთის რ-ნი)

Neu-Tiflis (Viertel in Tiflis-Tschughureti)

ნოი-ტიფლისი გერმანელების მიერ სოფელ კუკიისა და ქალაქ თბილისის სიახლოვეს 1818 წელს დაარსდა. იგი 1845 წლის თბილისის რუკაზე გამოჩნდა, როგორც „ნემეცკაია კოლონია" (გერმანული კოლონია). ეს ახლანდელი დავით აღმაშენებლის გამზირი/Michael-straße, მარჯანიშვილის ქუჩა/Kirchstraße და მისი მიმდებარე ქუჩებია. 1862 წელს ნოი-ტიფლისი შეუერთდა თბილისს. იგი გადაიქცა გერმანელების ცენტრად თბილისში წარმომადგენლობითი შენობებით, მაღაზიებით, სახელოსნოებით, გაერთიანებებით, საგანმანათლებლო, კულტურული, ეკონომიკური, სოციალური და ადმინისტრაციული ინსტიტუტებით. გერმანული უმცირესობის გაზეთი Kaukasische Post, რომელიც დღემდე არსებობს, 1906 წელს დაარსდა. დაარსების დღიდან, ნოი-ტიფლისში არსებობდა ევანგელისტურ-ლუთერული ეკ-ლესია, რომელიც Michaelstraße-სა და Kirchstraße-ს კვეთაზე მდე-ბარეობდა. 1894 წლიდან 1897 წლამდე, ცნობილმა გერმანელმა არქიტექტორებმა ოტო იაკობ სიმონსონმა (დიზაინი) და ლეოპოლდ ბილფელდმა (მშენებლობის ზედამხედველობა), ააგეს ნეო-გოთური ეკლესია (პეტრე და პავლეს ეკლესია). იგი 1946 წელს დაანგრიეს. 1995 წელს საქართველოში მცხოვრები გერმანელების ასოციაციას „აინუნგი" გადაეცა ნოი-ტიფლისის ყოფილი გერმანული სასაფლაოს ტერიტორია, სადაც 1995-1997 წლებში თანამედროვე ევანგელისტურ-ლუთერული ეკლესია (Versöhnungskirche) აიგო, რომელიც საქართველოში ამ ეკლესიის ეპარქიას წარმოადგენს. მისი ადგილობრივი გერმანული კულტურული მემკვიდრეობა წარმოდგენილია საცხოვრებელი სახ-ლებით და საზოგადოებრივი შენობებით, რომლებიც მე-19 საუკუნეში აშენდა.

Neu-Tiflis wurde 1818 von Deutschen nahe dem Dorf Kukia und der Stadt Tiflis gegründet. Auf dem Tifliser Stadtplan von 1845 ist es als Nemetskaya Kolonia (deutsche Kolonie) verzeichnet und erstreckt sich entlang der Michaelstraße, der Kirchstraße und den benachbarten Straßen. Neu-Tiflis wurde 1862 nach Tiflis eingemeindet und entwickelte sich mit seinen repräsentativen Bauten, Geschäften, Handwerksbetrieben, Vereinen, schulischen, kulturellen, wirtschaftlichen, sozialen und administrativen Einrichtungen zum Mittelpunkt der Tifliser Deutschen. 1906 wurde die noch heute bestehende „Kaukasische Post" als Zeitung der deutschen Minderheit ins Leben gerufen. Seit der Gründungszeit verfügte Neu-Tiflis an der Ecke Michaelstraße/Kirchstraße über eine evangelisch-lutherische Kirche. Von 1894 bis 1897 schufen die bekannten deutschen Architekten Otto Jakob Simonson (Entwurf) und Leopold Bielfeld (Bauleitung) an ihrer Stelle die neugotische Peter-und-Paul-Kirche; sie wurde 1946 abgerissen. 1995 erhielt der Verband der deutschen Minderheit in Georgien, die „Einung", das Grundstück des alten deutschen Friedhofs von Neu-Tiflis, auf dem dann zwischen 1995 und 1997 eine moderne evangelisch-lutherische Kirche, die Versöhnungskirche, gebaut wurde. Neu-Tiflis ist somit Sitz der Evangelisch-Lutherischen Kirche in Georgien. Das örtliche deutsche Kulturerbe umfasst im 19. Jahrhundert erbaute Wohnhäuser und öffentliche Gebäude.

Neu-Tiflis was established in 1818 by Germans near to the village of Kukia and the city of Tbilisi. It appeared on the 1845 map of Tbilisi as Nemetskaya Kolonia (German colony) and corresponds to the neighbourhood of David Aghmashenebeli Avenue/ Michaelstraße, Marjanishvili Str./Kirchstraße and the neighbouring streets. In 1862, Neu-Tiflis was incorporated into Tbilisi and developed into the centre of the Germans in Tbilisi with representative buildings, shops, craft enterprises, associations, and educational, cultural, economic, social and administrative institutions. The still existing "Kaukasische Post", the newspaper of the German minority, was founded in 1906. Since the time of its establishment, Neu-Tiflis has had an Evangelical-Lutheran church at the intersection of Michaelstraße and Kirchstraße. A new neo-gothic church (Peter-und-Paul-Kirche) was built in 1894-1897 by the renowned German architects, Otto Jakob Simonson (design) and Leopold Bielfeld (building supervision) in the place of the old church. It was demolished in 1946. In 1995, the site of the former German cemetery of Neu-Tiflis was handed over to "Einung", the association of the German minority in Georgia, and a modern Evangelical-Lutheran church (Versöhnungskirche) was subsequently constructed there between 1995 and 1997. Neu-Tiflis is now the seat of the Evangelical-Lutheran Church in Georgia. Its local German cultural heritage comprises dwelling houses and public buildings built in the 19th century.

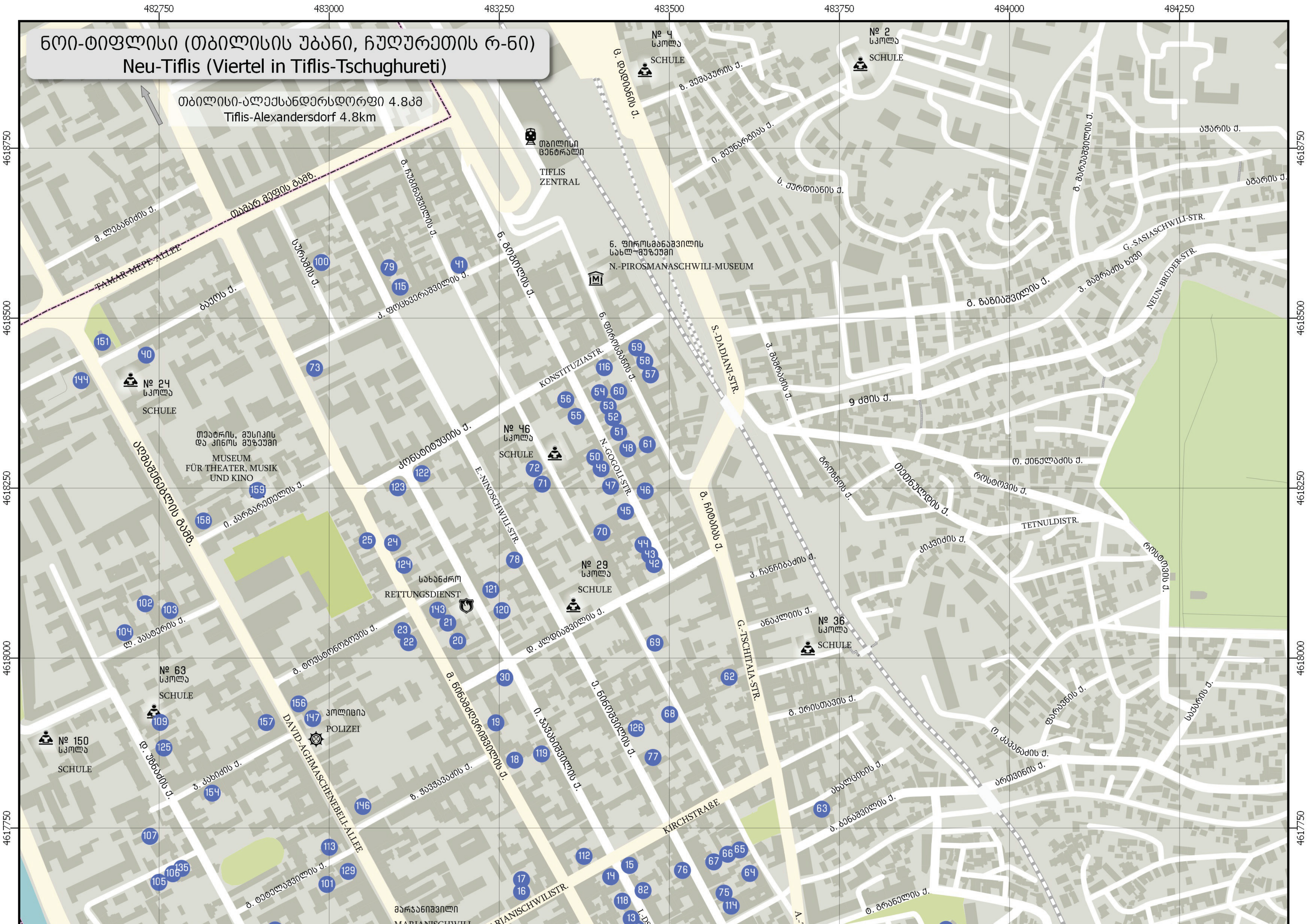
ნოი-ტიფლისი (თბილისის უბანი, ჩუღურეთის რ-ნი)
Neu-Tiflis (Viertel in Tiflis-Tschughureti)
თბილისი-ალექსანდერსდორფი 4.8კმ
Tiflis-Alexandersdorf 4.8km
482750
483000
483250
483500
483750
484000
484250
4618750
4618500
4618250
4618000
4617750
თბილისი ცენტრალი
TIFLIS ZENTRAL
ნ. ფიროსმანაშვილის სახლ-მუზეუმი
N.-PIROSMANASCHWILI-MUSEUM
თეატრის, მუსიკის და კინოს მუზეუმი
MUSEUM FÜR THEATER, MUSIK UND KINO
სასწრაფო
RETTUNGSDIENST
პოლიცია
POLIZEI
№ 2 სკოლა SCHULE
№ 4 სკოლა SCHULE
№ 24 სკოლა SCHULE
№ 29 სკოლა SCHULE
№ 36 სკოლა SCHULE
№ 46 სკოლა SCHULE
№ 63 სკოლა SCHULE
№ 150 სკოლა SCHULE
TAMAR-MEPE-ALLEE
KONSTITUZIASTR.
N.-GOGOLI-STR.
E.-NINOSCHWILI-STR.
S.-DADIANI-STR.
G.-TSCHITAIA-STR.
KIRCHSTRAßE
DAVID-AGHMASCHENEBELI-ALLEE
MARIANISCHWILISTR.
G.-SASIASCHWILI-STR.
NEUN-BRÜDER-STR.
TETNULDISTR.

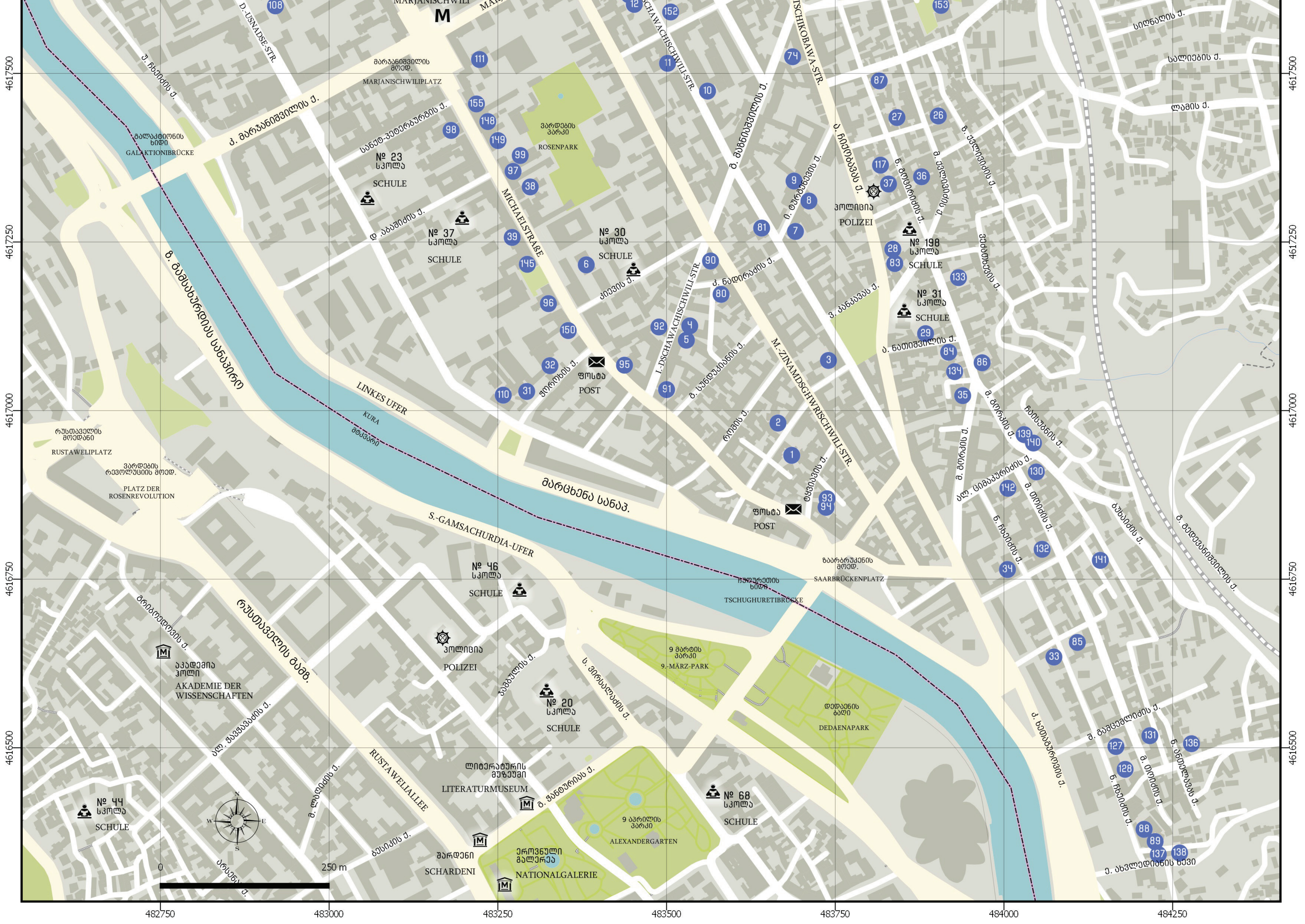

MARJANISCHWILI
M
D.-USNADSE-STR.
MARJANISCHWILIPLATZ
GALAKTIONIBRÜCKE
ROSENPARK
№ 23
SCHULE
№ 37
SCHULE
№ 30
SCHULE
MICHAELSTRAßE
I.-DSCHAWACHISCHWILI-STR.
M.-ZINAMDSCHGHWRISCHWILI-STR.
TSCHIKOBAWA-STR.
POLIZEI
№ 198
SCHULE
№ 31
SCHULE
POST
LINKES UFER
KURA
RUSTAWELIPLATZ
PLATZ DER ROSENREVOLUTION
S.-GAMSACHURDIA-UFER
SAARBRÜCKENPLATZ
TSCHUGHURETIBRÜCKE
№ 46
SCHULE
POLIZEI
AKADEMIE DER WISSENSCHAFTEN
9.-MÄRZ-PARK
DEDAENAPARK
№ 20
SCHULE
LITERATURMUSEUM
RUSTAWELIALLEE
ALEXANDERGARTEN
№ 68
SCHULE
№ 44
SCHULE
SCHARDENI
NATIONALGALERIE
0
250 m

1-98 საცხოვრებელი სახლები | Wohnhäuser | Dwelling houses

99 **დავით აღმაშენებლის გამზ. #73, შენობა:** ნაგებობა დაპროექტებულია ად-გილობრივი გერმანელი არქიტექტორის, ლეოპოლდ ბილფელდის მიერ 1881 წელს. | **Michaelstraße/David-Aghmaschenebeli-Allee 73:** Das Gebäude wurde 1881 von

dem einheimischen deutschen Architekten Leopold Bielfeld entworfen. | **David Agmashene-beli Ave. 73:** This house was designed by local German architect, Leopold Bielfeld in 1881.

100-102 საცხოვრებელი სახლები | Wohnhäuser | Dwelling houses

103 **ლუი პასტერის ქ. #4, საცხოვრებელი სახლი:** შენობის დამკვეთი გახლდათ იაკობ ფრიდრიხ ვეტცელი, თბილისში მცხოვრები გერმანელი. იგი 1882 წელს არის დაპროექტებული ლეოპოლდ ბილფელდის მიერ. შენობის საფასადო კომპოზიცია კლასიცისტურ და ბაროკალურ ფორმებს ეხმიანება. | **Lui-Pasteur-**

Str. 4, Wohnhaus: Das Gebäude wurde von Jakob Friedrich Wetzel, einem deutschen Tifliser, in Auftrag gegeben und 1882 von Leopold Bielfeld entworfen. Die Fassade hat klassizistische und barocke Züge. | **Lui Pasteur Str. 4, Residential House:** The house was commissioned by Jakob Friedrich Wetzel, a German from Tbilisi, and was designed by Leopold Bielfeld in 1882. The façade composition of the building reflects elements of Classicistic and Baroque forms.

104-143 საცხოვრებელი სახლები, რომელთაგანაც ერთ-ერთი **(დიმიტრი უზნაძის ქ. #19)** თბილისში მოღვაწე არქიტექტორის, ალექსანდრე შიმკევიჩის მიერ 1885 წელს შედგენილი პროექტის მიხედვით აიგო. | Wohnhäuser; eines von ihnen **(Dimitri-Us-nadse-Str. 19)** wurde 1885 von dem polnisch-deutschen Baumeister Alexander Schimkewitsch entworfen. | Dwelling houses, one of which **(Dimitri Uznadze Str. 19)** was designed in 1885 by Polish-German architect, Aleksander Szymkiewicz.

144 **აღმაშენებლის გამზ. #150ა, თბილისის მაგნიტურ-მეტეოროლოგიური ობსერვატორია:** ობსერვატორიის კომპლექსის მშენებლობა 1858 წელს, გერმანელი ასტრონომის, ალექსანდრე მორიცის თაოსნობით დაიგეგმა. კომპლექსის მშენებლობა 1860-1861 წწ-ში განხორციელდა. მთავარი შენობის პროექტი შეასრულა ოტო იაკობ სიმონსონმა, ხოლო, ღერძის ირგვლივ მბრუნავი კოშკი კი – ადგილობრივმა გერმანელმა ინჟინერმა, ფერდინანდ ლემკულმა ააგო. მოგვიანებით, 1871 წელს, შენობის რეკონსტრუქციაც სიმონსონმა განახორციელა. უფრო მოგვიანებით, მისი საფუძვლიანი რეკონსტრუქციის პროექტი ლეოპოლდ ბილფელდმა განახორციელა 1882 წელს. | **Michaelstraße/David-Aghmaschenebeli-Allee 150A, Magnetisch-Meteorologisches Observatorium Tiflis:** Das Observatorium wurde 1858 unter der Leitung des deutschen Astronomen Arnold Moritz geplant und 1860-1861 erbaut. Während Otto Jakob Simonson das Hauptgebäude baute, errichtete der einheimische deutsche Architekt Ferdinand Lehmkul den sich um die eigene Achse drehenden Turm. Das Gebäude wurde 1871 erneut von Simonson und 1882 von Leopold Bielfeld umgebaut. | **David Agmashenebeli Ave. 150A, Tbilisi Magnetic-Meteorological Observatory:** The construction of the Observatory complex was planned in 1858, under the supervision of German astronomer, Arnold Moritz. Construction of the complex itself took place between 1860 and 1861. The project of the main building was executed by Otto Jakob Simonson, while the tower, which rotates around its axis, was erected by local German architect, Ferdinand Lehmkul. Later, in 1871, reconstruction of the building was again carried out by Simonson, followed by its fundamental reconstruction by Leopold Bielfeld in 1882.

145 **დავით აღმაშენებლის გამზ. #60, წმინდა მიქაელ მთავარანგელოზის სახელობის მრავალპროფილიანი კლინიკური საავადმყოფო:** საავადმყოფო დაარსდა მედიკოს ალექსანდრე ლიუბას თაოსნობით. პროექტი შეადგინა ალბერტ ზალცმანმა 1865 წელს. მისი გარდაცვალების შემდეგ, 1897 წელიდან, სამშენებლო სამუშაოებს ხელმძღვანელობდა ლეოპოლდ ბილფელდი, რომელმაც, 1911-1913 წლებში, საკმაოდ დიდი მიმდებარე ტერიტორიის გადაგეგმარება და რამდენიმე ნაგებობის რეკონსტრუქცია განახორციელა. | **Michaelstraße/David-Aghmaschenebeli-Allee 60, Michaelskrankenhaus:** Das Krankenhaus wurde unter der Leitung des Arztes Alexander Liuba gegründet und 1865 von dem einheimischen deutschen Baumeister Albert Salzmann entworfen. Nach Salzmanns Tod 1897 führte Leopold Bielfeld die Bauarbeiten weiter. In den Jahren 1911-1913 plante Bielfeld zudem die Bebauung des benachbarten Geländes und leitete den Bau mehrerer Gebäude. | **David Agmashenebeli Ave. 60, Hospital of St. Archangel Michael:** The hospital was established under the direction of physician, Alexander Liuba. The building was designed and created by Albert Salzmann in 1865. After the death of Salzmann in 1897, the construction works were taken over by Leopold Bielfeld, who developed quite a large adjacent territory and managed the reconstruction of several buildings between 1911 and 1913.

146 **დავით აღმაშენებლის გამზ. #103, ყოფილი „სასტუმრო ვეტცელი“:** შენობა აიგო XIX საუკუნის ბოლოს, ადგილობრივი გერმანელი ლუდის მეწარმისა და პოლიტიკოსის, იაკობ ფრიდრიხ ვეტცელის დაკვეთით. პროექტი შეასრულა

ლეოპოლდ ბილფელდმა. შენობის ფასადები მდიდარი დეკორატიული შემკულობისაა, ბაროკული ეკლექტიზმით არის ნაკარნახევი და მაღალი მხატვრული ღირებულებით გამოირჩევა. საკმაოდ მაღალი მხატვრული ოსტატობით შესრულებულია ფასადის დეკორატიული ნაძერწობები, კონკრეტულად კი – ჰერმესი-ატლანტები. | **Michaelstraße/David-Aghmaschenebeli-Allee 103, ehemaliges „Hotel Wetzel":** Das Gebäude wurde Ende des 19. Jahrhunderts im Auftrag des deutschen Bierbrauers und Tifliser Stadtrats Jakob Friedrich Wetzel von Leopold Bielfeld entworfen und

erbaut. Die Fassade ist reich in eklektischem Barock verziert und hat hohen künstlerischen Wert. Statuen u.a. von Hermes zeugen von hoher Kunstfertigkeit. | **David Agmashenebeli Ave. 103, the former "Hotel Wetzel":** The building was commissioned by Jakob Friedrich Wetzel, a local German brewer and local councillor, and constructed at the end of the 19th century. The building was designed and created by Leopold Bielfeld. The façades of the building are richly decorated with different elements dictated by eclectic Baroque-style architecture, striking for their high artistic value. The statues of Hermes and others are outstanding examples of high artistic mastery.

147 **დავით აღმაშენებლის გამზ. #115, საცხოვრებელი სახლი:** ალბერტ ზალცმანის საცხოვრებელი სახლი თავად არქიტექტორმა ააშენა, რომელიც მან 1872 წელს დააპროექტა. ნაგებობის საფასადო მორთულობა კლასიცისტურ-ბაროკალურია და გამომსახველობით გამოირჩევა. | **Michaelstraße/David-Aghmaschenebeli-Allee 115, Wohnhaus:** Das Wohnhaus von Albert Salzmann wurde 1872 von ihm selbst entworfen. Die Fassadenverzierung ist von Klassizismus und Barock geprägt und zeichnet sich durch

ihre eindrucksvolle Gestaltung aus. | **David Agmashenebeli Ave. 115, Residential House:** The private residential house of Albert Salzmann was designed by Salzmann himself in 1872. The façade adornment of the building is of Classicistic-Baroque-style architecture and is striking for its sheer impressiveness.

148 **დავით აღმაშენებლის გამზ. #77, საცხოვრებელი სახლი:** გერმანელი მეწარმის, გეორგ გირცელის სახლი 1876 წელს დაპროექტდა ლეოპოლდ ბილფელდის მიერ. შენობის ფასადი კლასიციზმისა და ბაროკოს ნიშნების მატარებელია და

გამომსახველობით გამოირჩევა. #79-ში მდებარე შენობა კი 1901 წელს თბილისში მოღვაწე არქიტექტორის, ალექსანდრე შიმკევიჩის პროექტის მიხედვით აიგო. | **Michaelstraße/David-Aghmaschenebeli-Allee 77, Wohnhaus:** Das Haus des deutschen Kaufmanns Georg Girtzel wurde 1876 von Leopold Bielfeld entworfen. Die teils klassizistische,

teils barocke Fassade zeichnet sich durch ihre auffällige Gestaltung aus. Das benachbarte Haus Nr. 79 wurde 1901 von Alexander Schimkewitsch errichtet. | **David Agmashenebeli Ave. 77, Residential House:** The house of German merchant Georg Girtzel was designed in 1876 by Leopold Bielfeld. The façade of the building carries elements of Classicism and Baroque and is distinguished by its use of impressionism. The neighbouring house Nr. 79 was built in 1901 by Aleksander Szymkiewicz.

149 **დავით აღმაშენებლის გამზ. #75, საცხოვრებელი სახლი:** შენობა მეორე გილდიის ვაჭრის, წარმოშობით გერმანელი, იოჰან მაიერის საკუთრებას წარმოადგენდა. მაიერი მიმდებარე ტერიტორიაზე რამდენიმე შენობის მფლობელი იყო. კერძოდ, მას ეკუთვნოდა „ვარდების" ბაღის შესასვლელის ორივე მხარეს არსებული ნაგებობები. ამ შენობების ავტორი ლეოპოლდ ბილფელდია. შენობათა არქიტექტურული სახე კლასიცისტურ სტილს ენათესავება. | **Michaelstraße/David-Aghmaschenebeli-Allee 75, Wohnhaus:** Das Gebäude gehörte dem deutschen Händler Johann Mayer, der weitere Gebäude auf beiden Seiten der Michaelstraße besaß. Architekt dieser Gebäude, die Anlehnungen an den Klassiszismus aufweisen, war Leopold Bielfeld. | **David Agmashenebeli Ave. 75, Residential House:** The building belonged to German, Johann Mayer, a merchant of the second guild. He was the proprietor of several buildings on adjacent land, namely, the buildings situated on both sides of the lane that leads to the "Rose Garden". The designer of these houses was Leopold Bielfeld. The architectural faces of these buildings are somewhat related to Classicistic-style architecture.

150 **დავით აღმაშენებლის გამზ. #46, საცხოვრებელი სახლი:** შენობა 1879 წელს ლეოპოლდ ბილფელდმა ააგო. მიმდებარე განაშენიანებაში მას დომინანტის როლი აკისრია. იგი მნიშვნელოვანია როგორც ქალაქგეგმარებითი, ასევე ისტორიული, მხატვრულ-არქიტექტურული თვალსაზრისით. შენობის საფასადო

გადაწყვეტა ეკლექტურია და სტილისტური სრულყოფილებით გამოირჩევა. გარდა ფასადისა, განსაკუთრებით საინტერესოა შენობის შიდა ეზო და ინტერიერი. | **Michaelstraße/David-Aghmaschenebeli-Allee 46, Wohnhaus:** Das Haus wurde 1879 von Leopold Bielfeld erbaut. Es prägt die Umgebung und ist stadtplanerisch, historisch, künstlerisch und architektonisch bedeutsam. Die eklektische Fassade zeichnet sich durch stilistische Vollkommenheit aus. Daneben sind auch der Hof und die Innengestaltung beachtlich. | **David Agmashenebeli Ave. 46, Residential House:** The house was built in 1879 by Leopold Bielfeld. It plays a dominant role in the adjacent area and is important in terms of local urban planning, as well as from the point of its historic, artistic and architectural value. The façade of the building is eclectic and is striking for its stylistic perfectionism. Besides the façade, the courtyard and interior of the building are also of special interest.

151 **ბაქოს ქ. #2/დავით აღმაშენებლის გამზირი, საცხოვრებელი სახლი:** შენობა დაპროექტებულია 1893 წელს, ადგილობრივი გერმანელი არქიტექტორის, პაულ შტერნის მიერ. შენობა მნიშვნელოვან როლს ასრულებს დავით აღმაშენებლის გამზირის განაშენიანებაში და ქალაქგეგმარებითი ფუნქცია აკისრია. სტილისტურად, შენობა ეკლექტურია. აგურის წყობაში გამოყვანილი, დეკორატიული შემკულობები მის მხატვრულ გამომსახველობას განსაზღვრავს. | **Bakustr. 2 Ecke Michaelstraße/David-Aghmaschenebeli-Allee, Wohnhaus:** Das Gebäude wurde 1893 von dem einheimischen deutschen Architekten Paul Stern entworfen. Es spielt eine wichtige Rolle in der stadtplanerischen Entwicklung des Viertels an der Michaelstraße.

Verzierungen im Mauerwerk prägen das künstlerische Aussehen des im eklektischen Stil errichteten Hauses. | **Baku Str. 2/David Agmashenebeli Ave., Residential House:** The house was designed in 1893 by local German architect, Paul Stern. It plays an important role in the continuing development of the environment around David Agmashenebeli Ave. and plays an important function in urban planning. Stylistically, the building is eclectic. Decorative adornments embodied into the masonry determine its artistic look.

152 **ივანე ჯავახიშვილის ქ. #57, წმინდა მოციქულთა პეტრეს და პავლეს სახელობის ეკლესია:** ტაძრის პროექტი ალბერტ ზალცმანმა 1861 წელს შეადგინა, ქართველი

მეცენატის კონსტანტინე ზუბალაშვილის დაკვეთით. მშენებლობა, რომელიც ასევე ზუბალაშვილის მიერ დაფინანსდა, 1870-1877 წლებში მიმდინარეობდა. | **Iwane-Dschawachischwili-Str. 57, Sankt-Peter-und-Paul-Kirche:** Die Kirche wurde 1861 von Albert Salzmann im Auftrag des georgischen Philanthropen Konstantin Subalaschwili entworfen und 1870-1877 ebenfalls mit Unterstützung Subalaschwilis erbaut. | **Ivane Javakhishvili Str. 57, St. Peter and Paul Church:** The project to build the church was drafted in 1861 by Albert Salzmann. The project was commissioned by Georgian philanthropist, Constantine Zubalashvili. The construction, also sponsored by Zubalashvili, took place between 1870 and 1877.

153 **ტერენტი გრანელის ქ. #15, ევანგელისტურ-ლუთერული ეკლესია და ყოფილი გერმანული სასაფლაო:** ეკლესია აიგო 1995-1997 წლებში და იგი საქართველოში ევანგელისტურ-ლუთერული ეკლესიის ეპარქიას წარმოადგენს (იხ. შესავალი გვ. 38). | **Terenti-Graneli-Str. 15, Evangelisch-Lutherische Kirche und ehemaliger deutscher Friedhof:** Die Versöhnungskirche wurde 1995-1997 errichtet und ist der Sitz der Evangelisch-Lutherischen Kirche in Georgien (siehe Einleitung oben, S. 39). | **Terenti Graneli Str. 15, Evangelical-Lutheran Church and former German cemetery:** The church was constructed between 1995 and 1997 and is the seat of the Evangelical-Lutheran Church in Georgia (see introduction above, p. 39).

154 **ჯანსუღ კახიძის ქ. #10, საცხოვრებელი სახლი:** შენობა აგებულია XX საუკუნის დასაწყისში, გერმანელი არქიტექტორის, იოჰან დიცმანის პროექტის მიხედვით. შენობის მხატვრულ-არქიტექტურული გამომსახველობა მოდერნული ყაიდისაა. გარდა ფასადისა, საინტერესოა ინტერიერის შემკულობაც. | **Dschansugh-Kakidse-Str. 10, Wohnhaus:** Das Haus wurde Anfang des 20. Jahrhunderts nach Plänen des deutschen Architekten Johann Dizmann erbaut. Sein künstlerisch-architektonisches Äußeres ist im modernen Stil gehalten. Neben der Fassade ist auch die Innenverzierung bemerkenswert. | **Jansug Kakhidze Str. 10, Residential House:** The house was built at the beginning of the 20th century according to the designs of German architect, Johann Dizmann. The artistic-architectural exterior of the building employs Modern-style architecture. Besides the façade, the décor of the interior is also fascinating.

155 **დავით აღმაშენებლის გამზ. #81, საცხოვრებელი სახლი:** შენობა დაპროექტდა 1882 წელს პაულ შტერნის მიერ. დამკვეთი გახლდათ პოლკოვნიკი აკციზი. შენობა არქიტექტორ პაულ შტერნის პირველი ნაგებობაა თბილისში. | **Michaelstraße/David-Aghmaschenebeli-Allee 81, Wohnhaus:** Das Gebäude wurde 1882 von Paul Stern im Auftrag eines Obersten Aktsis entworfen. Es war Sterns erstes Bauwerk in Tiflis. | **David Agmashenebeli Ave. 81, Residential House:** The house was commissioned by a Colonel Aktsiz and designed by Paul Stern in 1882. It was the first creation of Paul Stern in Tbilisi.

156 **დავით აღმაშენებლის გამზ. #117, საცხოვრებელი სახლი:** შენობა 1894 წელს პაულ შტერნის მიერ შედგენილი პროექტის საფუძველზე აშენდა. შენობის

საფასადო კომპოზიცია ევროპული ხუროთმოძღვრული რეპერტუარის ერთგვარი, ინტერპრეტაციაა. ნაგებობა ინდივიდუალურ, მხატვრულ სახეს ატარებს. | **Michaelstraße/David-Aghmaschenebeli-Allee 117, Wohnhaus:** Das Gebäude wurde 1894 nach Plänen von Paul Stern gebaut. Seine Fassade lehnt sich an die europäische Architektur an. Das Haus zeichnet sich durch ein eigenständiges, künstlerisches Erscheinen aus. | **David Agmashenebeli Ave. 117, Residential House:** The building was created in 1894 on the basis of the designs of Paul Stern. The façade composition of the building is a certain interpretation of a European architectural repertoire. The building is distinguished by its individual, artistic appearance.

157 **დავით აღმაშენებლის გამზ. #128, საცხოვრებელი სახლი:** შენობა 1893-1894 წლებში აშენდა ადგილობრივი გერმანელი არქიტექტორის, პაულ შტერნის მიერ. ის მის საკუთარ საცხოვრებელ სახლს წარმოადგენდა. შენობის საფასადო კომპოზიცია ისლამური და აღმოსავლური ელემენტების ერთობლიობით იქმნება, რის გამოც, ნაგებობა თბილისური არქიტექტურის ერთ-ერთ, გამორჩეულ ნიმუშს

წარმოადგენს. | **Michaelstraße/David-Aghmaschenebeli-Allee 128, Wohnhaus:** Das Gebäude wurde 1893-1894 von Paul Stern gebaut und war sein Wohnhaus. Die Fassade verbindet europäische und islamische Einflüsse und macht das Gebäude zu einem herausragenden Teil der Tifliser Architektur. | **David Agmashenebeli Ave. 128, Residential House:** The house was built between 1893 and 1894 by Paul Stern. It was his private, residential house. The façade composition of the building is a certain mix of European and Islamic elements making the building an outstanding example of Tbilisi architecture.

158 **დავით აღმაშენებლის გამზ. #135/ია კარგარეთელის ქ. კინოთეატრი „აპოლო“:** კინოთეატრი 1909 წელს აიგო. მისი მხატვრული გაფორმება გერმანელი მოქანდაკის – კარლ ვილსის მიერ მოდერნულ და ნეო-კლასიცისტურ სტილშია

შესრულებული. ის თბილისში კინოთეატრისათვის აგებული ერთ-ერთი პირველი შენობაა. | **Michaelstraße/David-Aghmaschenebeli-Allee 135 Ecke Ia-Kargareteli-Str., Apollo-Kino:** Das Kino wurde 1909 erbaut und von dem deutschen Bildhauer Karl Wills im Jugend- und neuklassizistischen Stil verziert. Es war eines der ersten Kinos in Tiflis. | **David Agmashenebeli Ave. 135/Ia Kargareteli St., Apollo Cinema:** The cinema was built in 1909. The sculptured decoration of the building was made by German sculptor, Karl Wills, in Jugendstil and Neo-Classic styles. It was one of the first cinemas built in Tbilisi.

159 **ია კარგარეთელის ქ. #6, საქართველოს თეატრის, მუსიკის, კინოსა და ქორეოგრაფიის სახელმწიფო მუზეუმი – ხელოვნების სასახლე:** შენობის დამკვეთი გახლდათ ავსტრიელი ფრანც ტიტელი. იგი დაპროექტებულია 1895 წელს პაულ შტერნის მიერ. სასახლე მშენებლობის პროცესშივე შეუძენია რუსეთის იმპერატორის ნათესავს, კონსტანტინე ფონ ოლდენბურგს, აგრაფინა ჯაფარიძისათვის. შენობა ფსევდო-გოთური სტილისტიკით არის ნასაზრდოები და გამორჩეული მხატვრულ-არქიტექტურული სახით ხასიათდება. საინტერესოა არა მხოლოდ შენობის ფასადი, არამედ, ინტერიერიც, რომელიც მდიდრულად

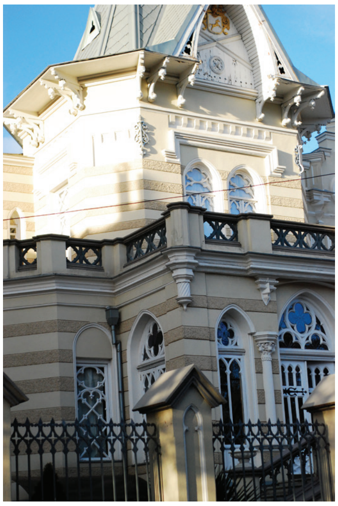

ყოფილა გაფორმებული. | **Ia-Kargareteli-Str. 6, Georgisches Staatsmuseum für Theater, Musik, Kino und Choreografie – Kunstpalast:** Das Bauwerk wurde 1895 von Paul Stern im Auftrag des Österreichers Franz Titel entworfen. Noch während der Bauarbeiten erwarb Herzog Konstantin von Oldenburg, ein Verwandter des russischen Zaren, das Gebäude für seine Frau, Gräfin Agrippina von Zarnekau. Das Gebäude hat quasigotische Züge und zeichnet sich durch eine besondere künstlerische Architektur aus. Die Fassade ist ebenso bemerkenswert wie das üppig verzierte Innere. | **Ia Kargareteli Str. 6, Georgian State Museum of Theatre, Music, Cinema and Choreography – Art Palace:** The building was commissioned by Austrian, Franz Titel, and designed in 1895 by Paul Stern. While still under construction, the palace was purchased for Agrippina Countess von Zarnekau by her husband Duke Konstantin von Oldenburg, a relative of the Russian Emperor. The style of the building borrows from pseudo-Gothic architectural elements, which is characterized by unique, artistic architecture. The façade of the building is as interesting as its interior, which is adorned with lavish decorations.

160 **დავით აღმაშენებლის გამზ. #166:** შენობა აგებულია არქიტექტორ ალექსანდრე შიმკევიჩის მიერ 1896 წელს შედგენილი პროექტის მიხედვით. აშენდა ბაქოს პირველი გილდიის ვაჭრის გერასიმე ტუმაევის დაკვეთით და წარმოადგენდა მის საკუთარ საცხოვრებელ სახლს. | **Michaelstraße/David-Aghmaschenebeli-Allee 166:** Das Gebäude wurde 1896 von Alexander Schimkewitsch entworfen. Auftraggeber war Gerasime Tumaev, ein Kaufmann aus Baku. | **Agmashenebeli Ave. 166:** This building was designed by Aleksander Szymkiewicz in 1896. It had been commissioned by Gerasime Tumaev, a merchant of the first guild of Baku.

რუკის ფარგლებს გარეთ: | Außerhalb (nördlich) des Stadtplans: | Outside the map:

გიორგი ცაბაძის ქ. #6, აბრეშუმის სახელმწიფო მუზეუმი: აშენდა 1887 წელს როგორც კავკასიის საბრეშუმო სადგური. კომპლექსი აიგო თბილისში მოღვაწე არქიტექტორის, ალექსანდრე შიმკევიჩის პროექტის მიხედვით. | **Giorgi-Zabadse-Str. 6, Staatliches Seidenmuseum:** Das Gebäude wurde von Alexander Schimkewitsch erbaut und beherbergte ab 1887 die Kaukasische Seidenraupenzucht. | **Giorgi Tsabadze Str. 6, State Silk Museum:** Established in 1887 as the Silk Station of the Caucasus, this building was constructed by Aleksander Szymkiewicz.

დამატებითი ლიტერატურა | Lesehinweis | Further reading: მაია მანია, ევროპელი არქიტექტორები თბილისში, თბილისი, 2008 წელი; ანა ბოგუში, დაფარული თბილისი, თბილისი, 2014 წელი | Maia Mania, European architects in Tbilisi, Tbilisi 2008; Anna Bogush, Hidden Tbilisi, Tbilisi 2014

ალექსანდერსდორფი (თბილისის უბანი, დიდუბის რაიონი)

Alexandersdorf (Viertel in Tiflis-Didube)

1-24 **ალექსანდერსდორფი** გერმანელების მიერ 1818 წელს დაარსდა. ეს კოლონია თბილისს საბჭოთა პერიოდში (1934 წლამდე) შეუერთდა. ევანგელურ-ლუთერული ეკლესია (Sankt-Pauli-Kirche), რომელიც მე-19 საუკუნეში Kreuzgasse/აგლაძისა და სამტრედიის ქუჩების კვეთაზე აიგო, 1941 წელს დაანგრიეს. ადგილობრივი გერმანული კულტურული მემკვიდრეობა წარმოდგენილია ალექსანდერსდორფის გამგეობის (**2,** იხ. ფოტო) და 23 საცხოვრებელი სახლით, რომლებიც მე-19 საუკუნის პირველ ნახევარში აიგო. ამას გარდა, 6 ისტორიული საცხოვრებელი სახლი 2016 წელს დაინგრა.

Alexandersdorf wurde 1818 von Deutschen gegründet und in sowjetischer Zeit (vor 1934) nach Tiflis eingemeindet. Die im 19. Jahrhundert an der Ecke Kreuzgasse/ heutige Samtrediastraße erbaute evangelisch-lutherische Sankt-Pauli-Kirche wurde nach 1941 abgerissen. Das örtliche deutsche Kulturerbe umfasst das Gemeindehaus (**2,** siehe Bild) und 23 in der ersten Hälfte des 19. Jahrhunderts erbaute Wohnhäuser. Sechs weitere historische Wohnhäuser wurden 2016 abgerissen.

Alexandersdorf was established in 1818 by Germans, and incorporated into Tbilisi in the Soviet period (before 1934). The Evangelical-Lutheran church (Sankt-Pauli-Kirche) which had been constructed at the intersection of Kreuzgasse/ Agladze Str. and Samtredia Street in the 19th century was destroyed after 1941. The local German cultural heritage comprises the former community building of Alexandersdorf (**2,** see photo) and 23 dwelling houses built in the first half of the 19th century. Six other historical dwelling houses were demolished in 2016.

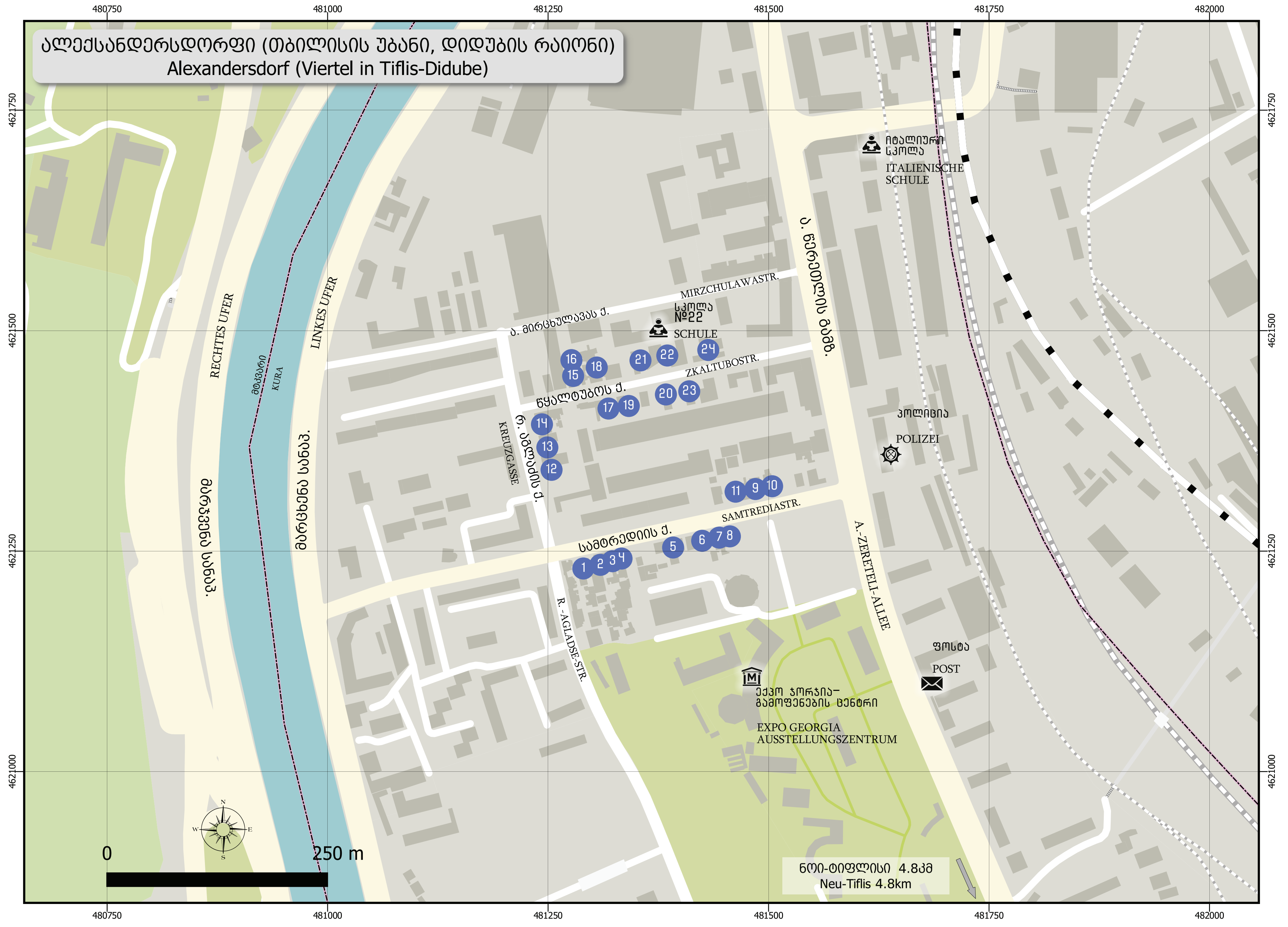
ალექსანდერსდორფი (თბილისის უბანი, დიდუბის რაიონი)
Alexandersdorf (Viertel in Tiflis-Didube)
480750
481000
481250
481500
481750
482000
4621750
4621500
4621250
4621000
იტალიური სკოლა
ITALIENISCHE SCHULE
ა. წერეთლის გამზ.
ა. მირცხულავას ქ.
MIRZCHULAWASTR.
სკოლა №22
SCHULE
ZKALTUBOSTR.
წყალტუბოს ქ.
რ. აგლაძის ქ.
KREUZGASSE
სამტრედიის ქ.
SAMTREDIASTR.
R. -AGLADSE-STR.
A.-ZERETELI-ALLEE
პოლიცია
POLIZEI
ფოსტა
POST
ექსპო ჯორჯია-
გამოფენების ცენტრი
EXPO GEORGIA
AUSSTELLUNGSZENTRUM
RECHTES UFER
მარჯვენა სანაპ.
მტკვარი
KURA
LINKES UFER
მარცხენა სანაპ.
0
250 m
ნოი-ტიფლისი 4.8კმ
Neu-Tiflis 4.8km
1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24

გარდაბნის რაიონი
KREIS GARDABANI

სართიჭალა | Rosenfeld

როზენფელდი თბილისიდან აღმოსავლეთით, 34 კმ-ის დაშორებით მდება-რეობს. იგი აერთიანებს წარსულში დამოუკიდებლად არსებულ მარიენფელდის, პეტერსდოფისა და ფროიდენტალის დასახლებებს, რომლებიც 1920-იან წლებში საერთო სახელის – როზენფელდის ქვეშ დაჯგუფდა და ქართულ სოფელ **სართიჭალას** შეუერთდა.

Rosenfeld liegt 34 km östlich von Tiflis. Es umfasst die früher eigenständigen deutschen Orte Marienfeld, Petersdorf und Freudental, die in den 1920er Jahren unter dem Namen Rosenfeld vereint und mit dem georgischen Dorf **Sartitschala** zusammengelegt worden sind.

Rosenfeld is located 34km east of Tbilisi. It comprises the previously separate German settle-ments of Marienfeld, Petersdorf and Freudental, which, in the 1920s, were grouped together under the name of Rosenfeld and merged with the Georgian village of **Sartichala**.

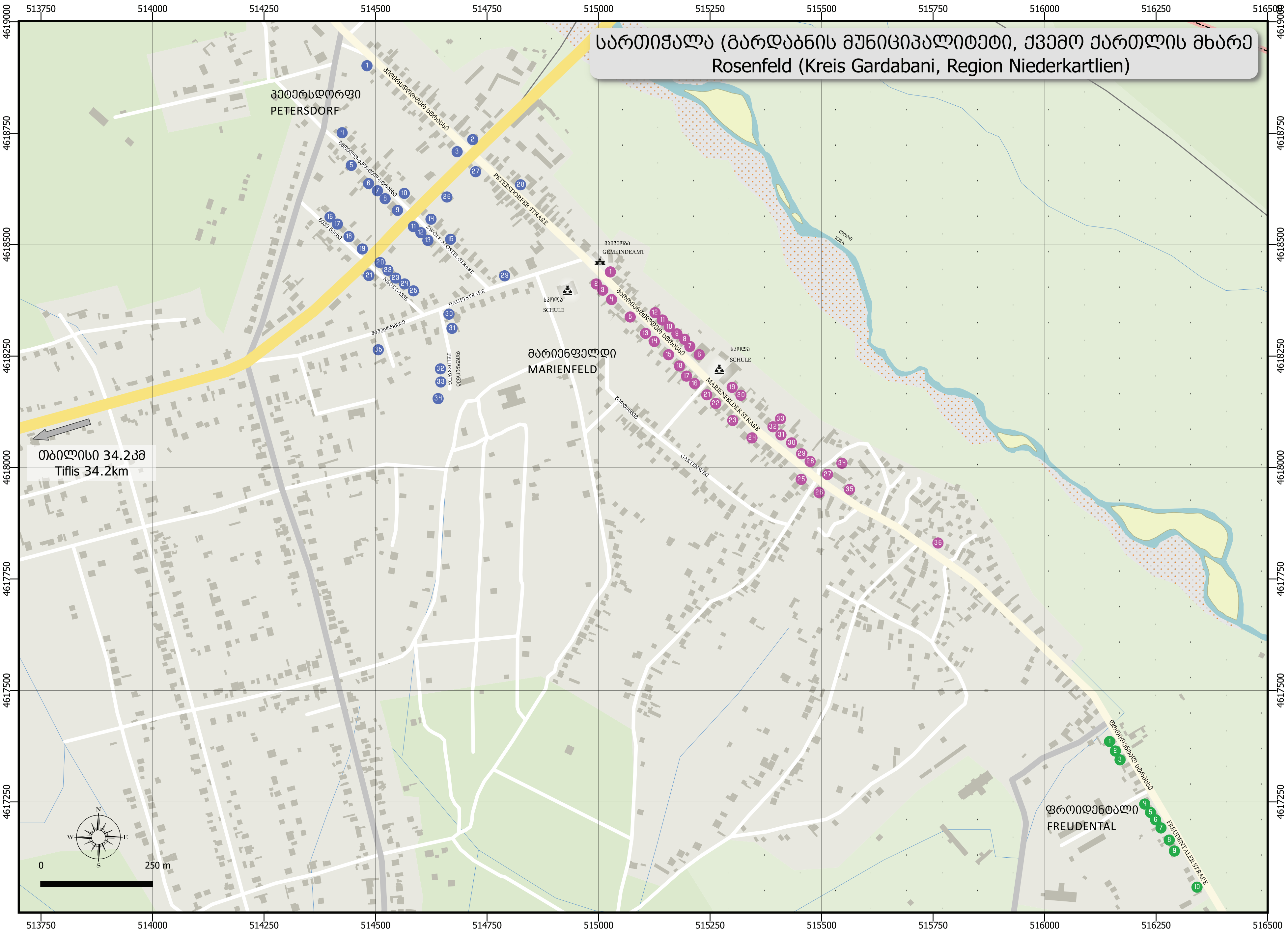

სართიჭალა (გარდაბნის მუნიციპალიტეტი, ქვემო ქართლის მხარე
Rosenfeld (Kreis Gardabani, Region Niederkartlien)
პეტერსდორფი
PETERSDORF
PETERSDORFER STRAßE
ZWÖLF-APOSTEL-STRAßE
NEUE GASSE
HAUPTSTRAßE
FELDERWEG
სკოლა
SCHULE
GEMEINDEAMT
მარიენფელდი
MARIENFELD
MARIENFELDER STRAßE
GARTENWEG
JORA
ფროიდენტალი
FREUDENTAL
FREUDENTALER STRAßE
თბილისი 34.2კმ
Tiflis 34.2km
0
250 m

1-36 **მარიენფელდი** გერმანელების მიერ 1817 წელს მდინარე იორის სანაპიროებზე დაარსდა. იგი პირველი გერმანული დასახლება იყოს სამხრეთ კავკასიაში (საქართველო, აზერბაიჯანი, სომხეთი). მისი ადგილობრივი გერმანული კულტურული მემკვიდრეობა წარმოდგენილია 35 საცხოვრებელი სახლით, რომლებიც მე-19 საუკუნის შუა წლებში აიგო (1-5, 7-36) და ევანგელისტურ-ლუთერული ეკლესიით (6), რომელიც 1820-იან წლებში აშენდა. იგი საბჭოთა პერიოდში კლუბად გადაკეთდა და მას დამატებითი სათავსები მიუშენეს.

Marienfeld wurde 1817 von Deutschen am Fluss Jora gegründet und war die erste deutsche Siedlung im Südkaukasus (Georgien, Aserbaidschan, Armenien). Das örtliche deutsche Kulturerbe umfasst 35 in der Mitte des 19. Jahrhunderts erbaute Wohnhäuser (1-5, 7-36) und die evangelisch-lutherische Kirche (6) aus den 1820er Jahren, die in sowjetischer Zeit in ein Kulturhaus mit angebauten Lagerräumen umgewandelt worden ist.

Marienfeld was established in 1817 by Germans along the banks of the River Lori, making it the first German settlement in the southern Caucasus (Georgia, Azerbaijan, Armenia). Its local German cultural heritage comprises 35 dwelling houses built in the middle of the 19th century (1-5, 7-36) and the Evangelic-Lutheran church (6) which was built in the 1820s and, in Soviet times, converted into a cultural centre with storage facilities built around it.

1-35 **პეტერსდორფი** გერმანელების მიერ 1819 წელს დაარსდა. უკვე 1818 წელს თბილისთან ახლოს მდებარე მიწები გადაეცათ გერმანელებს, რომლებმაც იქ **Kolonie der zwölf Apostel** (ფონიჭალა) დააფუძნეს. რადგან ამ მიწებზე ადგილობრივ ეკლესიასაც ჰქონდა პრეტენზიები, 1819 წელს გერმანელები მარიენფელდის მახლობლად გადაასახლეს. ახალ დასახლებას პეტერსდორფი ეწოდა. მისი ადგილობრივი გერმანული კულტურული მემკვიდრეობა წარმოდგენილია 35 საცხოვრებელი სახლით, რომლებიც მე-19 საუკუნის შუა წლებში აიგო.

Petersdorf wurde 1819 von Deutschen gegründet. Bereits 1818 war Deutschen bei Tiflis Land zugeteilt worden, auf dem sie die **Kolonie der zwölf Apostel** (Phonitschala) gründeten. Da auch die örtliche Kirche dieses Land beanspruchte, wurden die Deutschen 1819 bei Marienfeld angesiedelt und nannten ihre neue Siedlung Petersdorf. Das örtliche deutsche Kulturerbe umfasst 35 in der Mitte des 19. Jahrhunderts erbaute Wohnhäuser.

Petersdorf was established in 1819 by Germans. By 1818, land close to Tbilisi had already been given to Germans, and on that land they had founded the **Kolonie der zwölf Apostel** (Phonichala). However, the local church claimed this land as well, so, in 1819 the Germans were resettled near Marienfeld, and they named their new settlement Petersdorf. Its local German cultural heritage comprises 35 dwelling houses built in the middle of the 19th century.

1-10 **ფროიდენტალი** გერმანელების მიერ 1848 წელს დაარსდა. ჯერ კიდევ 1842 წელს ვიურტემბერგიდან და რუსეთიდან გადმოსახლებული გერმანელები ამჟამინდელი კურორტ აბასთუმნის (ადიგენის რაიონი, სამცხე-ჯავახეთის რეგიონი) მახლობლად დაასახლეს, სადაც მათ კოლონია ფროიდენტალი

დააარსეს. მიუხედავად ამისა, სასოფლო-სამეურნეო მიწების სიმცირის და სხვა გერმანულ კოლონიებთან შედარებით თბილისიდან შორს მდებარეობის გამო, პირველმა ოჯახებმა მალევე დატოვეს ეს ადგილი. 1848 წლის ივლისში მთავრობამ დარჩენილი გერმანელები ფროიდენტალიდან მარიენფელდისა და პეტერსდორფის მახლობლად გადაიყვანეს, სადაც მათ ხელახლა დააფუძნეს ფროიდენტალი. მისი ადგილობრივი გერმანული კულტურული მემკვიდრეობა წარმოდგენილია ათი საცხოვრებელი სახლით, რომლებიც მე-19 საუკუნის შუა წლებში აიგო.

Freudental wurde 1848 von Deutschen gegründet. Bereits 1842 wurden Deutsche aus Württemberg und Russland nahe dem heutigen Kurort Abastumani (Kreis Adigeni, Region Samzche-Dschawachetien) angesiedelt, wo sie die Siedlung Freudental gründeten. Aus Mangel an Ackerland und wegen der großen Entfernung zu den anderen bei Tiflis gelegenen deutschen Siedlungen wanderten die ersten Familien bald wieder ab. Im Juli 1848 siedelten die Behörden die verbliebenen Freudentaler Deutschen bei Marienfeld und Petersdorf an. Dort gründeten sie zum zweiten Mal eine Siedlung namens Freudental. Das örtliche deutsche Kulturerbe umfasst zehn in der Mitte des 19. Jahrhunderts erbaute Wohnhäuser.

Freudental was established in 1848 by Germans. By 1842, Germans from Württemberg and Russia had already been settled near the present-day spa of Abastumani (Adigeni district, Samtskhe-Javakheti region) where they founded the first settlement of Freudental. However, owing to a shortage of agricultural land and it being far from the other German settlements located near Tbilisi, the first families soon left this place. In July 1848, the authorities resettled the remaining Germans from Freudental on land near to Marienfeld and Petersdorf where they re-established Freudental. Its local German cultural heritage comprises ten dwelling houses built in the middle of the 19th century.

1850 წელს სტავროპოლთან (ჩრდილოკავკასია) ახლოს მდებარე იოანესდორფიდან გადმოსახლებულმა გერმანელებმა მდინარე **ლოჭინის** ნაპირებზე, მარიენფელდსა და მარტყოფს (გარდაბნის რაიონი) შორის **ლოჭინი** (გერმანულად „მიხაელშტალი") დააფუძნეს.

1850 gründeten Deutsche aus Johannesdorf (bei Stawropol, Nordkaukasus) am Fluss Lotschini, zwischen Marienfeld und Martkophi (Kreis Gardabani), den Ort **Michaelstal** (georgisch **Lotschini**). Michaelstal wurde 1854 wieder aufgegeben.

In 1850, Germans from Johannesdorf (near Stavropol, northern Caucasus) established the settlement of **Lochini** (Georgian)/**Michaelstal** (German) along the banks of the River Lochini, between Marienfeld and Martkopi (Gardabani district). The settlement was given up in 1854.

დამატებითი ლიტერატურა | Lesehinweis | Further reading: Edgar Reitenbach (Hg.): Vom Kaukasus nach Kasachstan, Band 3, Duisburg 2007, გვ./S./p. 14; Friedrich Schrenk: Geschichte der deutschen Kolonien in Transkaukasien, Tiflis 1869, Nachdruck Landau/Pfalz 1997, გვ./S./p. 188f.

ახალშენი და ამბართაფა

Hoffnungstal und Traubental

1-15 **ჰოფნუნგსტალი** და **ტრაუბენტალი** გერმანელების მიერ თბილისიდან სამხრეთ-აღმოსავლეთით, 48 კმ-ის დაშორებით 1914 წლამდე დაარსდა. ქართული სახელები **ახალშენი** და **ამბართაფა** 1956 და 1943 წლებში დაერქვა. მისი ადგილობრივი გერმანული კულტურული მემკვიდრეობა წარმოდგენილია 14 საცხოვრებელი სახლითა, რომლებიც 1910-იან წლებში აიგო და სასაფლაოთი, რომელიც 1980-იან წლებამდე იყო მოქმედი (**15**).

Hoffnungstal und **Traubental** wurden vor 1914 von Deutschen 48 km südöstlich von Tiflis gegründet. Die georgischen Namen **Achalscheni** und **Ambartapha** wurden 1956 bzw. 1943 vergeben. Das örtliche deutsche Kulturerbe umfasst 14 um 1910 erbaute Wohnhäuser und einen bis in die 1980er Jahre genutzten Friedhof (**15**).

Hoffnungstal and **Traubental** were established 48km south-east of Tbilisi before 1914 by Germans. The Georgian names **Akhalsheni** and **Ambartapa** were adopted in 1956 and 1943 respectively. Their local German cultural heritage comprises 14 dwelling houses built in the 1910s and a cemetery that was in use until the 1980s (**15**).

ახალშენი და ამბარტაფა (გარდაბნის რაიონი, ქვემო ქართლის რეგიონი)
Hoffnungstal und Traubental (Kreis Gardabani, Region Niederkartlien)
რუსთავი 9.5კმ
Rustawi 9.5km
გერმანელების ძველი სასაფლაო
DEUTSCHER FRIEDHOF
ადმინისტრაციული შენობა
GEMEINDEAMT
ახალშენი
HOFFNUNGSTAL
ბირლიკი
BIRLIKI
ამბარტაფა
TRAUBENTAL
1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
ბოტანიკა 2.9კმ
გარდაბანი 5.3კმ
რუისბოლო 16.2კმ
Neu-Botanika 2.9km
Gardabani 5.3km
Grüntal 16.2km
N
S
W
E
0
250 m
504750
505000
505250
505500
4593750
4593500
4593250
4593000
4592750
4592500

ნოი-ბოტანიკა | Neu-Botanika

1-38 **ნოი-ბოტანიკა** გერმანელების მიერ თბილისიდან სამხრეთ-აღმოსავლეთით, 50 კმ-ის დაშორებით 1956 წელს დაარსდა. იგი **ბოტანიკის** გვერდით მდებარეობს. მისი დამაარსებლები აზერბაიჯანიდან, საქართველოდან და სომხეთიდან 1941 წელს ყაზახეთში დეპორტირებული გერმანელები იყვნენ. მისი ადგილობრივი გერმანული კულტურული მემკვიდრეობა წარმოდგენილია 38 საცხოვრებელი სახლით.

Neu-Botanika wurde 1956 von Deutschen 50 km südöstlich von Tiflis gegründet und bildet mit dem angrenzenden Alt-Botanika den Ort **Botanika**. Die Gründer waren Deutsche aus Aserbaidschan, Georgien und Armenien, die 1941 nach Kasachstan deportiert worden waren und 1956 in den Kaukasus zurückkehren konnten. Das örtliche deutsche Kulturerbe umfasst 38 Wohnhäuser.

Neu-Botanika was established 50km south-east of Tbilisi in 1956 by Germans. It is located next to **Botanika**. The founders were Germans from Azerbaijan, Georgia and Armenia, who, in 1941, had been deported to Kazakhstan but, in 1956, had returned to the Caucasus. Its local German cultural heritage comprises 38 dwelling houses.

დამატებითი ლიტერატურა | Lesehinweis | Further reading: Edgar Reitenbach (Hg.): Vom Kaukasus nach Kasachstan, Band 2, Duisburg 2006, გვ./S./p. 429, 434-436

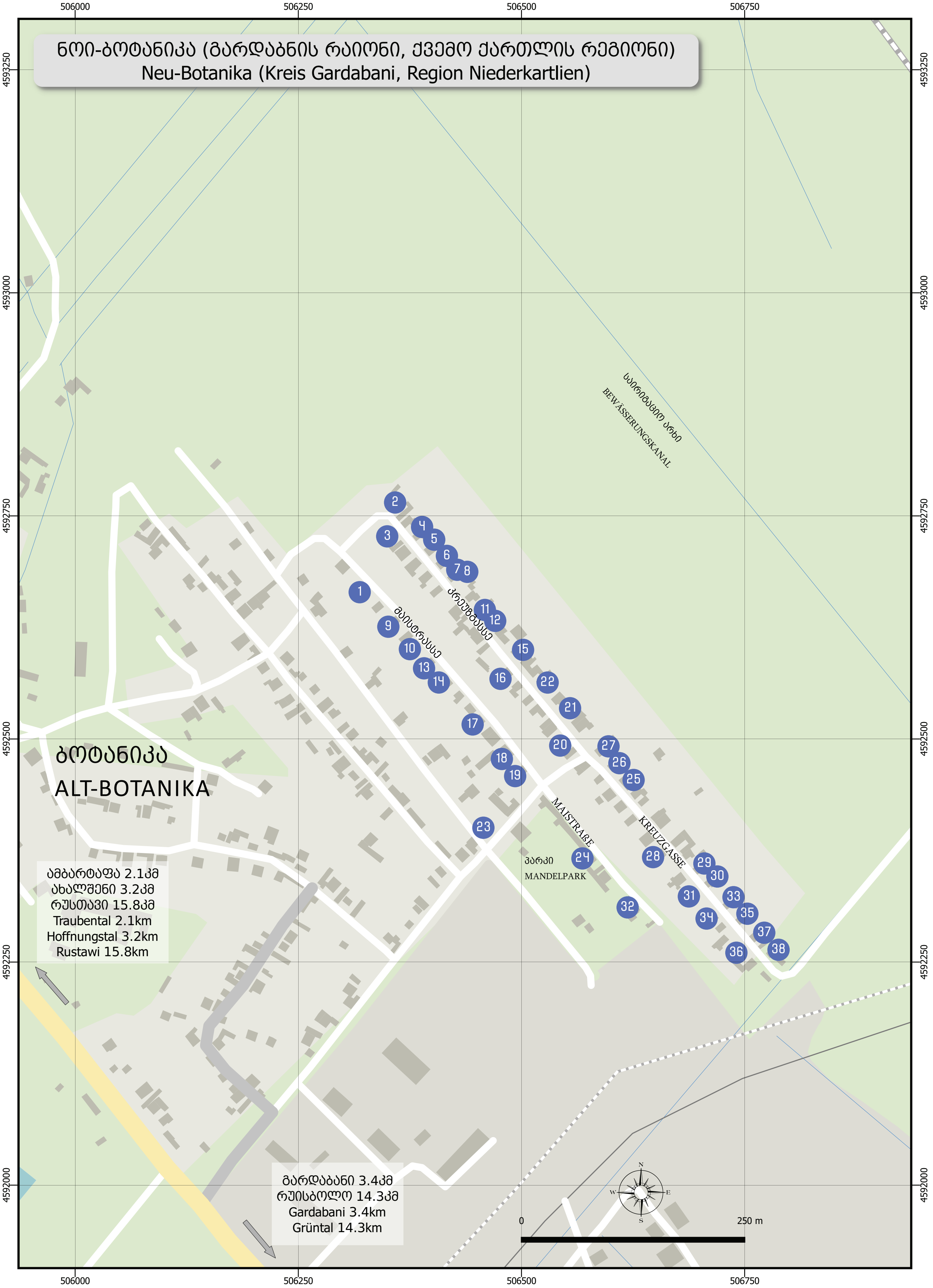
ნოი-ბოტანიკა (გარდაბნის რაიონი, ქვემო ქართლის რეგიონი)
Neu-Botanika (Kreis Gardabani, Region Niederkartlien)
506000
506250
506500
506750
4593250
4593000
4592750
4592500
4592250
4592000
საირიგაციო არხი
BEWÄSSERUNGSKANAL
ბოტანიკა
ALT-BOTANIKA
მაისტრასე
კრეუცგასე
MAISTRAßE
KREUZGASSE
პარკი
MANDELPARK
1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
ამბარტაფა 2.1კმ
ახალშენი 3.2კმ
რუსთავი 15.8კმ
Traubental 2.1km
Hoffnungstal 3.2km
Rustawi 15.8km
გარდაბანი 3.4კმ
რუისბოლო 14.3კმ
Gardabani 3.4km
Grüntal 14.3km
N
W
E
S
0
250 m

რუისბოლო | Grüntal

1-4 **გრიუნტალი** გერმანელების მიერ თბილისიდან სამხრეთ-აღმოსავლეთით, 54 კმ-ის დაშორებით 1914 წლამდე დაარსდა. მისი ქართული სახელწოდება **რუისბოლოა**. მისი ადგილობრივი გერმანული კულტურული მემკვიდრეობა წარმოდგენილია ოთხი საცხოვრებელი სახლით, რომლებიც 1910-იან წლებში აიგო.

Grüntal wurde vor 1914 von Deutschen 54 km südöstlich von Tiflis gegründet. Der georgische Ortsname lautet **Ruisbolo**. Das örtliche deutsche Kulturerbe umfasst vier um 1910 erbaute Wohnhäuser.

Grüntal was established 54km south-east of Tbilisi before 1914 by Germans. In Georgian, the place is called **Ruisbolo**. Its local German cultural heritage comprises four dwelling houses built in the 1910s.

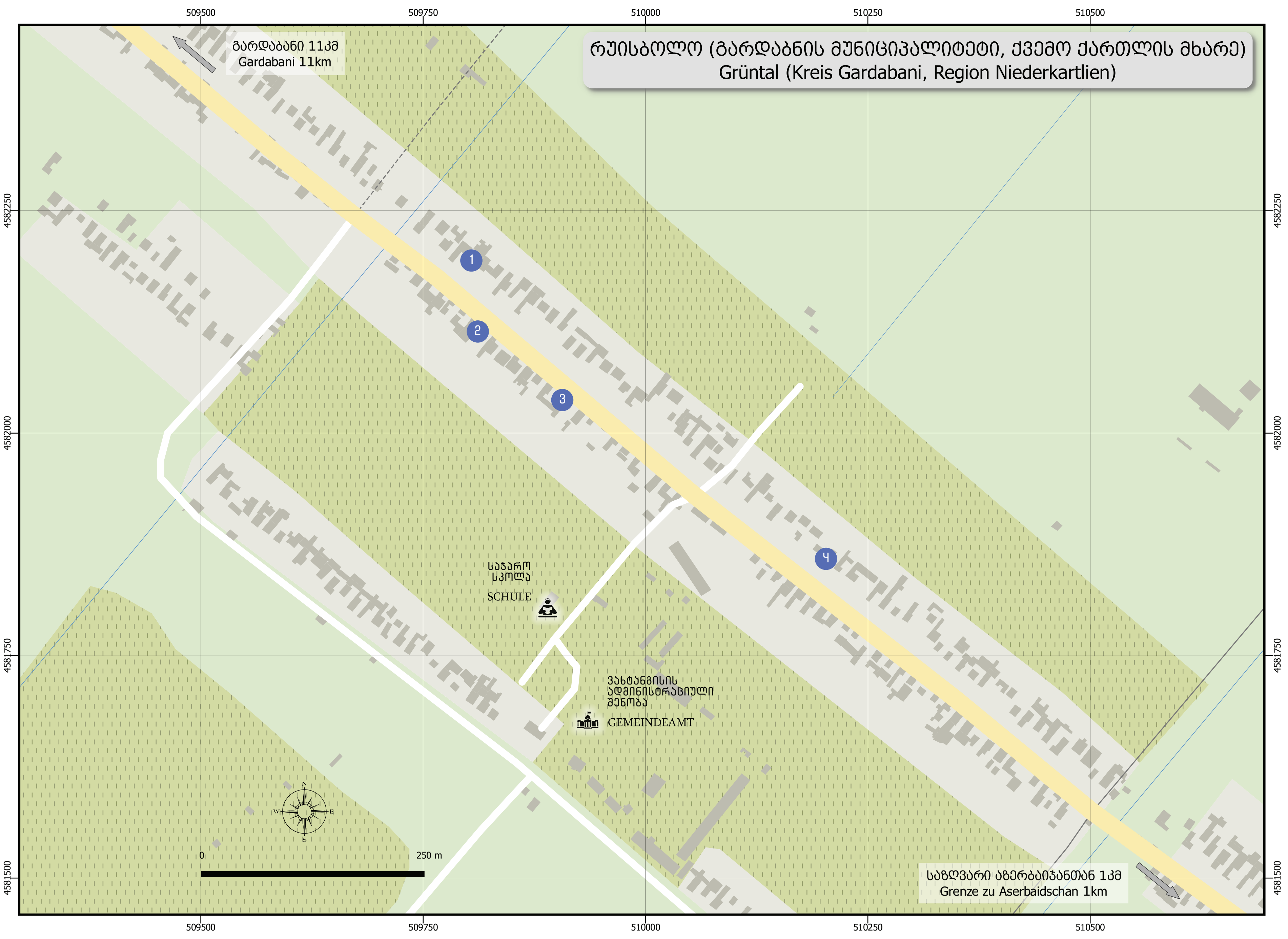
რუისბოლო (გარდაბნის მუნიციპალიტეტი, ქვემო ქართლის მხარე)
Grüntal (Kreis Gardabani, Region Niederkartlien)
გარდაბანი 11კმ
Gardabani 11km
საჯარო სკოლა
SCHULE
ვახტანგისის ადმინისტრაციული შენობა
GEMEINDEAMT
საზღვარი აზერბაიჯანთან 1კმ
Grenze zu Aserbaidschan 1km
0
250 m
1
2
3
4
509500
509750
510000
510250
510500
4582250
4582000
4581750
4581500

თეთრიწყაროს რაიონი
KREIS TETRIZKARO

ასურეთი | Elisabethtal

ელიზაბეტთალი გერმანელების მიერ თბილისიდან სამხრეთ-დასავლეთით, 38 კმ-ის დაშორებით, 1818 წელს დაარსდა. ქართული სახელი **ასურეთი** 1916 წელს ეწოდა. სოფელი, სადაც გერმანელმა მეღვინე შოლმა ყურძნის ჯიში აღმოაჩინა, რომელსაც მის საპატივცემულოდ „შოლის ყურძენი“ ეწოდა, წარმატებით აწარმოებდა ღვინოს და წამყვანი როლი ითამაშა საქართველოში კარტოფილის კულტივაციის შემოღებაში. ელიზაბეტთალის გერმანელებმა 1857 წელს ალექსანდერსჰილფი (რომელსაც მოგვიანებით ქართულად თრიალეთი ეწოდა და წალკის რაიონს ეკუთვნის), 1908 წელს – ტრაუბენბერგი (რომელსაც მოგვიანებით ქართულად თამარისი ეწოდა და მარნეულის რაიონს ეკუთვნის), ხოლო 1914 წლამდე – ვიზენდორფი (რომელსაც მოგვიანებით ქართულად ახალი მარაბდა ეწოდა და თეთრიწყაროს რაიონს ეკუთვნის) და შტაინფელდი (რომელსაც მოგვიანებით ქართულად ქოთიში ეწოდა და თეთრიწყაროს რაიონს ეკუთვნის) დააარსეს. 2016 წელს, მთავარ ქუჩას, რომელსაც იქამდე „სტალინის ქუჩა“ ეწოდებოდა, ოფიციალურად მიიღო ორენოვანი დასახელება „შვაბების ქუჩა/Schwabenstraße“.

Elisabethtal wurde 1818 von Deutschen 38 km südwestlich von Tiflis gegründet. Der georgische Name **Asureti** wurde

1916 vergeben. Das Dorf, in dem der deutsche Winzer Schall die dann so genannte „Schall-Traube“ entdeckte, war erfolgreich im Weinbau und führend in der Einführung des Kartoffelanbaus in Georgien. Deutsche aus Elisabethtal gründeten 1857 Alexandershilf (später georgisch auch Trialeti, Kreis Zalka), 1908 Traubenberg (später georgisch auch Tamarisi, Kreis Marxheim) sowie vor 1914 Wiesendorf (später georgisch auch Marabda, Kreis Tetrizkaro) und Steinfeld (später georgisch auch Kotischi, Kreis Tetrizkaro). 2016 erhielt die bis dahin „Stalinstraße“ genannte Dorfgasse die amtlich zweisprachige Bezeichnung „შვაბების ქუჩა/Schwabenstraße“.

Elisabethtal was established 38km south-west of Tbilisi in 1818 by Germans. The Georgian name **Asureti** was adopted in 1916. The village, where the German winegrower Schall discovered the eponymous “Schall grape”, was successful in winegrowing and played a leading role in the introduction of potato cultivation in Georgia. Germans from Elisabethtal founded Alexandershilf (later Trialeti in Georgian, Tsalka district) in 1857, Traubenberg (later Tamarisi in Georgian, Marneuli district) in 1908 as well as, sometime before 1914, Wiesendorf (later Marabda in Georgian, Tetritskaro district) and Steinfeld (later Kotishi in Georgian, Tetritskaro district). In 2016, the main street, which until then had been called ”Stalin Str.”, received an official bilingual name “შვაბების ქუჩა/Schwabenstraße“ (“Swabians’ Str.”).

გერმანული კულტურული მემკვიდრეობა | Deutsches Kulturerbe | German cultural heritage

ადგილობრივი გერმანული კულტურული მემკვიდრეობა ძირითადად საცხოვრებელი სახლებითაა წარმოდგენილი, რომლებიც სამი ან ოთხი ოთახისაგან (მისაღები, სასადილო და საძინებელი) და სამზარეულოსაგან შედგება. თითოეულ სახლში იყო კედლის ღუმელი. სახლების უმეტესობას ღვინის სარდაფი გააჩნია. ჭირნახული (ხორბალი, სიმინდი, მზესუმზირა, შაშხი, ხილი) სხვენში ინახებოდა. სახლებს წინ და გვერდებზე აივნები აქვს, რომლებიც ხშირად მოხარატებული მოაჯირებითაა წარმოდგენილი.

Das örtliche deutsche Kulturerbe besteht zu einem großen Teil aus Wohnhäusern. Diese haben drei bis vier Räume (Wohn-, Speise- und Schlafzimmer) und eine Küche. In jedem Raum stand ein verzierter Ofen. Die meisten Häuser verfügen über einen Weinkeller. Lebensmittel (Weizen, Korn, Sonnenblumensamen, Schinken, Obst) wurden auf dem Dachboden gelagert. Die Häuser haben vorn und seitlich einen Balkon, oft mit verzierten Geländern.

The local German cultural heritage is mainly composed of dwelling houses. They have three or four rooms (living room, dining room and bedroom) and a kitchen. There used to be a decorated oven in each room. Most houses have a wine cellar. Food (wheat, corn, sunflower seeds, ham, fruits) were stored in the attic. The houses have a balcony in front and at the side, often with a decorated handrail.

ასურეთი (თეთრიწყაროს მუნიციპალიტეტი, ქვემო ქართლის მხარე)
Elisabethtal (Kreis Tetrizkaro, Region Niederkartlien)
471750
472000
472250
472500
472750
473000
4605750
4605500
4605250
4605000
4604750
4604500
4604250
4604000
WEIDENGASSE
KREUZGASSE
SCHWABENSTRAßE
UNTERGASSE
ASURETISCHEVI
HUMMELGASSE
ორჯონიკიძის ქ.
BRUNNENSTRAßE
BRUNNENWEG
GARTENSTRAßE
RUSSENWEG
RESCHENGÄSSCHEN
TRAUBENWEG
SÄGEREIWEG
SCHWARZWALD
თეთრიწყარო 20.7კმ
Tetrizkaro 20.7km
თბილისი 37.6კმ
Tiflis 37.6km
Weinkeller 7km
ძველი მარაბდა 12კმ
Wiesendorf 12km
0
250 m
N
E
S
W

1 საცხოვრებელი სახლი, რომლის სარდაფის კარის ხის ძელზეც, შიგნიდან ამოკვეთილია აქეთ-იქეთ ყვავილის რელიეფი და მათ შორის, წერია „1876“ | Wohnhaus mit der Inschrift „1876" zwischen den an der Kellertür eingearbeiteten Blumen | Dwelling house, with the inscription "1876" between the flowers embossed on the timber of the cellar door.

2-6 საცხოვრებელი სახლები | Wohnhäuser | Dwelling houses

7 **შვაბების ქუჩა, აბანო:** აბანო 1933 წელს აშენდა. მისი ნომრების წყლის ნიჟარებში გოგირდის წყალი ჩაედინებოდა, რომელიც ხევიდან მილებით აბანოში ამოდიოდა და შემდეგ მისი გაცხელება ხდებოდა. შენობის იატაკი და კედლები აბანოს ნომრებში მოზაიკური ლესვითაა მოპირკეთებული. აბანოს აგრეთვე ჰქონდა სამკითხველო დარბაზი. | **Schwabenstraße, Badehaus:** Das Badehaus wurde 1933 erbaut. Die Wasserbecken in den Badezimmern waren mit Schwefelwasser gefüllt, das aus dem Tal in das Badehaus geleitet und dort erhitzt wurde. Mosaike zierten die Wände und Böden in den Badezimmern. Das Badehaus hatte auch einen Leseraum. | **Schwabenstraße, bath house:** The bath house was built in 1933. The water basins in the bathrooms were filled with sulphur water that was channelled from the valley into the bath house and heated there. The walls and the floors in the bathrooms were decorated with mosaics. The bath house also had a reading room.

8-20 საცხოვრებელი სახლები | Wohnhäuser | Dwelling houses

21 Lustgarten (პარკი), მე-19 ს-ის პირველი ნახევარი | Lustgarten (Park), erste Hälfte des 19. Jahrhunderts | Lustgarten (park), 1st half of the 19th century

22-25 საცხოვრებელი სახლები | Wohnhäuser | Dwelling houses

26 სანეპიდსადგური. 1920-იანი წლები | Krankenhaus, 1920er Jahre | Sanitary-Epidemiological Station, 1920s

27 **შვაბების ქ., ასურეთის მაცხოვრის სახელობის ეკლესია:** მე-19 ს-ის პირველი ნახევარი. ნეო-გოთური ეკლესიის მშენებლობა 1868 წელს დაიწყო. მისი პროექტი ცნობილ არქიტექტორს ალბერტ ზალცმანს (1833-1897) ეკუთვნის, რომლის ოჯახიც წარმოშობით ამ ადგილიდან იყო. მშენებლობა, კარიბჭის შესასვლელის ზემოთ მითითებული სამშენებლო წარწერის მიხედვით, 1871 წლის 29 აგვისტოს დასრულდა. იგი აშენდა ძველი წმინდა ნიკოლოზის ეკლესიის ადგილზე, რომელიც დაახლოებით 1820 წელს აიგო და 1868 წელს იქნა დანგრეული. ეკლესიაში წირვა-ლოცვა გერმანულ ენაზე აღევლინებოდა. 1930-იან წლებში, კომუნისტების მოთხოვნით, ეკლესია სოფლის კლუბად გადაკეთდა, ხოლო 1953 წელს კი – მას სამრეკლო მოხსნეს. ეკლესიის კამარა, რომელიც ბოლნისის ევანგელისტურ-ლუთერული ეკლესიის (45 კილომეტრის მოშორებით, სამხრეთ-დასავლეთით) მსგავსია, 1963-1964 წლებში მოიხსნა. 1970-იან წლებში იგი კულტურის სახლად გადაკეთდა. 1981 წელს ხანძარმა ეკლესია მთლიანად გაანადგურა. | **Schwabenstraße, Evangelisch-Lutherische Erlöserkirche:** Die neugotische Kirche wurde ab 1868 von dem bedeutenden Architekten Albert Salzmann (1833-1897), dessen Familie aus Elisabethtal stammte, erbaut und laut der Inschrift über der Eingangstür „den 29. August 1871“ fertiggestellt. Sie befindet sich an der Stelle der um 1820 gebauten und 1868 abgerissenen Sankt-Nikolai-Kirche. Die Gottesdienste wurden in deutscher Sprache abgehalten. In den 1930er Jahren wurde die Kirche auf Veranlassung der Kommunisten in einen Dorfklub umgewandelt und 1953 der Kirchturm abgerissen. Ihr Gewölbe, das dem Gewölbe der evangelisch-lutherischen Kirche in Katharinenfeld (45 km südwestlich) ähnelte, wurde 1963/1964 entfernt. In den 1970er Jahren in ein Kulturhaus umgewandelt, brannte die Kirche 1981 aus. | **Schwabenstraße, Evangelic-Lutheran Church of the Pantocrator:** The neo-Gothic church was built by renowned architect, Albert Salzmann (1833-1897), whose family was from this place.

Started in 1868, according to the German inscription over the entrance, it was completed on 29 August 1871. It is located at the place of the former St. Nikolai Church that was built around 1820 and destroyed in 1868. Church services were held in German. In the 1930s, the church was turned into a village club upon the demand of the communists, and in 1953, the church steeple was demolished. Its arch, which was similar to the arch of the Evangelic-Lutheran church in Bolnisi-Katharinenfeld (45km south-west), was removed in 1963/1964. The church was transformed into a cultural centre in the 1970s. It burnt down in 1981.

28 წისქვილი, 1910-იან წლები | Mühle, um 1910 | Mill, 1910s

29 სასაფლაო, 1820-იანი წლები | Friedhof, 1820er Jahre | Cemetery, 1820s

30-68 საცხოვრებელი სახლები | Wohnhäuser | Dwelling houses

69-70 საზოგადოებრივი შენობები, მე-19 ს-ის მეორე ნახევარი | Öffentliche Gebäude, zweite Hälfte des 19. Jahrhunderts | Public buildings, 2nd half of the 19th century

71-124 საცხოვრებელი სახლები | Wohnhäuser | Dwelling houses

125 თავლა, მე-19 ს-ის მეორე ნახევარი. | Stall, zweite Hälfte des 19. Jahrhunderts | Stable, 2nd half of the 19th century

126-153 საცხოვრებელი სახლები | Wohnhäuser | Dwelling houses

154 მაღაზია, 1910-იან წლები | Laden, um 1910 | Shop, 1910s

155 საცხოვრებელი სახლები | Wohnhäuser | Dwelling houses

156 საწყობი, მე-19 ს-ის მეორე ნახევარი | Lagerhaus, zweite Hälfte des 19. Jahrhunderts | Warehouse, 2nd half of the 19th century

157-159 საცხოვრებელი სახლები | Wohnhäuser | Dwelling houses

160 ტრაქტორების სახელოსნო, 1933/1934 წლები | Maschinen- und Traktorenwerkstatt, 1933/1934 | Tractor repair shop, 1933/1934

161 კარტოფილის საწყობი, აშენდა 1933 წელს, როცა საქართველოში პირველად ამ სოფელმა წარმატებით დაიწყო კარტოფილის კულტივაცია | Kartoffelspeicher, 1933

erbaut, als Elisabethtal in Georgien Vorreiter im Kartoffelanbau war | Potato warehouse, built in 1933 after the village had become a successful pioneer in potato cultivation in Georgia.

162-164 საცხოვრებელი სახლები | Wohnhäuser | Dwelling houses

165 სოფლის ღვინის სარდაფი, რომელიც 1931 წელს აიგო. იგი დაახლოებით შვიდი კილომეტრით სამხრეთით, მდინარე ალგეთის სანაპიროზე მდებარეობს. შენობას აქვს სარდაფი და ქვედა სართული, სადაც ღვინო და არაყი იწარმოებოდა და ინახებოდა. | Etwa sieben Kilometer südlich von Elisabethtal liegt am Algeti-Fluss der 1931 erbaute Weinkeller des Dorfes. Er verfügt über ein Keller- und ein Erdgeschoss, wo Wein und

Schnaps hergestellt und gelagert wurden. | The village's wine cellar, which was built in 1931, is located about seven kilometres to the south, along the banks of the River Algeti. It has a basement and a ground floor where wine and vodka were produced and stored.

დამატებითი ლიტერატურა | Lesehinweis | Further reading: ეკატერინე უძულაშვილი, გერმანელი კოლონისტები საქართველოში, ელიზაბეტთალი-ასურეთი, თბილისი, 2006 წელი/ Ekaterine Udsulaschwili, Die deutschen Kolonisten in Georgien, Elisabethtal-Asureti 1818-1941, Tiflis 2006

მარაბდა | Wiesendorf

1-9 **ვიზენდორფი** გერმანელების მიერ თბილისიდან სამხრეთით 40 კმ-ის დაშორებით, 1914 წლამდე დაარსდა. მისი დამაარსებლები გერმანული კოლონია ელიზაბეტთალიდან (ამჟამად თეთრიწყაროს რაიონში, ქვემო ქართლის რეგიონი) გადმოვიდნენ, რომელიც სასოფლო-სამეურნეო მიწების ნაკლებობის გამო დატოვეს. კოლონიის ქართული დასახელებაა **მარაბდა**. მისი ადგილობრივი გერმანული კულტურული მემკვიდრეობა წარმოდგენილია ცხრა საცხოვრებელი სახლით, რომლებიც 1910-იან წლებში აიგო.

Wiesendorf wurde vor 1914 von Deutschen 40 km südlich von Tiflis gegründet. Die Gründer kamen aus der deutschen Siedlung Elisabethtal (im heutigen Kreis Tetrizkaro, Region Niederkartlien), die sie aus Mangel an Ackerland verlassen hatten. Der georgische Ortsname lautet **Marabda**. Das örtliche deutsche Kulturerbe umfasst neun um 1910 erbaute Wohnhäuser.

Wiesendorf was established 40 km south of Tbilisi before 1914 by Germans. The founders came from the German settlement of Elisabethtal (in the present-day Tetritskaro district, Kvemo Kartli region) which they had left owing to a shortage of agricultural land. In Georgian, the place is called **Marabda**. Its local German cultural heritage comprises nine dwelling houses built in the 1910s.

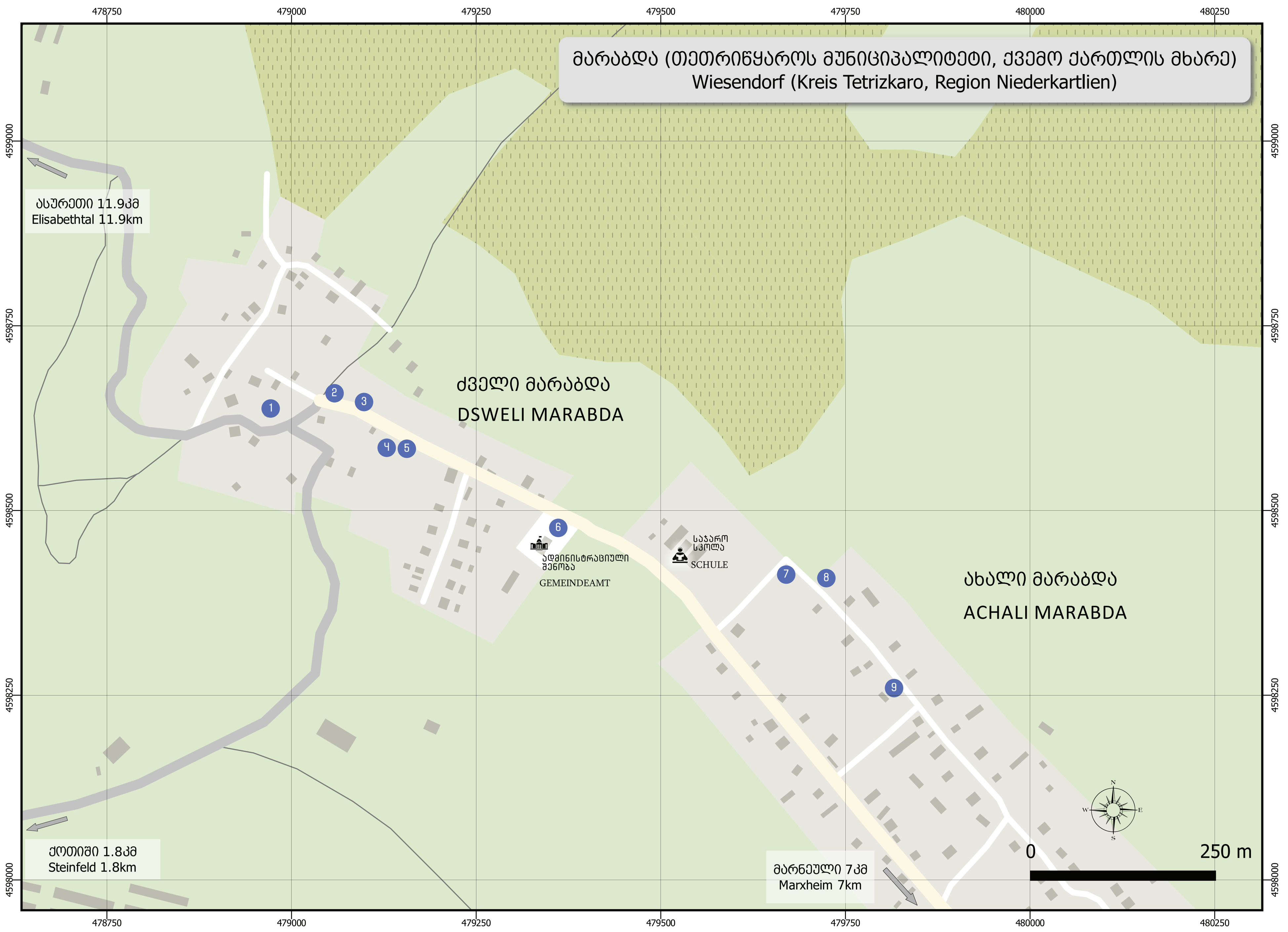

მარაბდა (თეთრიწყაროს მუნიციპალიტეტი, ქვემო ქართლის მხარე)
Wiesendorf (Kreis Tetrizkaro, Region Niederkartlien)
ასურეთი 11.9კმ
Elisabethtal 11.9km
ძველი მარაბდა
DSWELI MARABDA
ადმინისტრაციული შენობა
GEMEINDEAMT
საჯარო სკოლა
SCHULE
ახალი მარაბდა
ACHALI MARABDA
ქოთიში 1.8კმ
Steinfeld 1.8km
მარნეული 7კმ
Marxheim 7km
0
250 m
1
2
3
4
5
6
7
8
9
478750
479000
479250
479500
479750
480000
480250
4598000
4598250
4598500
4598750
4599000

ქოთიში | Steinfeld

1-6 **შტაინფელდი** გერმანელების მიერ თბილისიდან სამხრეთით 43 კმ-ის დაშორებით, 1914 წლამდე დაარსდა. მისი დამაარსებლები გერმანული კოლონია ელიზაბეტთალიდან (ამჟამად თეთრიწყაროს რაიონში, ქვემო ქართლის რეგიონი) გადმოვიდნენ, რომელიც სასოფლო-სამეურნეო მიწების ნაკლებობის გამო დატოვეს. კოლონიის ქართული დასახელებაა **ქოთიში**. მისი ადგილობრივი გერმანული კულტურული მემკვიდრეობა წარმოდგენილია ექვსი საცხოვრებელი სახლით, რომლებიც 1910-იან წლებში აიგო.

Steinfeld wurde vor 1914 von Deutschen 43 km südlich von Tiflis gegründet. Die Gründer kamen aus der deutschen Siedlung Elisabethtal (im heutigen Kreis Tetrizkaro, Region Niederkartlien), die sie aus Mangel an Ackerland verlassen hatten. Der georgische Ortsname lautet **Kotischi**. Das örtliche deutsche Kulturerbe umfasst sechs um 1910 erbaute Wohnhäuser.

Steinfeld was established 43 km south of Tbilisi before 1914 by Germans. The founders came from the German settlement of Elisabethtal (in the present-day Tetritskaro district, Kvemo Kartli region) which they had left owing to a shortage of agricultural land. In Georgian, the place is called **Kotishi**. Its local German cultural heritage comprises six dwelling houses built in the 1910s.

ქოთიში (თეთრიწყაროს მუნიციპალიტეტი, ქვემო ქართლის მხარე)
Steinfeld (Kreis Tetrizkaro, Region Niederkartlien)
ძველი მარაბდა 1.8კმ
Wiesendorf 1.8km
478000
478250
478500
4597500
4597250
1
2
3
4
5
6
N
W
E
S
0
250 m

ᲛᲐᲠᲜᲔᲣᲚᲘᲡ ᲠᲐᲘᲝᲜᲘ
KREIS MARXHEIM

მარნეული | Marxheim

1-10 **მარქსჰაიმი** გერმანელების მიერ თბილისიდან სამხრეთით, 44 კმ-ის დაშორებით 1914 წელს დაარსდა. თავდაპირველად მას მარნაული ერქვა, ხოლო 1927 წელს კოლონია მარქსჰაიმი გახდა. მას ქართული სახელი **მარნეული** 1947 წელს ეწოდა. მარქსჰაიმი ამჟამინდელი შოთა რუსთაველისა და მერაბ კოსტავას ქუჩებია. მისი ადგილობრივი გერმანული კულტურული მემკვიდრეობა წარმოდგენილია ათი საცხოვრებელი სახლით, რომლებიც 1910-იან წლებში აიგო.

Marxheim wurde 1914 von Deutschen 44 km südlich von Tiflis gegründet. Der zunächst Marnaul genannte Ort nahm 1927 die Bezeichnung Marxheim an. Der georgische Name **Marneuli** wurde 1947 vergeben. Marxheim entspricht heute der Rustawelistraße und der Kostawastraße. Das örtliche deutsche Kulturerbe umfasst zehn ab 1914 erbaute Wohnhäuser.

Marxheim was established 44km south of Tbilisi in 1914 by Germans. First called Marnaul, the settlement introduced the name Marxheim in 1927. The Georgian name **Marneuli** was adopted in 1947. Nowadays, Marxheim corresponds to the area around Rustaveli and Kostava streets. The local German cultural heritage comprises ten dwelling houses built in the 1910s.

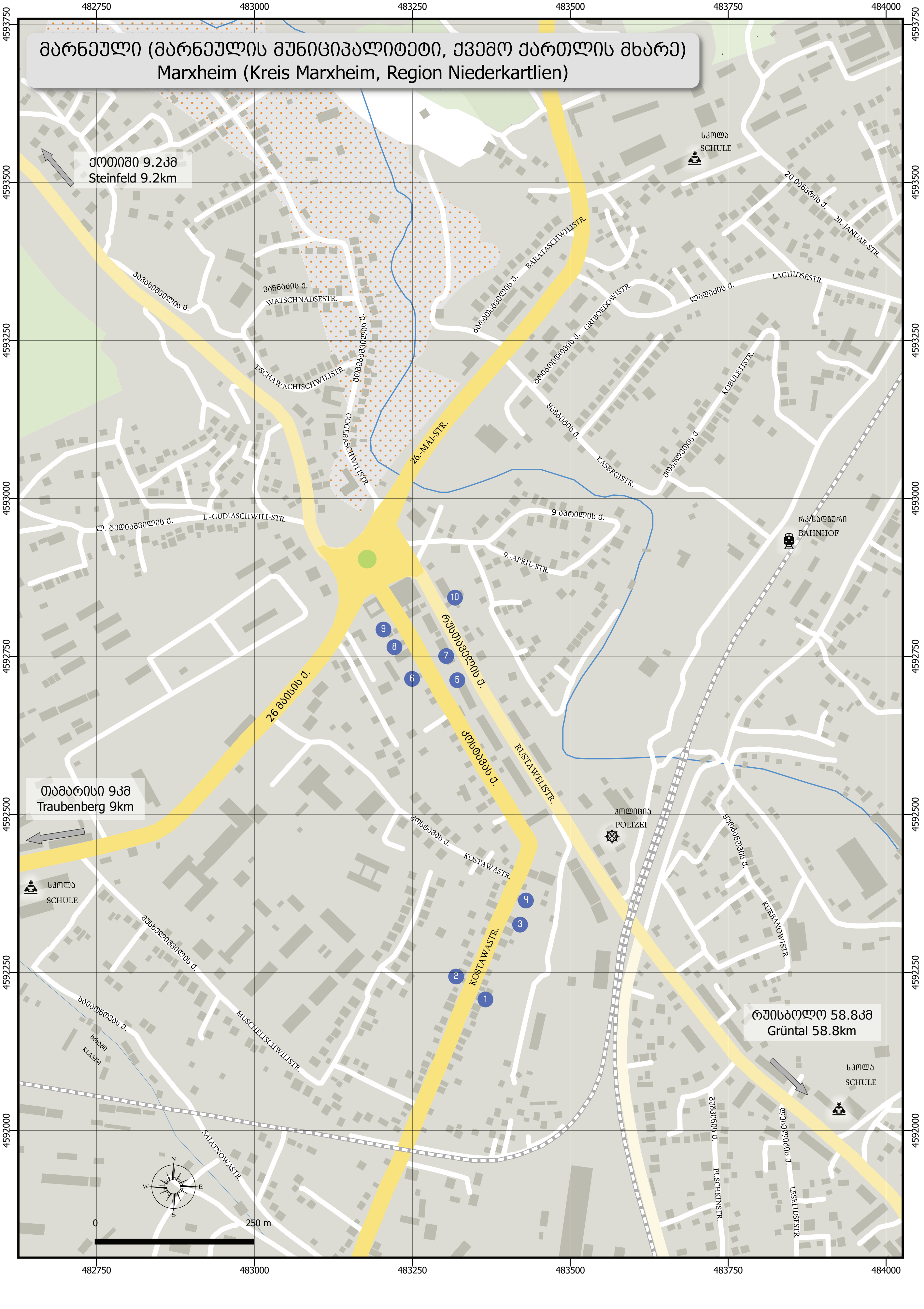

მარნეული (მარნეულის მუნიციპალიტეტი, ქვემო ქართლის მხარე)
Marxheim (Kreis Marxheim, Region Niederkartlien)
Steinfeld 9.2km
Traubenberg 9km
Grüntal 58.8km
SCHULE
BAHNHOF
POLIZEI
WATSCHNADSESTR.
DSCHAWACHISCHWILISTR.
GOGEBASCHWILISTR.
L.-GUDIASCHWILI-STR.
26.-MAI-STR.
BARATASCHWILISTR.
GRIBOEDOWSTR.
KOBULETISTR.
KASBEGISTR.
LAGHIDSESTR.
20.-JANUAR-STR.
9.-APRIL-STR.
RUSTAWELISTR.
KOSTAWASTR.
KURBANOWSTR.
MUSCHELISCHWILISTR.
SAIATNOWASTR.
KLAMM
PUSCHKINSTR.
LESELIDSESTR.
1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
0
250 m
482750
483000
483250
483500
483750
484000
4593750
4593500
4593250
4593000
4592750
4592500
4592250
4592000

თამარისი | Traubenberg

1-47 **ტრაუბენბერგი** გერმანელების მიერ თბილისიდან სამხრეთით 52 კმ-ის დაშორებით, 1908 წელს დაარსდა. მისი დამაარსებლები გერმანული კოლონია ელიზაბეტთალიდან (ამჟამად თეთრიწყაროს რაიონში, ქვემო ქართლის რეგიონი) გადმოვიდნენ, რომელიც სასოფლო-სამეურნეო მიწების ნაკლებობის გამო დატოვეს. 1944 წელს მას ქართული სახელი **თამარისი** ეწოდა. მისი ადგილობრივი გერმანული კულტურული მემკვიდრეობა წარმოდგენილია 47 შენობით, რომელთა უმეტესობაც 1910-იან წლებში აგებული საცხოვრებელი სახლებია, ისევე როგორც სკოლა/ეკლესია (**12**), კრამიტის საწარმო (**19**), რძის ქარხანა (**26**) და ღვინის მარანი (**47**).

Traubenberg wurde 1908 von Deutschen 52 km südlich von Tiflis gegründet. Die Gründer kamen aus der deutschen Siedlung Elisabethtal (im heutigen Kreis Tetrizkaro, Region Niederkartlien), die sie aus Mangel an Ackerland verlassen hatten. Der georgische Ortsname **Tamarisi** wurde 1944 vergeben. Das örtliche deutsche Kulturerbe umfasst 47 Gebäude, zumeist um 1910 erbaute Wohnhäuser sowie die Schule/Kirche (**12**), die Plattenhütte (**19**), das Milchhaus (**26**) und den Weinkeller (**47**).

Traubenberg was established 52km south of Tbilisi in 1908 by Germans. The founders came from the German settlement of Elisabethtal (in the present-day Tetritskaro district, Kvemo Kartli region) which they had left owing to a shortage of agricultural land. In 1944, the Georgian place name **Tamarisi** was adopted. The local German cultural heritage comprises 47 buildings, mainly dwelling houses built in the 1910s as well as the school/church (**12**), the tile factory (**19**), the dairy factory (**26**) and the wine cellar (**47**).

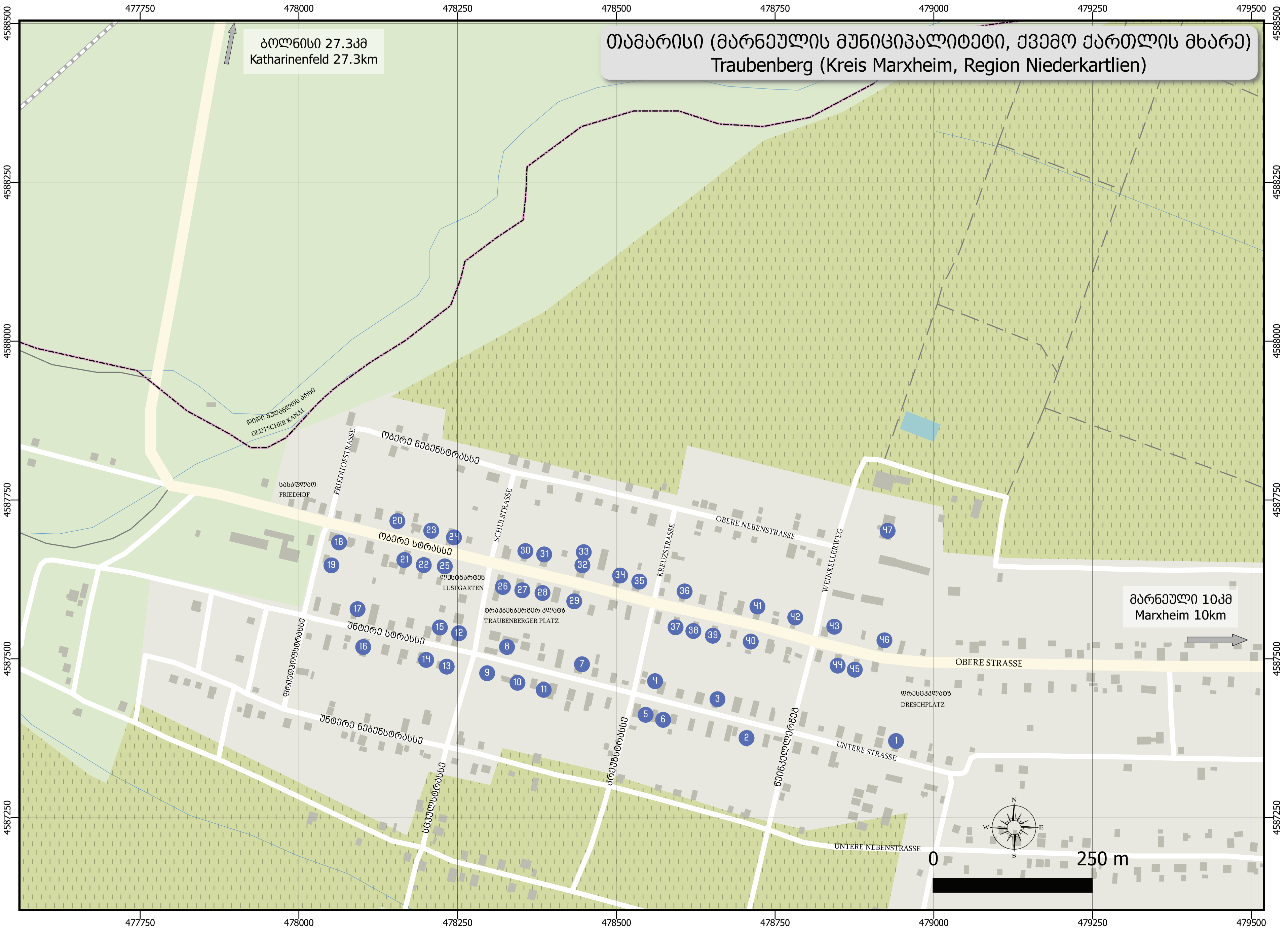

თამარისი (მარნეულის მუნიციპალიტეტი, ქვემო ქართლის მხარე)
Traubenberg (Kreis Marxheim, Region Niederkartlien)
ბოლნისი 27.3კმ
Katharinenfeld 27.3km
მარნეული 10კმ
Marxheim 10km
DEUTSCHER KANAL
FRIEDHOF
FRIEDHOFSTRASSE
SCHULSTRASSE
KREUZSTRASSE
WEINKELLERWEG
OBERE NEBENSTRASSE
OBERE STRASSE
LUSTGARTEN
TRAUBENBERGER PLATZ
DRESCHPLATZ
UNTERE STRASSE
UNTERE NEBENSTRASSE
0
250 m

ბოლნისის რაიონი
KREIS KATHARINENFELD

ბოლნისი | Katharinenfeld

კატარინენფელდი გერმანელების მიერ 1818 წელს, თბილისიდან სამხრეთ-დასავლეთით 65 კმ-ის დაშორებით, მდინარე მაშავერას სანაპიროებზე დაარსდა. იგი საქართველოში გერმანელთა ყველაზე მნიშვნელოვან დასახლებად იქცა, სადაც ძირითადად მევენახეობა იყო განვითარებული. 1926 წელს, კატარინენფელდი, „ლუქსემბურგის“ გერმანიის ეროვნული ოლქის (რაიონი) ცენტრი გახდა, რომელიც გერმანულ ენაზე ოფიციალურ გაზეთს გამოსცემდა. ქართული სახელი **ბოლნისი** მას 1943 წელს ეწოდა.

Katharinenfeld wurde 1818 von Deutschen 65 km südwestlich von Tiflis am Ufer des Flusses Muschaweri gegründet. Es entwickelte sich zur bedeutendsten ländlichen Siedlung der Deutschen in Georgien und betrieb hauptsächlich Weinbau. 1926 wurde Katharinenfeld – inzwischen Kreisstadt – Sitz des Deutschen Nationalkreises „Luxemburg“ mit amtlicher Zeitung in deutscher Sprache. Der georgische Ortsname **Bolnisi** wurde 1943 vergeben.

Katharinenfeld was established 65km south-west of Tbilisi along the banks of the River Mashavera in 1818 by Germans. It became the most important rural settlement of the Germans in Georgia and specialised in winegrowing. In 1926, Katharinenfeld became the seat of the German National District (rayon) of "Luxemburg" which published an official newspaper in German. The Georgian place name **Bolnisi** was adopted in 1943.

გერმანული კულტურული მემკვიდრეობა |
Deutsches Kulturerbe | German cultural heritage

ადგილობრივი გერმანული კულტურული მემკვიდრეობა ძირითადად საცხოვრებელი სახლებითაა წარმოდგენილი. დროთა განმავლობაში ოთხი ტიპის სახლები აშენდა: თავდაპირველად იგებოდა ერთსართულიანი სახლები, რომელსაც შესასვლელი მიწის დონეზე ჰქონდა მოწყობილი, შემდეგ – ერთსართულიანი სახლები კიბეებითა და აივნებით, მოგვიანებით – ორსართულიანი სახლები აივნებით და ბოლოს, სახლები შიდა ეზოებით და აივნებით. საცხოვრებელი სახლები, მარნები, თავლები და ფარდულები ფლეთილი ქვით არის აშენებული. მიწისძვრების საფრთხის გამო, კედლები 70 სმ-მდე სიგანისაა. მუხის მასალა სახურავის ფახვერკის მოსაწყობად და ჭერის კოჭის დასამზადებლად, ხოლო ნაძვის და ფიჭვის მასალა კი – იატაკისა და შიდა კონსტრუქციებისთვის გამოიყენებოდა. სახლების უმეტესობას გააჩნია სარდაფი ღვინისა და კარტოფილის შესანახად.

Das örtliche deutsche Kulturerbe besteht überwiegend aus Wohnhäusern. Vier Haustypen entstanden im Laufe der Zeit: erst das einstöckige Haus mit ebenerdigem Eingang, dann das einstöckige Haus mit Treppen und Balkonen, anschließend das zweistöckige Haus mit Balkonen und schließlich das Haus mit Veranden und Balkonen. Wohnhäuser, Kelterhäuser, Ställe und Schuppen wurden mit Bruchsteinen gebaut. Wegen der Erdbebengefahr sind die Mauern bis zu 70 cm dick. Für den Dachstuhl und die Deckenbalken wurde Eichenholz verwendet, für die Fußböden und den Innenausbau Tanne und Buche. Die meisten Häuser haben einen Keller zur Lagerung von Wein und Kartoffeln.

The local German cultural heritage comprises mainly dwelling houses. Four generations of houses have developed over time: in the beginning, the one-storey house with ground-level access, then the one-storey house with stairs and balconies, subsequently the two-storey house with balconies and, finally, the house with patio and balconies. Dwelling houses, winepress buildings, stables and sheds have been built with ashlar. Walls are up to 70cm thick, owing to the danger of earthquakes. Oak has been used for roof timbering and ceiling beams, while fir and beech have been used for floors and the interior construction. Most houses have a cellar for storing wine and potatoes.

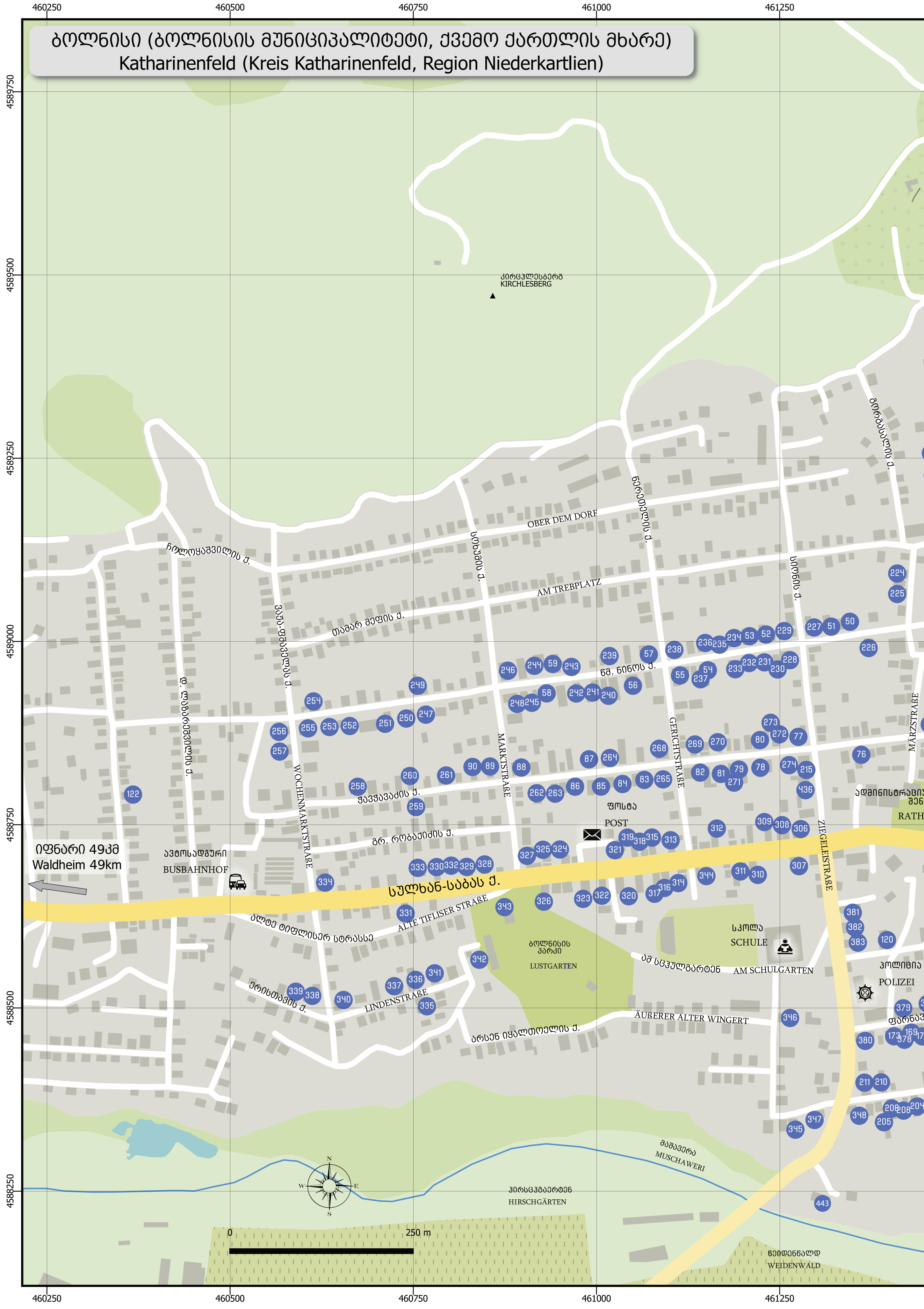

ბოლნისი (ბოლნისის მუნიციპალიტეტი, ქვემო ქართლის მხარე)
Katharinenfeld (Kreis Katharinenfeld, Region Niederkartlien)
460250
460500
460750
461000
461250
4589750
4589500
4589250
4589000
4588750
4588500
4588250
KIRCHLESBERG
OBER DEM DORF
AM TREBPLATZ
თამარ მეფის ქ.
MARKTSTRAßE
GERICHTSTRAßE
WOCHENMARKTSTRAßE
ZIEGELEISTRAßE
MÄRZSTRAßE
ფოსტა
POST
BUSBAHNHOF
ვალდჰეიმი 49კმ
Waldheim 49km
სულხან-საბას ქ.
ALTE TIFLISER STRAßE
LINDENSTRAßE
ბოლნისის პარკი
LUSTGARTEN
სკოლა
SCHULE
AM SCHULGARTEN
ÄUßERER ALTER WINGERT
პოლიცია
POLIZEI
RATH
MUSCHAWERI
HIRSCHGÄRTEN
WEIDENWALD
0
250 m
N
S
W
E

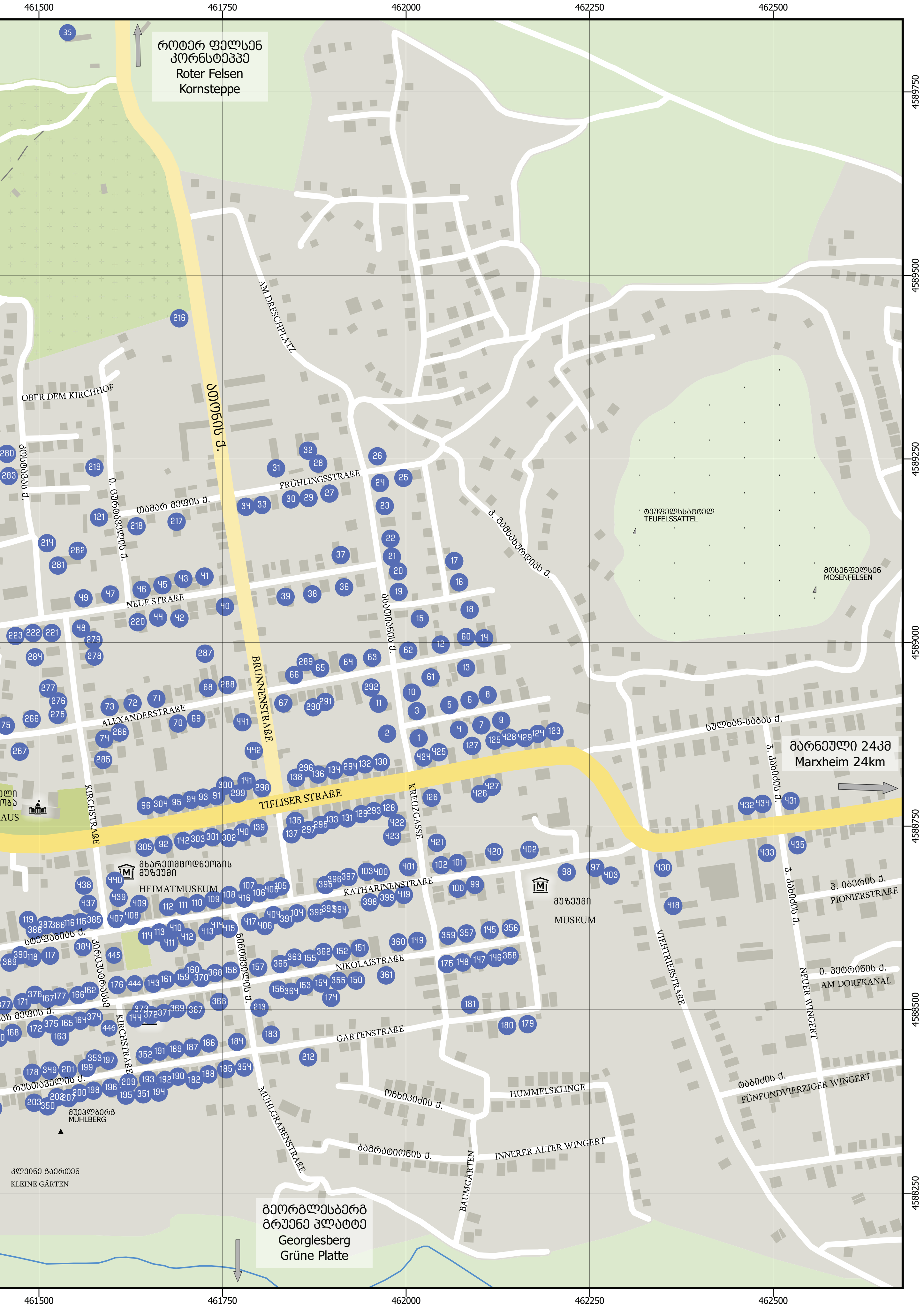
461500
461750
462000
462250
462500
4589750
4589500
4589250
4589000
4588750
4588500
4588250
როტერ ფელსენ
კორნსტეპე
Roter Felsen
Kornsteppe
AM DRESCHPLATZ
OBER DEM KIRCHHOF
ქოჩნის ქ.
FRÜHLINGSSTRAßE
თამარ მეფის ქ.
NEUE STRAßE
ALEXANDERSTRAßE
BRUNNENSTRAßE
TIFLISER STRAßE
KIRCHSTRAßE
KREUZGASSE
ტეუფელსსატელ
TEUFELSSATTEL
მოსენფელსენ
MOSENFELSEN
სულხან-საბას ქ.
მარნეული 24კმ
Marxheim 24km
მხარეთმცოდნეობის
მუზეუმი
HEIMATMUSEUM
KATHARINENSTRAßE
მუზეუმი
MUSEUM
ი. ჭავჭავაძის ქ.
PIONIERSTRAßE
VIEHTRIEBSTRAßE
NIKOLAISTRAßE
ი. ჭილაძის ქ.
AM DORFKANAL
NEUER WINGERT
GARTENSTRAßE
HUMMELSKLINGE
ფაბრიკის ქ.
FÜNFUNDVIERZIGER WINGERT
MÜHLGRABENSTRAßE
მუჰლბერგი
MÜHLBERG
INNERER ALTER WINGERT
BAUMGÄRTEN
კლეინე გაერტენ
KLEINE GÄRTEN
გეორგსბერგ
გრუენე პლატე
Georgsberg
Grüne Platte

1-34 საცხოვრებელი სახლები | Wohnhäuser | Dwelling houses

35 მეორე მსოფლიო ომის გერმანელ ტყვეთა სასაფლაო. აგებულია 21-ე ს-ში. | Friedhof von Kriegsgefangenen des Zweiten Weltkriegs, angelegt im 21. Jahrhundert | Cemetery of WWII prisoners, built in the 21st century.

36-142 საცხოვრებელი სახლები | Wohnhäuser | Dwelling houses

143 ფარნავაზ მეფის ქ. #44: ვაჭარ გეორგ ვალკერის საცხოვრებელი სახლი მე-19 საუკუნის მეორე ნახევარში აშენდა. შენობას კამაროვანი მარანი, ასევე ხის მოაჯირებიანი და სვეტებიანი გალერეა-აივანი აქვს. | Nikolaistraße 44: Das Wohnhaus des Kaufmanns Georg Walker wurde in der zweiten Hälfte des 19. Jahrhunderts erbaut. Es hat einen Weinkeller mit gewölbter Decke sowie einen Balkon mit Holzgeländern und Laubengang. | Parnavaz Mepe Str. 44: The dwelling house of merchant, Georg Walker, was built in the second half of the 19th century. It has a wine cellar with a vaulted ceiling as well as a balcony with a wooden railing and an arcade.

144 ფარნავაზ მეფის ქ. #41: ყოფილი გამგეობის შენობა, რომელსაც ფახვერკული სტრუქტურის ელემენტები აქვს, დაახლოებით 1845 წელს აიგო. 1920 წლისთვის მას სართული დააშენეს. შენობა **ევანგელისტურ-ლუთერული ეკლესიის** მოპირდაპირე მხარეს მდებარეობს. საქართველოში სხვა გერმანული დასახლებების მსგავსად, გამგეობა 1871 წლამდე თვითმმართველობას ინარჩუნებდა, სადაც გერმანული ენა საქმის წარმოებაში, სკოლებში, სასამართლოსა და ეკლესიაში გამოიყენებოდა. მის კომპეტენციაში შედიოდა სკოლების მართვა, ეკლესია, სასოფლო-სამეურნეო მიწები, ვენახები, ტყეები, სარწყავი არხები და გზები. შენობას, რომელსაც სოფლის საბჭოდაც მოიხსენიებდნენ, შეხვედრების დიდი ოთახი, ოთხი კაბინეტი, სარდაფში ორი საპატიმრო კამერა და უკანა ეზო გააჩნდა. | Nikolaistraße 41/Ecke Kirchstraße: Das ehemalige Schulzenamt (Gemeindeverwaltung) wurde um 1845 zum Teil in Fachwerkbauweise errichtet und um 1920 um ein Stockwerk erweitert. Es steht gegenüber der evangelisch-lutherischen Kirche. Wie die anderen deutschen Siedlungen in Georgien genoss Katharinenfeld bis 1871 Selbstverwaltung mit Deutsch als Amts-, Schul-, Gerichts- und Kirchensprache. Zu den Zuständigkeiten gehörte u.a. die Verwaltung des Schulwesens, der Kirche, des Ackerlands, der Weinberge, Wälder, Kanäle und Wege. Das auch Gemeindehaus genannte Gebäude verfügte über einen großen Versammlungsraum, vier Amtsstuben und zwei Gefängniszellen im Keller und Hof. | Parnavaz Mepe Str. 41: The former local administration building was built around 1845 using elements of timber framing, and was extended by one floor in around 1920. It is located opposite the Evangelic-Lutheran Church. Like the other German settlements in Georgia, until 1871, the municipality enjoyed self-government with German as the language of administration, school, judiciary and church. Among its competences were the administration of schools, the church, agricultural land, vineyards, forests, canals and roads. The building, which was also known as the municipality house, had a big meeting room, four offices and two prison cells in the cellar and courtyard.

145-149 საცხოვრებელი სახლები | Wohnhäuser | Dwelling houses

150 ფარნავაზ მეფის ქ. #15: ვაჭარ გეორგ ვალკერის საცხოვრებელი სახლი მე-19 საუკუნის მეორე ნახევარშია აგებული. მას ქვის კამაროვანი სარდაფი აქვს. |

Nikolaistraße 15: Das Wohnhaus des Kaufmanns Georg Walker wurde in der zweiten Hälfte des 19. Jahrhunderts erbaut. Es hat ein Untergeschoss mit einem steinernen Kellergewölbe. | Parnavaz Mepe Str. 15: The dwelling house of merchant, Georg Walker, was built in the second half of the 19th century. It has a basement with stone cellar arches.

151-155 საცხოვრებელი სახლები | Wohnhäuser | Dwelling houses

156 ფარნავაზ მეფის ქ. #27: შმიდების ოჯახის საცხოვრებელი სახლი, ფახვერკული სტრუქტურის ელემენტებით, მე-19 საუკუნის შუახანებში აიგო. ნაგებობას აქვს უკანა ეზო ბოსლით და ხის რიკულებიანი აივანი. | Nikolaistraße 27: Das Wohnhaus der Familie Schmied wurde in der Mitte des 19. Jahrhunderts zum Teil in Fachwerkbauweise errichtet. Es hat einen Hof mit Scheune und einen Balkon mit hölzernen Geländersäulen. | Parnavaz Mepe Str. 27: The building of the Schmied family was constructed in the middle of the 19th century using elements of timber framing. It has a courtyard with a barn, and a balcony with wooden balusters.

157 საცხოვრებელი სახლი | Wohnhaus | Dwelling house

158 ფარნავაზ მეფის ქ. #30: ალმენდინგერების ოჯახის საცხოვრებელი სახლი, ფახვერკული სტრუქტურის ელემენტებით, მე-19 საუკუნის ბოლოს აშენდა. ამ სახლში 16 ოთახია და ის ერთ-ერთი ყველაზე დიდი სახლია ბოლნისში მცხოვრები გერმანელებისა. მას გააჩნია კრამიტის სახურავი, აივნები მოჩუქურთმებული მოაჯირებით, გაფორმებული მეტალის ცილინდრიანი ღუმელები და მოწითალო-ოქროსფერი მუხის იატაკი. | Nikolaistraße 30/ Ecke Mühlgrabenstraße: Das Wohnhaus der Familie Allmendinger wurde Ende des 19. Jahrhunderts zum Teil in Fachwerkbauweise errichtet und ist mit 16 Zimmern eines der größten deutschen Häuser in Katharinenfeld. Es hat ein Ziegeldach, Balkone mit geschnitzten Holzgeländern, verzierte Zylinderöfen aus Metall und goldrote Eichenböden. | Parnavaz Mepe Str. 30: The dwelling house of the Allmendinger family was built at the end of the 19th century using elements of timber framing, and consists of 16 rooms, making it one of the biggest German houses in Bolnisi-Katharinenfeld. It has a tiled roof, balconies with carved wooden railings, decorated metal cylinder ovens and golden red oak floors.

159 ფარნავაზ მეფის ქუჩა 38-40: მეღვინე ფრიც ზაკმანის საცხოვრებელი სახლი, ფახვერკული სტრუქტურის ელემენტებით, მე-19 საუკუნის მეორე ნახევარში აშენდა. სახლს აქვს სარდაფი მარნით. | Nikolaistraße 38-40: Das Wohnhaus des Winzers Fritz Sackmann wurde in der zweiten Hälfte des 19. Jahrhunderts zum Teil in Fachwerkbauweise errichtet und hat einen Weinkeller. | Parnavaz Mepe Str. 38-40: The dwelling house of winegrower, Fritz Sackmann, was built in the second half of the 19th century using elements of timber framing, and has a wine cellar.

160 ფარნავაზ მეფის ქ. #36: მეღვინე გოთლობ და იმანუელ ვეგნერების საცხოვრებელი სახლი, ფახვერკული სტრუქტურის ელემენტებით, მე-19 საუკუნის შუა წლებში აშენდა. მას აქვს კრამიტის სახურავი, სარდაფი ღვინის კასრებით, გაფორმებული მეტალის ცილინდრიანი ღუმელები და მოწითალო-ოქროსფერი მუხის იატაკი. | Nikolaistraße 36: Das Wohnhaus der Winzer Gottlob und Imanuel Wegner wurde Mitte des 19. Jahrhunderts zum Teil in Fachwerkbauweise errichtet. Es verfügt über ein Ziegeldach, einen Keller mit Weinfässern, verzierte Zylinderöfen aus Metall und goldrote Eichenböden. | Parnavaz Mepe Str. 36: The dwelling house of winegrowers, Gottlob and Imanuel Wegner, was built in the middle of the 19th century using elements of timber framing. It has a tiled roof, a cellar with wine barrels, decorated metal cylinder ovens and golden red oak floors.

161 ფარნავაზ მეფის ქ. #42: სირაჯ ედუარდ ალმენდინგერის საცხოვრებელი სახლი, ფახვერკული სტრუქტურის ელემენტებით, მე-19 საუკუნის მეორე ნახევარში აშენდა. 1930 წლის შემდეგ, ამ შენობაში ფოსტა იყო განთავსებული. | Nikolaistraße 42: Das Wohnhaus des Weinhändlers Eduard Allmendinger wurde in der zweiten Hälfte des 19. Jahrhunderts zum Teil in Fachwerkbauweise errichtet. Nach 1930 war hier die Post untergebracht. | Parnavaz Mepe Str. 42: The dwelling house of wine merchant, Eduard Allmendinger, was built in the second half of the 19th century using elements of timber framing. After 1930, this building housed the post office.

162 ფარნავაზ მეფის ქ. #50: დურგალ იოჰანეს კრემერის ორსართულიანი სახლი მე-19 საუკუნის მეორე ნახევარში აიგო. შენობას გააჩნია სვეტებიანი ღია გალერეა-აივნების სისტემა, რომელსაც ხის რიკულები და მოხარატებული მოაჯირები აქვს. აივნის კედელზე შემორჩენილია საალფრეო მხატვრობის ნაშთები. | Nikolaistraße 50/Ecke Kirchstraße: Das Wohnhaus des Schreiners Johannes Krämer wurde in der zweiten Hälfte des 19. Jahrhunderts erbaut. Es hat einen offenen Laubengang mit hölzernen Geländerpfosten und geschnitzten Holzgeländern. An den Balkonwänden befinden sich Reste von Freskomalerei. | Parnavaz Mepe Str. 50: The dwelling house of carpenter, Johannes Krämer, was built in the second half of the 19th century. It has an open arcade system with wooden baluster balconies and carved railings. There are fragments of alfresco paintings on the balcony walls.

163 საცხოვრებელი სახლი | Wohnhaus | Dwelling house

164 ფარნავაზ მეფის ქ. #47: მეღვინე ფრანც ბროინინგერის საცხოვრებელი სახლი მე-19 საუკუნის მეორე ნახევარში აშენდა. ნაგებობას აქვს მარანი და ხის რიკულებიანი აივანი, რომლის კედელზე შემორჩენილია საალფრეო მხატვრობის ნაშთები. | Nikolaistraße 47: Das Wohnhaus des Winzers Franz Breuninger wurde in der zweiten Hälfte des 19. Jahrhunderts gebaut. Es hat einen Weinkeller und einen Balkon mit hölzernen Geländerpfosten, die Spuren von Freskomalerei aufweisen. | Parnavaz Mepe Str. 47: The dwelling house of winegrower, Franz Breuninger, was built in the second half of the 19th century. It has a wine cellar and a balcony with wooden balusters, where there are traces of alfresco paintings.

165 საცხოვრებელი სახლი | Wohnhaus | Dwelling house

166 ფარნავაზ მეფის ქ. #54: საცხოვრებელი სახლი, რომლის სამხრეთ ფასადზეც ჩატანებულია ქვა წარწერით „Johann Michael Fiechtner 1846“, რაც გერმანელ მშენებელზე მიუთითებს | Nikolaistraße 54: Wohnhaus, dessen Steininschrift „Johann Michael Fiechtner 1846" (Südfassade) auf den deutschen Erbauer hinweist | Parnavaz Mepe Str. 54: dwelling house with a stone inscription "Johann Michael Fiechtner 1846" on the southern façade referring to the German constructor.

167-184 საცხოვრებელი სახლები | Wohnhäuser | Dwelling houses

185 სამხედრო კომისარიატი, 1920-იანი წლები | Militärkommissariat, 1920er Jahre | Military Commissariat, 1920s

186-198 საცხოვრებელი სახლები | Wohnhäuser | Dwelling houses

199 შოთა რუსთაველის ქ. #50: ეზოს გალავანში ჩაყოლებული ქვა წარწერით "Joh.-Jakob Scheck 1849", რაც მის გერმანელ მშენებელზე მიუთითებს | Gartenstraße 50: Steininschrift „Joh.-Jakob Scheck 1849" (Zaun) weist auf den deutschen Erbauer des Hauses hin | Shota Rustaveli Str. 50: stone with the inscription "Joh.-Jakob Scheck 1849" on the fence, referring to the German constructor of the house.

200-215 საცხოვრებელი სახლები | Wohnhäuser | Dwelling houses

216 ძველი სასაფლაო, მე-19 ს-ის მეორე ნახევარი | Alter Friedhof, zweite Hälfte des 19. Jahrhunderts | Old cemetery, 2nd half of the 19th century

217-342 საცხოვრებელი სახლები | Wohnhäuser | Dwelling houses

343 Lustgarten, მე-19 ს-ის პირველი ნახევარი, საზოგადოებრივი პარკი მუსიკალური, ცეკვის, კინოსა და თეატრის წარმოდგენებისთვის | Lustgarten, erste Hälfte des 19. Jahrhunderts, Vergnügungspark für Musik, Tanz, Kino und Theater | Lustgarten, 1st half of the 19th century, park for music, dance, cinema and theatre performances.

344-417 საცხოვრებელი სახლები | Wohnhäuser | Dwelling houses

418 კოოპერატიული ღვინის ქარხანა, მე-19 ს-ის მეორე ნახევარი | Winzergenossenschaft „Union", zweite Hälfte des 19. Jahrhunderts | Cooperative winery "Union", 2nd half of the 19th century

419-442 საცხოვრებელი სახლები | Wohnhäuser | Dwelling houses

443 Kötzle-Mühle (Kötzle-ს ოჯახის წისქვილი), ამჟამად სასტუმრო Deutsche Mühle | Kötzle-Mühle (nach der Müllerfamilie Kötzle), heute das Hotel Deutsche Mühle | Kötzle-Mühle (mill of the Kötzle family), now the hotel Deutsche Mühle

444 ფარნავაზ მეფის ქ. #46: საცხოვრებელი სახლი, ფახვერკული სტრუქტურის ელემენტებით, რომელიც მე-19 საუკუნის მეორე ნახევარშია აგებული, ცნობილ ვაჭარს, გეორგ ვალკერს ეკუთვნოდა. შენობაში მხარის მთავარი აფთიაქი იყო მოწყობილი. სახლს გააჩნია უკანა ეზო და ღრმა მარანი. | Nikolaistraße 46: Das Wohnhaus wurde in der zweiten Hälfte des 19. Jahrhunderts zum Teil in Fachwerkbauweise errichtet und gehörte dem bekannten Kaufmann Georg Walker. Es beherbergte einst die wichtigste Apotheke in der Gegend. Das Walker-Haus hat einen Hof und einen tiefen Weinkeller. | Parnavaz Mepe Str. 46: The dwelling house was built in the second half of the 19th century using elements of timber framing, and belonged to renowned merchant, Georg Walker. It used to house the most important pharmacy in the area. The house has a courtyard and a deep wine cellar.

445 მერაბ კოსტავას ქ.: 1854 წელს აგებული **ევანგელისტურ-ლუთერული ეკლესია**, რომელიც საბჭოთა პერიოდში ძალიან დაზიანდა. ახლა ფუნქციონირებს, როგორც სპორტული სკოლა | Kirchstraße: **Evangelisch-Lutherische Kirche** von 1854, in sowjetischer Zeit schwer beschädigt, dann als Turnhalle genutzt | Merab Kostava Str.: **Evangelic-Lutheran church** of 1854, severely damaged in Soviet times, then used as a sports school.

446 მერაბ კოსტავას ქ. 3: **პასტორის ყოფილი საცხოვრებელი სახლი**, მე-19 ს-ის მეორე ნახევარი, მთლიანად განახლებული და ავთენტურია | Kirchstraße 3: **ehemaliges Pfarrhaus**, zweite Hälfte des 19. Jahrhunderts, im ursprünglichen Zustand wiederhergestellt | Merab Kostava Str. 3: **former dwelling house of the pastor**, 2nd half of the 19th century, fully refurbished and authentic.

დამატებითი ლიტერატურა | Lesehinweis | Further reading: Ernst Allmendinger, Katharinenfeld – Ein deutsches Dorf im Kaukasus, Neustadt 1989, http://bolnisi.ge/?p=715; Emil Biedlingmeier, Das Ahnenbuch von Katharinenfeld, Neustadt 2005

წალკის რაიონი
KREIS ZALKA

თრიალეთი | Alexandershilf

ალექსანდერსჰილფი გერმანელების მიერ თბილისიდან სამხრეთ-დასავლეთით 113 კმ-ის დაშორებით, 1857 წელს დაფუძნდა. მისი დამაარსებლები გერმანული კოლონია ელიზაბეტთალიდან (ამჟამად თეთრიწყაროს რაიონში, ქვემო ქართლის რეგიონი) გადმოვიდნენ, რომელიც სასოფლო-სამეურნეო მიწების ნაკლებობის გამო დატოვეს. ალექსანდერსჰილფი, რომელიც ზღვის დონიდან 1500 მეტრზე მაღლა მდებარეობს, წამყვან როლს თამაშობდა საქართველოში ყველის წარმოების საქმეში. ალექსანდერსჰილფელმა გერმანელებმა 1892 წელს კოლონიის ახლოს ბლუმენტალი (რომელსაც მოგვიანებით ქართულად კავთა ეწოდა), 1911 წელს – ვალდჰაიმი (მოგვიანებით იფნარი, ამჟამინდელი დმანისის რაიონი, ქვემო ქართლის რეგიონი), ასევე 1891 წელს სომხეთში – პეტროვკა დააარსეს, საიდანაც 1906 წელს აზერბაიჯანში აიგენფელდი (მოგვიანებით İrmaşlı) დაფუძნდა. 1921 წლიდან ალექსანდერსჰილფს როზენბერგი ეწოდა. მას ქართული სახელი **თრიალეთი** 1957 წელს დაერქვა.

Alexandershilf wurde 1857 von Deutschen 113 km südwestlich von Tiflis gegründet. Die Gründer kamen aus der deutschen Siedlung Elisabethtal (im heutigen Kreis Tetrizkaro, Region Niederkartlien), die sie aus Mangel an Ackerland verlassen hatten. Das über 1 500 Meter hoch gelegene Alexandershilf war führend in der Käseherstellung in Georgien. Deutsche aus Alexandershilf gründeten 1892 die benachbarte Ortschaft Blumental (später georgisch auch Kawta), 1911 Waldheim (später georgisch auch Iphnari, im heutigen Kreis Dmanisi, Region Niederkartlien) sowie 1891 Petrowka im Armenischen Hochland, dessen Einwohner wiederum 1906 Eigenfeld (später Irmaschli) in Aserbaidschan gründeten. Nach 1921 wurde Alexandershilf in Rosenberg umbenannt. Der georgische Name **Trialeti** wurde 1957 vergeben.

Alexandershilf was established 113km south-west of Tbilisi in 1857 by Germans. The founders came from the German settlement of Elisabethtal (in the present-day Tetritskaro district, Kvemo Kartli region) which they had left owing to a shortage of agricultural land. Alexandershilf, which is located at an altitude of more than 1,500 metres, was a centre for cheese production in Georgia. Germans from Alexandershilf founded the adjacent village of Blumental (later Kavta in Georgian) in 1892, Waldheim (later Iphnari, in the present-day Dmanisi district, Kvemo Kartli region) in 1911, as well as Petrowka in the Armenian Highlands in 1891, from where Eigenfeld (later İrmaşlı) in Azerbaijan was established in 1906. After 1921, Alexandershilf was renamed Rosenberg. The Georgian name **Trialeti** was adopted in 1957.

თრიალეთი (წალკის მუნიციპალიტეტი, ქვემო ქართლის მხარე)
Alexandershilf (Kreis Zalka, Region Niederkartlien)
Blumental 3.4km
Zalka 7.6km
SCHULE
GEMEINDEAMT
BLUMENTALER STRAßE
OBERE GASSE
KINDERGARTENWEG
KIRCHGASSE
WALDHEIMER STRAßE
KÄSEHAUSGASSE
KREUZGASSE
GOMARETER GASSE
DRESCHPLATZ
STEPPENWEG
BÄCHLE
NEUE-RASEN-WEG
MOOSHEUSCHLAGWEG
BRUNNOWEG
ROSENBERG
KLINGLE
SAULACH
0
250 m

1-2 საცხოვრებელი სახლები | Wohnhäuser | Dwelling houses

3 ხრამჰესის ქ. #19: ფრიდრიხ იენერის საცხოვრებელი სახლი, ფახვერკული სტრუქტურის ელემენტებით, მე-19 საუკუნის მეორე ნახევარში აშენდა. სახლს აქვს ღია აივნები მოჩუქურთმებული მოაჯირებით და ხის ბოძებით. სახლის თავდაპირველი კრამიტის სახურავი სრული სახითაა შენარჩუნებული. | Kirchgasse 19: Das Wohnhaus von Friedrich Jener wurde in der zweiten Hälfte des 19. Jahrhunderts zum Teil in Fachwerkbauweise errichtet. Es hat offene Balkone mit geschnitzten Holzgeländern und Holzsäulen und ein im ursprünglichen Zustand erhaltenes Ziegeldach. | Khramkhesi Str. 19: The dwelling house of Friedrich Jener was built in the second half of the 19th century using elements of timber framing. It has open balconies with carved wooden railings and wooden columns and a completely preserved tiled roof.

4-15 საცხოვრებელი სახლები | Wohnhäuser | Dwelling houses

16 ყოფილი დაწყებითი სკოლა (1-5 კლასები), მე-20 ს-ის დასაწყისი | Ehemalige „Untere Schule" (Klassen 1-5), Anfang des 20. Jahrhunderts | Former primary school (classes 1-5), beginning of the 20th century

17 ყოფილი საშუალო სკოლა (6-10 კლასები) | Ehemalige „Obere Schule" (Klassen 6-10) | Former secondary school (classes 6-10)

18-23 საცხოვრებელი სახლები | Wohnhäuser | Dwelling houses

24 ხრამჰესის ქ. #34, ყოფილი **პასტორატი და მწყემსების სახლი**: ევანგელისტურ-ლუთერული ეკლესიის მოპირდაპირე მხარეს მდებარე პასტორატი, მსგავსად მეზობლად არსებული სამლოცველო სახლისა, ფახვერკული სტრუქტურის ელემენტებით, 1862-1865 წლებში აშენდა. 1938 წლიდან, ეკლესიის დახურვის შემდეგ, შენობას მწყემსების სახლად იყენებდნენ. | Kirchgasse 34, **ehemaliges Pfarrhaus und Hirtenhaus**: Das Pfarrhaus gegenüber der evangelisch-lutherischen Kirche wurde wie das benachbarte Bethaus 1862-1865 zum Teil in Fachwerkbauweise errichtet. Nach Schließung der Kirche 1938 wurde es als Hirtenhaus genutzt. | Khramkhesi Str. 34, **former parsonage and shepherds' house**: The parsonage opposite the Evangelic-Lutheran Church was, like the neighbouring prayer house, built between 1862 and 1865 using elements of timber framing. After the closure of the church in 1938, it was used as a shepherds' house.

25 ხრამჰესის ქ. #32, **ყოფილი სამლოცველო სახლი, სკოლა და გამგეობა**: ევანგელისტურ-ლუთერული ეკლესიის მოპირდაპირე მხარეს მდებარე სახლი, ფახვერკული სტრუქტურის ელემენტებით, 1862-1865 წლებში აიგო. პირველ სართულზე სამრევლო სკოლა (1865 წლიდან დაახლოებით 1890 წლამდე), გამგეობა (დაახლოებით 1890 წლიდან 1926 წლამდე) და მაღაზია (1926 წლიდან) მდებარეობდა. მეორე სართულზე კი, განთავსებული იყო სამლოცველო ოთახი (1865-1906), ღონისძიებათა დარბაზი (1906-1926) და სოფლის საბჭო (1926 წლიდან). ალექსანდერსჰილფი, საქართველოში სხვა გერმანული დასახლებების მსგავსად, თვითმმართველობით სარგებლობდა, სადაც გერმანული ენა საქმის წარმოებაში, სკოლებსა და ეკლესიაში გამოიყენებოდა. | Kirchgasse 32/Ecke Kreuzgasse, **Bethaus, Schule und Schulzenamt**: Das Haus gegenüber der evangelisch-lutherischen Kirche wurde 1862-1865 zum Teil in Fachwerkbauweise errichtet. Im Erdgeschoss befand sich eine Pfarrschule (1865 bis um 1890), das Schulzenamt (Gemeindeverwaltung, um 1890-1926) und ein Laden (ab 1926). Der erste Stock beherbergte einen Betraum (1865-1906), den Gemeindesaal (1906-1926) und den Dorfrat (ab 1926). Alexandershilf genoss wie die anderen deutschen Siedlungen in Georgien Selbstverwaltung mit Deutsch als Amts-, Schul- und Kirchensprache. | Khramkhesi Str. 32, **former prayer house, school and local administration**: The house opposite the Evangelic-Lutheran Church was built between 1862 and 1865 using elements of timber framing. On the ground floor, there used to be a parish school (1865-circa 1890), the local administration (circa 1890-1926) and a shop (as of 1926). The first floor used to house a prayer room (1865-1906), a room for events (1906-1926) and the village council (as of 1926). Like the other German settlements in Georgia, Alexandershilf enjoyed self-government, with German as the language of administration, school and church.

26-42 საცხოვრებელი სახლები | Wohnhäuser | Dwelling houses

43 რძის პროდუქტების საწარმო, მე-19 ს-ის მეორე ნახევარი | Käsehaus, zweite Hälfte des 19. Jahrhunderts | Milk factory, 2nd half of the 19th century

44-45 საცხოვრებელი სახლები | Wohnhäuser | Dwelling houses

46 სუვოროვის ქ. #6: გოთლობ ფაიფერის საცხოვრებელი სახლი, ფახვერკული სტრუქტურის ელემენტებით, მე-19 საუკუნის მეორე ნახევარში აშენდა. მას აქვს ღია აივნები მოჩუქურთმებული მოაჯირებით და ხის ბოძებით. | Käsehausgasse 6: Das Wohnhaus von Gottlob Pfeiffer wurde in der zweiten Hälfte des 19. Jahrhunderts zum Teil in Fachwerkbauweise errichtet. Es hat offene Balkone mit geschnitzten Holzgeländern und Holzsäulen. | Suvorov Str. 6: The dwelling house of Gottlob Pfeiffer was built in the second half of the 19th century using elements of timber framing. It has open balconies with carved wooden railings and wooden columns.

47-50 საცხოვრებელი სახლები | Wohnhäuser | Dwelling houses

51 სუვოროვის ქ. #2: რიჩარდ ანზელმის საცხოვრებელი სახლი, ფახვერკული სტრუქტურის ელემენტებით, მე-19 საუკუნის მეორე ნახევარში აშენდა. სახლს აქვს ეზო, ღია აივნები ნაწილობრივ მოჩუქურთმებული მოაჯირებით და ხის ბოძებით. | Käsehausgasse 2: Das Wohnhaus von Richard Anselm wurde in der zweiten Hälfte des 19. Jahrhunderts zum Teil in Fachwerkbauweise errichtet. Es hat einen Hof sowie offene Balkone mit geschnitzten Holzgeländern und Holzsäulen. | Suvorov Str. 2: The dwelling house of Richard Anselm was built in the second half of the 19th century using elements of timber framing. The house has a yard as well as open balconies with carved wooden railings and wooden columns.

52-70 საცხოვრებელი სახლები | Wohnhäuser | Dwelling houses

71 საბავშვო ბაღი, მე-20 ს-ის დასაწყისი | Kindergarten, Anfang des 20. Jahrhunderts | Kindergarten, beginning of the 20th century

72-106 საცხოვრებელი სახლები | Wohnhäuser | Dwelling houses

107 წისქვილი | Mühle | Mill

108 ხრამჰესის ქ.: **თრიალეთის ეკლესია**: ნეო-გოთური ეკლესია 1906 წელს აშენდა და მის მოპირდაპირედ არსებული სამლოცველო სახლი ჩაანაცვლა. 1930-იან წლებში კომუნისტების მოთხოვნით სოფლის კლუბად და კულტურის სახლად გადაკეთდა. ამ მიზნისთვის, მოინგრა აივნები და ამოშენდა თაღოვანი სარკმელები. ეკლესიას შენარჩუნებული აქვს სვეტები, რომლებიც ბოლნისის (45 კილომეტრის მოშორებით, სამხრეთ-აღმოსავლეთით) ევანგელისტურ-ლუთერული ეკლესიის მსგავსია. | Kirchgasse/Ecke Kreuzgasse: **Evangelisch-Lutherische Kirche**: Die neugotische Kirche wurde 1906 erbaut und ersetzte das Bethaus gegenüber. In den 1930er Jahren wurde die Kirche auf Veranlassung der Kommunisten zum Dorfklub und Kulturhaus umgebaut. Dabei wurde ihr Gewölbe abgerissen und in der Apsis eine Bühne errichtet. Zudem wurden die Balkone entfernt und die Rundbogenfenster zugemauert. Erhalten sind Säulen,

die es ähnlich auch in der evangelisch-lutherischen Kirche in Katharinenfeld (45 km südöstlich) gab. | Khramhesi Str.: **Evangelic-Lutheran Church**: The neo-Gothic church was built in 1906 and replaced the prayer house located opposite. In the 1930s, the church was rebuilt as a village club and cultural centre upon the insistence of the communists. For that purpose, its arch was demolished and a stage constructed in its apse. In addition, the balconies were removed and the round arched windows were bricked up. The church has maintained columns based on those originally found in the Evangelic-Lutheran church in Bolnisi-Katharinenfeld (45km south-east).

109 სასაფლაო, მე-19 ს-ის მეორე ნახევარი | Friedhof, zweite Hälfte des 19. Jahrhunderts | Cemetery, 2nd half of the 19th century.

კავთა | Blumental

1-10 **ბლუმენტალი** გერმანელების მიერ თბილისიდან სამხრეთ-დასავლეთით 105 კმ-ის დაშორებით, 1892 წელს დაფუძნდა. მისი დამაარსებლები გერმანული კოლონია ალექსანდერსჰილფიდან (ამჟამინდელი წალკის რაიონი, ქვემო ქართლის რეგიონი) გადმოვიდნენ, რომელიც სასოფლო-სამეურნეო მიწების ნაკლებობის გამო დატოვეს. ქართული სახელი **კავთა** 2010 წელს დაერქვა. მისი ადგილობრივი გერმანული კულტურული მემკვიდრეობა წარმოდგენილია ათი საცხოვრებელი სახლით, რომლებიც მე-19-მე-20 საუკუნეების მიჯნაზე აიგო.

Blumental wurde 1892 von Deutschen 105 km südwestlich von Tiflis gegründet. Die Gründer kamen aus der benachbarten deutschen Siedlung Alexandershilf (im heutigen Kreis Zalka, Region Niederkartlien), die sie aus Mangel an Ackerland verlassen hatten. Der georgische Name **Kawta** wurde 2010 vergeben. Das örtliche deutsche Kulturerbe umfasst zehn um 1910 erbaute Wohnhäuser.

Blumental was established 105km south-west of Tbilisi in 1892 by Germans. The founders came from the neighbouring German settlement of Alexandershilf (in the present-day Tsalka district, Kvemo Kartli region) which they had left owing to a shortage of agricultural land. The Georgian name **Kavta** was adopted in 2010. Its local German cultural heritage comprises ten dwelling houses built at the turn of the 20th century.

კავთა (წალკის მუნიციპალიტეტი, ქვემო ქართლის მხარე)
Blumental (Kreis Zalka, Region Niederkartlien)
423000
423250
423500
423750
4601250
4601000
4600750
4600500
4600250
4600000
10
9
8
7
6
5
4
3
2
1
თრიალეთი 3.4 კმ
წალკა 8.8 კმ
Alexandershilf 3.4km
Zalka 8.8km
N
W
E
S
0
250 m

დმანისის რაიონი
KREIS DMANISI

იფნარი | Waldheim

ვალდჰაიმი გერმანელების მიერ თბილისიდან სამხრეთ-დასავლეთით 104 კმ-ის დაშორებით, 1911 წელს დაფუძნდა. მისი დამაარსებლები გერმანული კოლონია ალექსანდერსჰილფიდან (ამჟამად წალკის რაიონი, ქვემო ქართლის რეგიონი) გადმოვიდნენ, რომელიც სასოფლო-სამეურნეო მიწების ნაკლებობის გამო დატოვეს. მას ქართული სახელი **იფნარი** 2010 წელს ეწოდა.

Waldheim wurde 1911 von Deutschen 104 km südwestlich von Tiflis gegründet. Die Gründer kamen aus der deutschen Siedlung Alexandershilf (im heutigen Kreis Zalka, Region Niederkartlien), die sie aus Mangel an Ackerland verlassen hatten. Der georgische Name **Iphnari** wurde 2010 vergeben.

Waldheim was established 104km south-west of Tbilisi in 1911 by Germans. The founders came from the German settlement of Alexandershilf (in the present-day Tsalka district, Kvemo Kartli region) which they had left owing to a shortage of agricultural land. The Georgian name **Iphnari** was adopted in 2010.

1-76 საცხოვრებელი სახლები, 1910-იან წლები | Wohnhäuser, erbaut 1910-1920 | Dwelling houses, built in the 1910s

77 პარკი | Lustgarten (Park) | Park

78-84 საცხოვრებელი სახლები, 1910-იან წლები | Wohnhäuser, 1910-1920 | Dwelling houses, 1910s

85 სასაფლაო | Friedhof | Cemetery

86 საცხოვრებელი სახლი, 1910-იან წლები | Wohnhaus, 1910-1920 | Dwelling house, 1910s

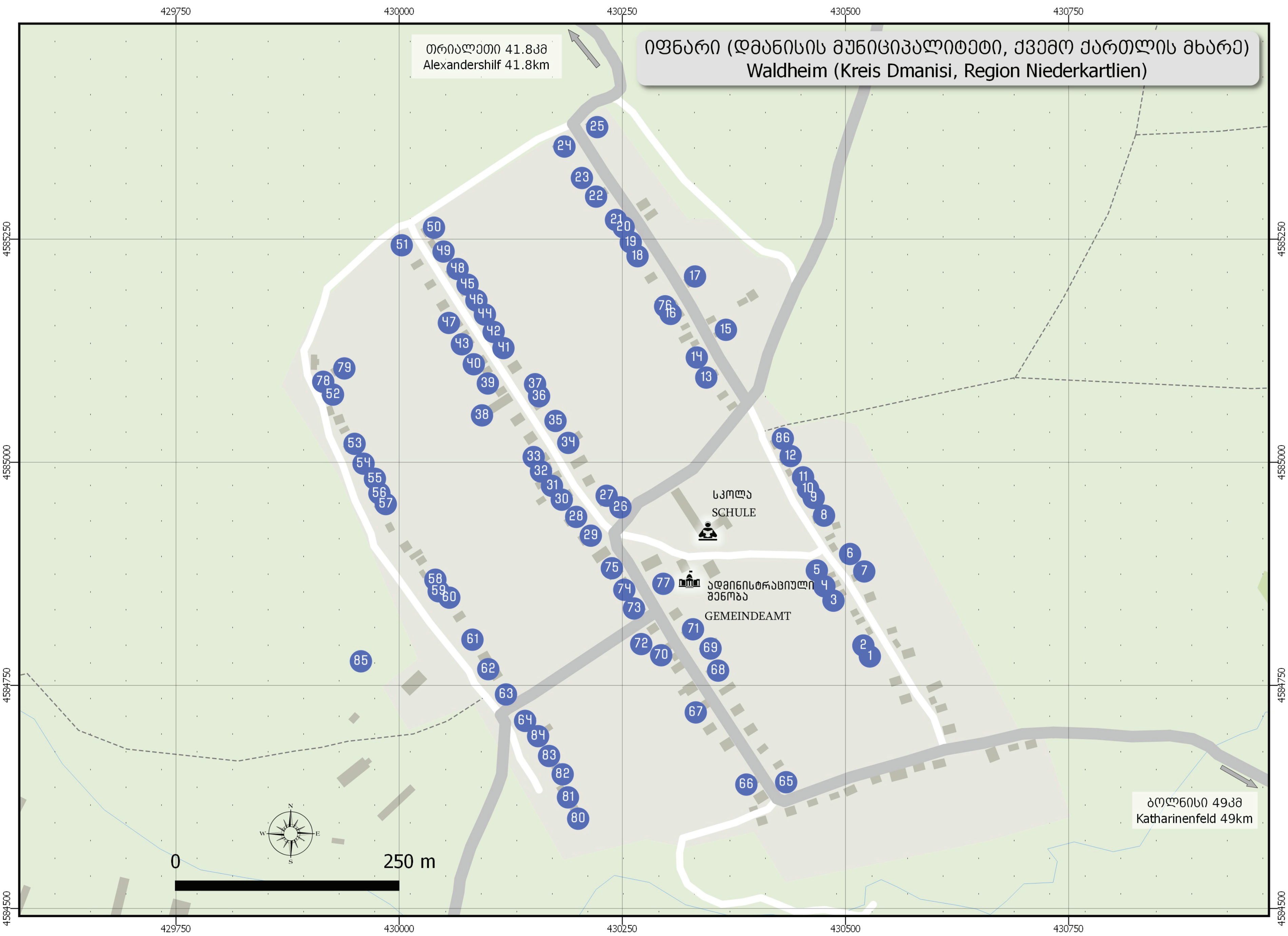

იფნარი (დმანისის მუნიციპალიტეტი, ქვემო ქართლის მხარე)
Waldheim (Kreis Dmanisi, Region Niederkartlien)
თრიალეთი 41.8კმ
Alexandershilf 41.8km
ბოლნისი 49კმ
Katharinenfeld 49km
სკოლა
SCHULE
ადმინისტრაციული შენობა
GEMEINDEAMT
0
250 m
429750
430000
430250
430500
430750
4585250
4585000
4584750
4584500

კუჩენბახი | Kutschenbach

მთისძირის მახლობლად, ალექსანდრე ვონ კუჩენბახმა (1835-1909) (შემდგომში ბარონი) დაარსა მამულტის მამული, რომელიც თბილისის სამხრეთ დასავლეთით 104 კმ-ით მოშორებით მდებარეობდა. იგი თბილისის 1927 წლის რუკაზე დატანილია როგორც სოფელი **კუჩენბახი**. მოგვიანებით, მამული 120კმ²-ით გაფართოვდა, მოიცვა რა რამდენიმე მიმდებარე მამული, როგორიცაა ალპური საძოვარი Steppe Käserei, რომელიც 1864 წელს კუჩენბახის მამულისგან სამი კილომეტრის მოშორებით იყო დაარსებული. სოფელი კუჩენბახი ყველისა და კარაქის მნიშვნელოვანი მწარმოებელი იყო, რომელიც თბილისის მაღაზიებში იყიდებოდა. გამოყავდათ ასევე მსხვილფეხა პირუტყვი და ცხენები. კუჩენბახი დასახლებული იყო ძირითადად კუჩენბახის ოჯახის და სხვა მრავალი გერმანელი ხელოსნის ოჯახების წარმომადგენლებით. დასახლებაში ფუნქციონირებდა გერმანული სკოლაც. კუჩენბახის მამული კომუნისტების მიერ იქნა განადგურებული. ამჟამად, სოფელ ტყისპირიში მამულისგან შემორჩენილია ძირითადი შენობები (სახლები, სკოლა, სამლოცველო, ბეღელი), პარკი, სასაფლაო და ასევე ე.წ. სატყეო შენობა.

მე-19 საუკუნის ბოლოს, კუჩენბახისგან აღმოსავლეთით 15კმ-ს მოშორებით დაარსებული იქნა **ალექსანდერშატის** დასახლება, რომელიც საფარლოს ახლოს, მდინარე მოშევანის კალაპოტის გასწვრივ, ყარასუს მდინარის შესართავთან. აღნიშნული დასახლება, რომელშიც ოდესღაც ფუნქციონირებდა შუშისა და აგურის საამქროები და გერმანული სკოლა, კომუნისტების მიერ იქნა განადგურებული. დღესდღეობით ეს დასახლება აღარ არსებობს.

Gut Mamutlie wurde 1863 von (dem späteren Baron) Alexander von Kutzschenbach (1835-1909) bei Mtisdsiri, 104 km südwestlich von Tiflis, gegründet. Auf der Karte des Bezirks Tiflis von 1927 ist es als Dorf **Kutschenbach** (ohne z) verzeichnet. Zu dem 120 Quadratkilometer großen und mehrere Vorwerke umfassenden Gut gehörte auch die 1864 gegründete Alm Steppe Käserei (drei km südlich). Das Gut war ein bedeutender Hersteller von Käse und Butter, die in einem Geschäft in Tiflis verkauft wurden, und züchtete Kühe und Pferde. In Kutschenbach, wo neben der Familie Kutzschenbach zahlreiche deutsche Handwerkerfamilien lebten, gab es eine deutsche Schule. Von dem von den Kommunisten zerstörten Hauptgut sind noch einzelne Gebäude (Häuser, Schule, Kapelle, Scheune), der Park und der Friedhof zu sehen, von dem Waldgut Bogaskessan (Tkispiri) ein Haus.

Die Tochtersiedlung **Alexandershütte** entstand Ende des 19. Jahrhunderts 15 km östlich von Kutschenbach bei Sapharlo am Moschewani-Fluss, nahe seiner Einmündung in den Karasu. Die von den Kommunisten zerstörte und heute nicht mehr vorhandene Ortschaft umfasste eine Glashütte, Ziegeleien und eine deutsche Schule.

The estate of Mamutlie was established by (the later Baron) Alexander von Kutzschenbach (1835-1909) near Mtisdziri, 104km south-west of Tbilisi, in 1863. It is mentioned on the 1927 map of the Tbilisi district as **Kutschenbach** village. The estate extended over 120 sq km, comprising several outlying estates such as the alpine pasture Steppe Käserei established three km south in 1864. It was an important producer of cheese and butter, which were sold in a shop in Tbilisi, and also bred cattle and horses. Kutschenbach was populated by the Kutzschenbach family as well as many German craftsmen's families and had a German school. The estate has been destroyed by the Communists. Nowadays, a few buildings of the main estate (houses, school, chapel, barn), the park and the cemetery as well as a building of the forest estate in Tkispiri are still visible.

At the end of the 19th century, the daughter settlement of **Alexandershütte** was established 15km east of Kutschenbach, close to Sapharlo along the banks of the Moshevani River, near its confluence with the Karasu River. Alexandershütte, which comprised a glass factory, brick factories and a German school, was destroyed by the Communists and no longer exists.

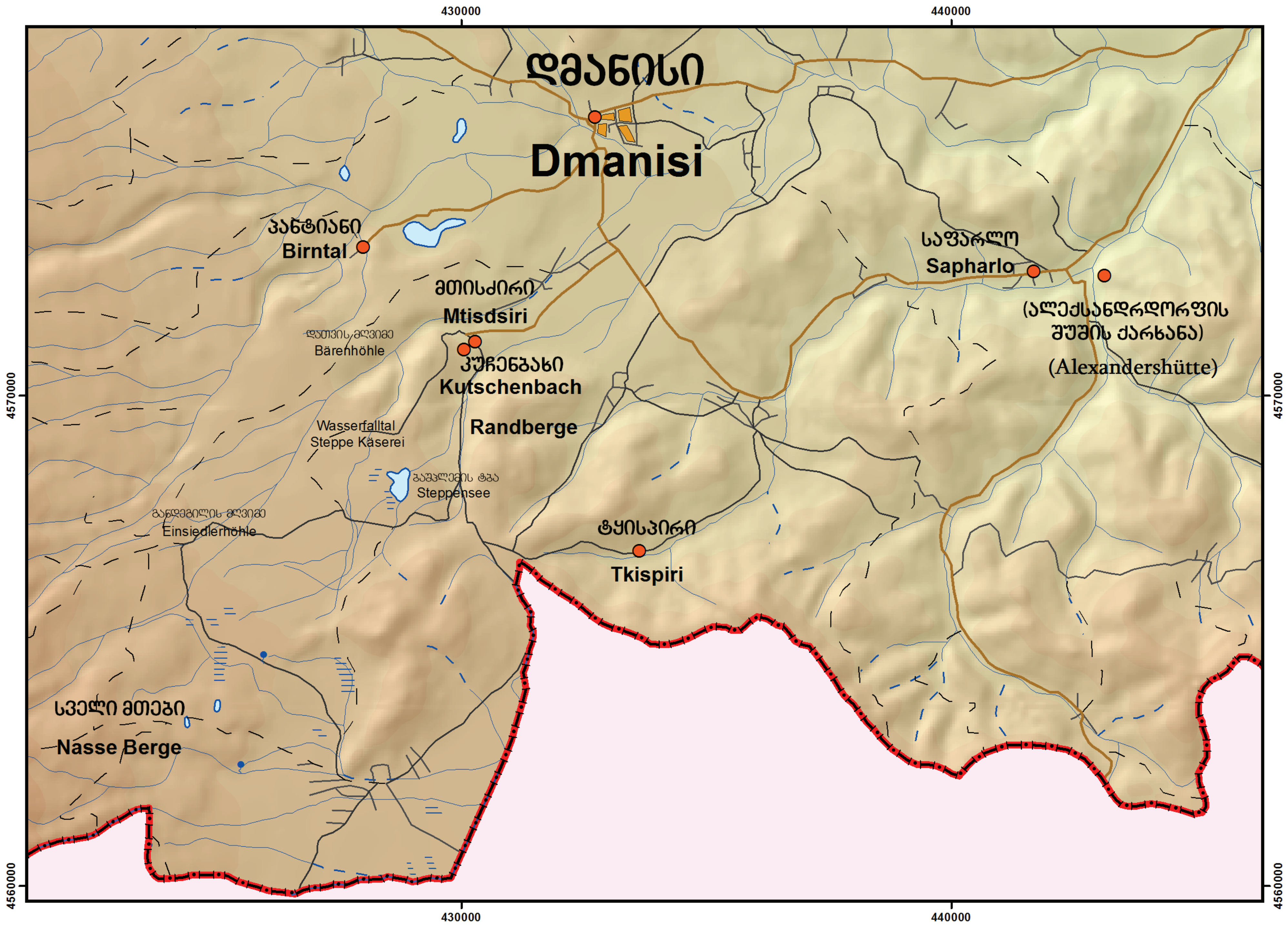
430000
440000
დმანისი
Dmanisi
პანტიანი
Birntal
მთისძირი
Mtisdsiri
დათვის მღვიმე
Bärenhöhle
კუჩენბახი
Kutschenbach
Randberge
Wasserfalltal
Steppe Käserei
Steppensee
განდეგილის მღვიმე
Einsiedlerhöhle
საფარლო
Sapharlo
(ალექსანდრდორფის
შუშის ქარხანა)
(Alexandershütte)
ტყისპირი
Tkispiri
სველი მთები
Nasse Berge
4570000
4560000

დმანისი | Dmanisi

ქალაქ **დმანისში** არსებობს ისტორიული გერმანული უბანი, რომელიც მოიცავს ცურტაველისა და 9 აპრილის ქუჩებს. ამ ქუჩებზე მდებარეობს მე-19 საუკუნის ბოლოს აგებული 15 ტრადიციული გერმანულ საცხოვრებელი სახლი.
პანტიანი, რომელსაც გერმანულად **ბირნტალს** უწოდებენ, დმანისის დასავლეთით მდებაროებს. ყველისა და სხვა რძის პროდუქტის წარმოების მიზნით, 1925 წელს, ბოლნისის/კატარინენფელდის მოსახლეებმა აქ მიწის ნაკვეთები შეიძინეს.

In der Kreisstadt **Dmanisi** gibt es ein Ende des 19. Jahrhunderts entstandenes deutsches Viertel, das die Zurtawelistraße und die 9.-April-Straße mit 15 traditionellen deutschen Wohnhäusern umfasst.
Westlich von Dmanisi liegt **Birntal**, georgisch **Pantiani**. 1925 erwarben zehn Katharinenfelder dieses Gut, um dort Käse und andere Milcherzeugnisse herzustellen.

The district town of **Dmanisi** has a historical German quarter comprising Tsurtaveli Str. and 9 April Str. with 15 traditional German dwelling houses constructed at the end of the 19th century.
Birntal, which is called **Pantiani** in Georgian, is located west of Dmanisi. In 1925, ten inhabitants of Bolnisi/Katharinenfeld bought the estate to produce cheese and other dairy goods there.

დამატებითი ლიტერატურა | Lesehinweis | Further reading: Edgar Reitenbach (Hg.): Vom Kaukasus nach Kasachstan, Band 3, Duisburg 2007, გვ./S./p. 51, 119

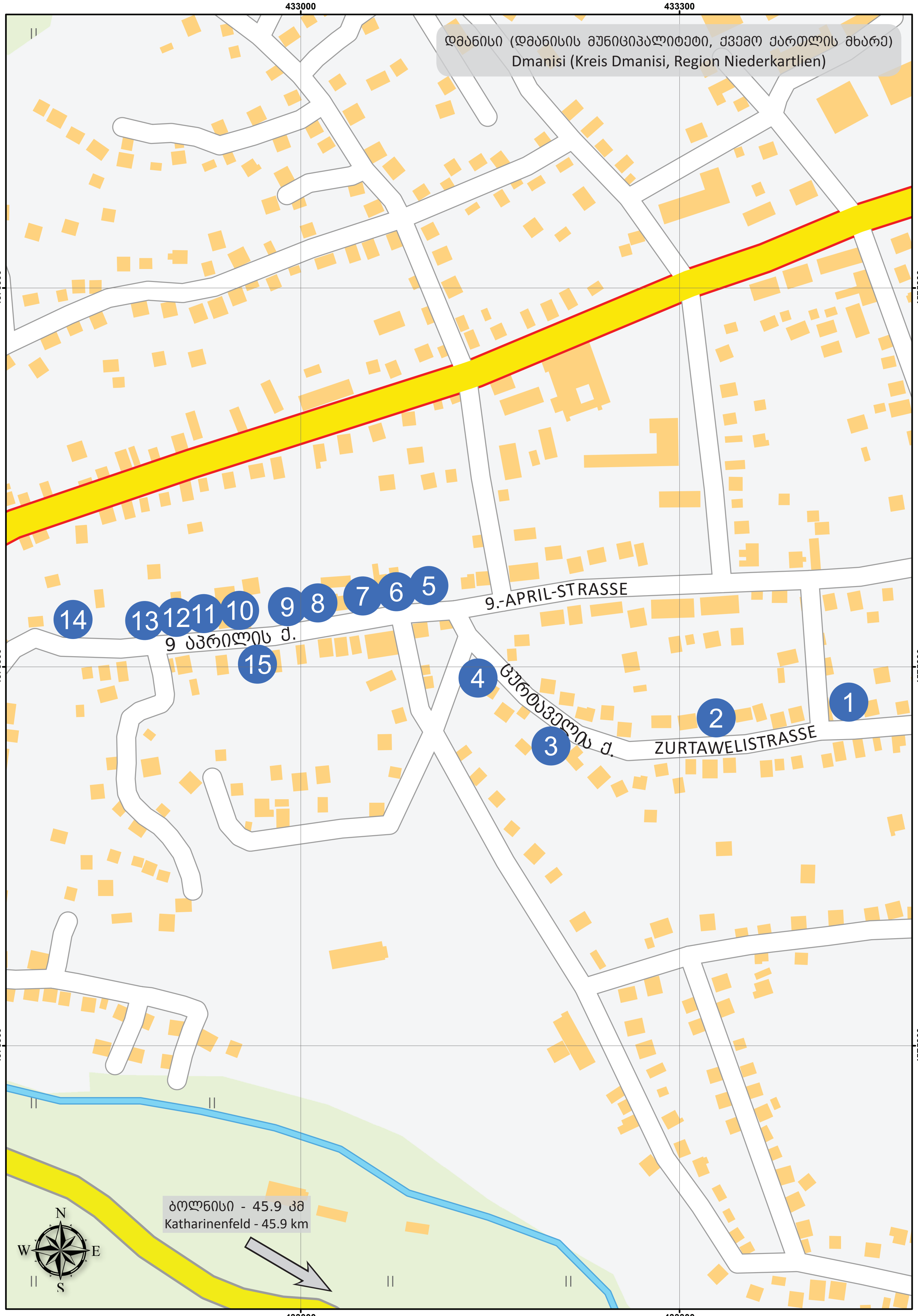
დმანისი (დმანისის მუნიციპალიტეტი, ქვემო ქართლის მხარე)
Dmanisi (Kreis Dmanisi, Region Niederkartlien)
433000
433300
4575900
4575600
4575300
9.-APRIL-STRASSE
9 აპრილის ქ.
ცურტაველის ქ.
ZURTAWELISTRASSE
1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
ბოლნისი - 45.9 კმ
Katharinenfeld - 45.9 km
N
W
E
S

მცხეთის რაიონი
KREIS MZCHETA

ვარდისუბანი | Rosental

1-17 **როზენტალი** გერმანელების მიერ თბილისიდან ჩრდილო-დასავლეთით, 51 კმ-ის დაშორებით დაარსდა. მისი ქართული სახელწოდებაა **ვარდისუბანი**. მისი ადგილობრივი გერმანული კულტურული მემკვიდრეობა წარმოდგენილია 17 საცხოვრებელი სახლით.

Rosental wurde von Deutschen 51 km nordwestlich von Tiflis gegründet. Der georgische Ortsname lautet **Wardisubani**. Das örtliche deutsche Kulturerbe umfasst 17 Wohnhäuser.

Rosental was established 51km north-west of Tbilisi by Germans. In Georgian, the place is called **Vardisubani**. Its local German cultural heritage comprises 17 dwelling houses.

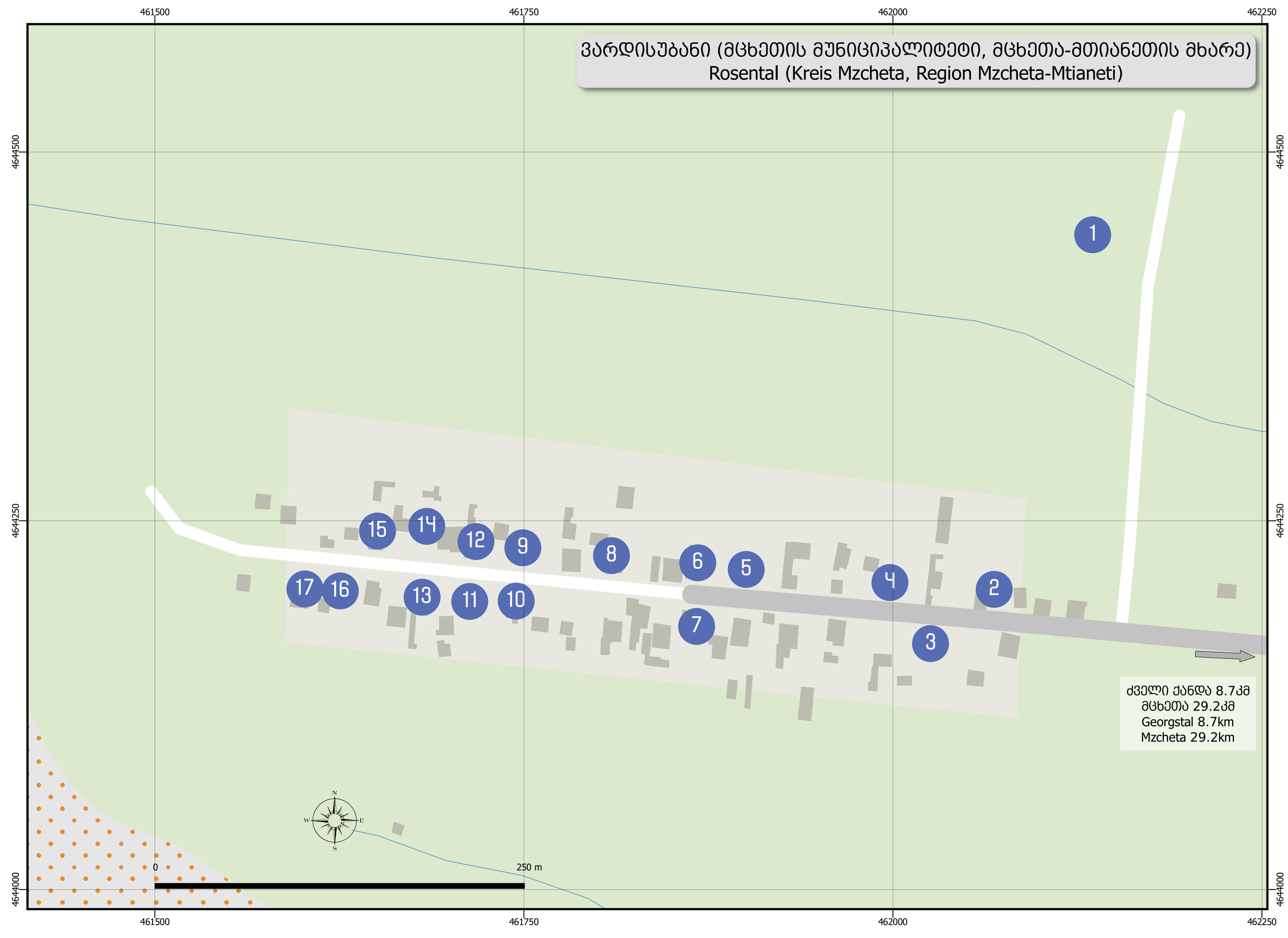

ვარდისუბანი (მცხეთის მუნიციპალიტეტი, მცხეთა-მთიანეთის მხარე)
Rosental (Kreis Mzcheta, Region Mzcheta-Mtianeti)
ძველი ქანდა 8.7კმ
მცხეთა 29.2კმ
Georgstal 8.7km
Mzcheta 29.2km
1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
0
250 m
461500
461750
462000
462250
4644000
4644250
4644500

ძველი ქანდა | Georgstal

1-6 **გეორგსტალი** ბესარაბიიდან (ამჟამად მოლდოვას რესპუბლიკის და უკრაინის ტერიტორია) ჩამოსულმა გერმანელებმა 1910 წელს, თბილისიდან ჩრდილო-დასავლეთით 42 კმ-ის დაშორებით, დააფუძნეს. ამ ადგილს ქართულად **ძველი ქანდა** ეწოდება. მისი ადგილობრივი გერმანული კულტურული მემკვიდრეობა წარმოდგენილია ექვსი საცხოვრებელი სახლით, რომლებიც 1910-იან წლებში აიგო.

Georgstal wurde 1910 von Deutschen aus Bessarabien (in der heutigen Republik Moldau und Ukraine) 42 km nordwestlich von Tiflis gegründet. Der georgische Ortsname lautet **Dsweli Kanda**. Das örtliche deutsche Kulturerbe umfasst sechs nach 1910 erbaute Wohnhäuser.

Georgstal was established 42km north-west of Tbilisi in 1910 by Germans from Bessarabia (in the present-day Republic of Moldova and Ukraine). In Georgian, the place is called **Dzveli Kanda**. Its local German cultural heritage comprises six dwelling houses built in the 1910s.

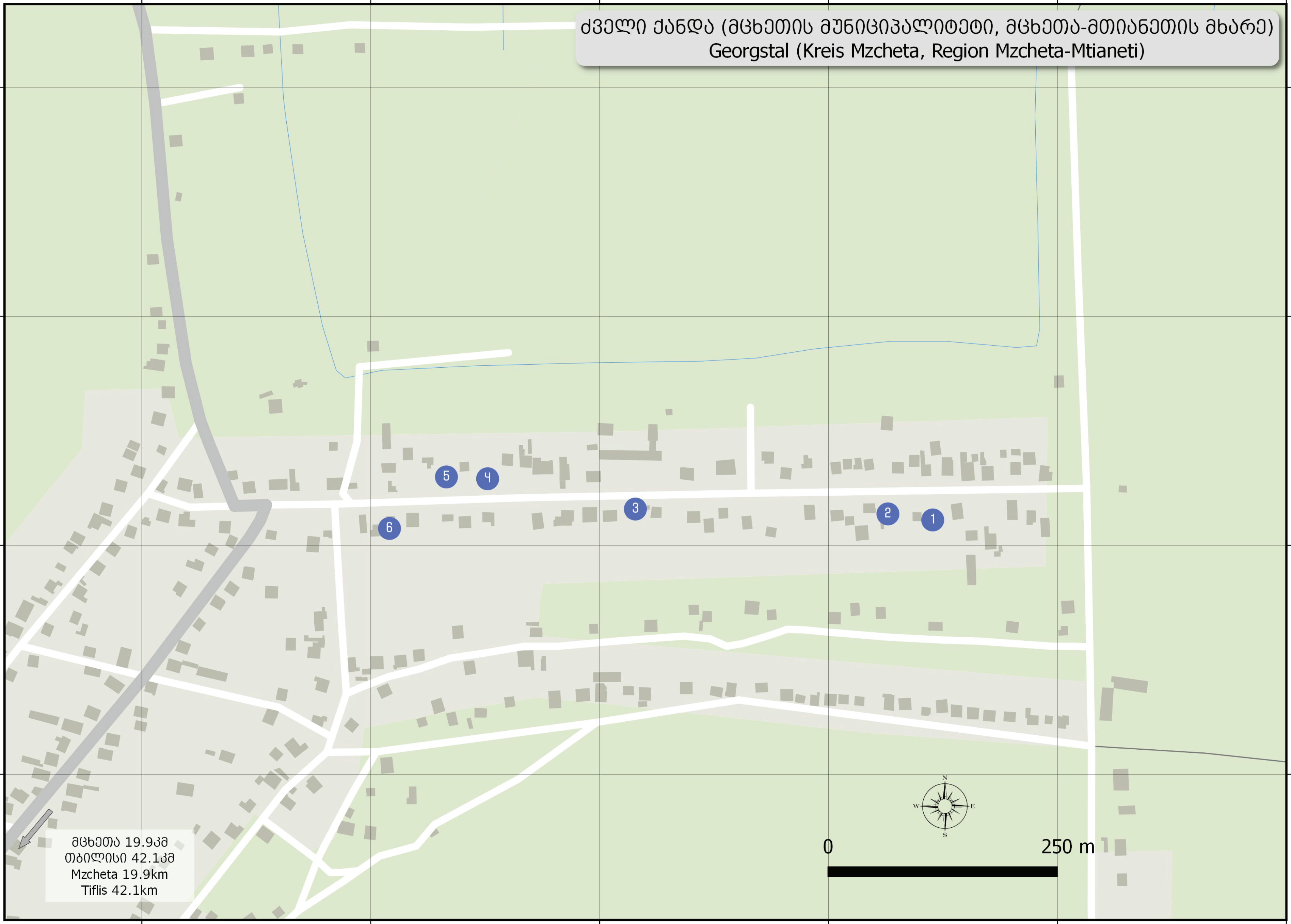
ძველი ქანდა (მცხეთის მუნიციპალიტეტი, მცხეთა-მთიანეთის მხარე)
Georgstal (Kreis Mzcheta, Region Mzcheta-Mtianeti)
1
2
3
4
5
6
0
250 m
N
E
S
W
მცხეთა 19.9კმ
თბილისი 42.1კმ
Mzcheta 19.9km
Tiflis 42.1km
466500
466750
467000
467250
467500
467750
4639750
4639500
4639250
4639000

ᲐᲓᲘᲒᲔᲜᲘᲡ ᲛᲣᲜᲘᲪᲘᲞᲐᲚᲘᲢᲔᲢᲘ
KREIS ADIGENI

აბასთუმანი | Freudental

1842 წელს ვიურტემბერგიდან და რუსეთიდან გადმოსახლებულმა გერმანელებმა **ფროიდენტალი** დააარსეს. თუმცა, სასოფლო-სამეურნეო მიწების სიმცირის და სხვა გერმანულ კოლონიებთან შედარებით თბილისიდან შორს მდებარეობის გამო, პირველმა ოჯახებმა მალევე დატოვეს ეს ადგილი. ამის შემდგომ, იმავე ადგილას გაჩნდა კურორტი **აბასთუმანი**, რომელიც ძირითადად გერმანელმა ადოლფ რემერტმა (1835-1902) დააგეგმარა. ადგილობრივი გერმანული კულ-ტურული მემკვიდრეობა წარმოდგენილია წმ. ალექსანდრე ნეველის ეკლესიით და რომანოვების სასახლით, რომელიც გერმანელმა არქიტექტორმა ოტო იაკობ სიმონსონმა ააგო.

Freudental wurde 1842 von Deutschen aus Württemberg und Russland gegründet. Aus Mangel an Ackerland und wegen der großen Entfernung zu den anderen bei Tiflis gelegenen deutschen Siedlungen wanderten die ersten Familien bald wieder ab. An gleicher Stelle entstand jedoch kurz darauf der Kurort **Abastumani**, der wesentlich von

dem Deutschen Adolf Remmert (1835-1902) geplant wurde. Zum örtlichen deutschen Kulturerbe zählen die Alexander-Newski-Kirche und der Romanow-Palast, die von Otto Jakob Simonson erbaut wurden.

In 1842, Germans from Württemberg and Russia founded **Freudental**. However, owing to a shortage of agricultural land and it being far from the other German settlements located near Tbilisi, the first families soon left this place. Soon afterwards, **Abastumani** Spa was opened nearby, having been designed mainly by German, Adolf Remmert (1835-1902). The local German cultural heritage comprises the Alexander Nevski Church and the Romanov Palace built by German architect, Otto Jakob Simonson.

დამატებითი ლიტერატურა | Lesehinweis | Further reading: მაია მანია, ევროპელი არქიტექტორები თბილისში, 2008 წელი, თბილისი / Maia Mania, European architects in Tbilisi, Tbilisi 2008

სოხუმის რაიონი
BEZIRK SOCHUMI

ძიღუტა, ახალსოფელი და ლინდა
Gnadenberg, Neudorf und Lindau

გნადენბერგი, ნოიდორფი და **ლინდაუ** ვიურტემბერგიდან, ბალტიის ქვეყნებიდან და რუსეთიდან გადმოსული პროტესტანტი გერმანელების მიერ შავი ზღვის სანაპიროსთან, სოხუმთან ახლოს 1884 წელს. სოფლები თამბაქოს აწარმოებდნენ, ხოლო გარკვეული დროის განმავლობაში, სოხუმისთვის რძის ერთადერთი მიმწოდებლები იყვნენ. ქართულად ამ ადგილებს **ძიღუტა, ახალსოფელი** (რაც "Neudorf"-ის პირდაპირი ტრანსლიტერაციითაა მიღებული) და **ლინდა** ეწოდება.

Gnadenberg, Neudorf und **Lindau** wurden 1884 von evangelischen Deutschen aus Württemberg, dem Baltikum und Russland oberhalb von Sochumi am Schwarzen Meer gegründet. Die Orte bauten Tabak an und waren zeitweilig die einzigen Milchlieferanten von Sochumi. Ihre georgischen Ortsnamen lauten **Dsiguta, Achalsopheli** (wörtlich ebenfalls „Neudorf") und **Linda**.

Gnadenberg, Neudorf and **Lindau** were established in 1884 by Protestant Germans from Württemberg, the Baltic States and Russia above Sukhumi along the Black Sea. The villages used to cultivate tobacco and were for some time Sukhumi's only milk supplier. In Georgian, the places are called **Dziguta, Akhalsopheli** (meaning "new village", a literal translation of "Neudorf") and **Linda**.

დამატებითი ლიტერატურა | Lesehinweis | Further reading: B. Adler, Die deutschen Kolonien Neudorf und Gnadenberg bei Suchum im Südwestkaukasus, in: Heimatbuch der Deutschen aus Russland (1961), გვ./S./p. 48-53

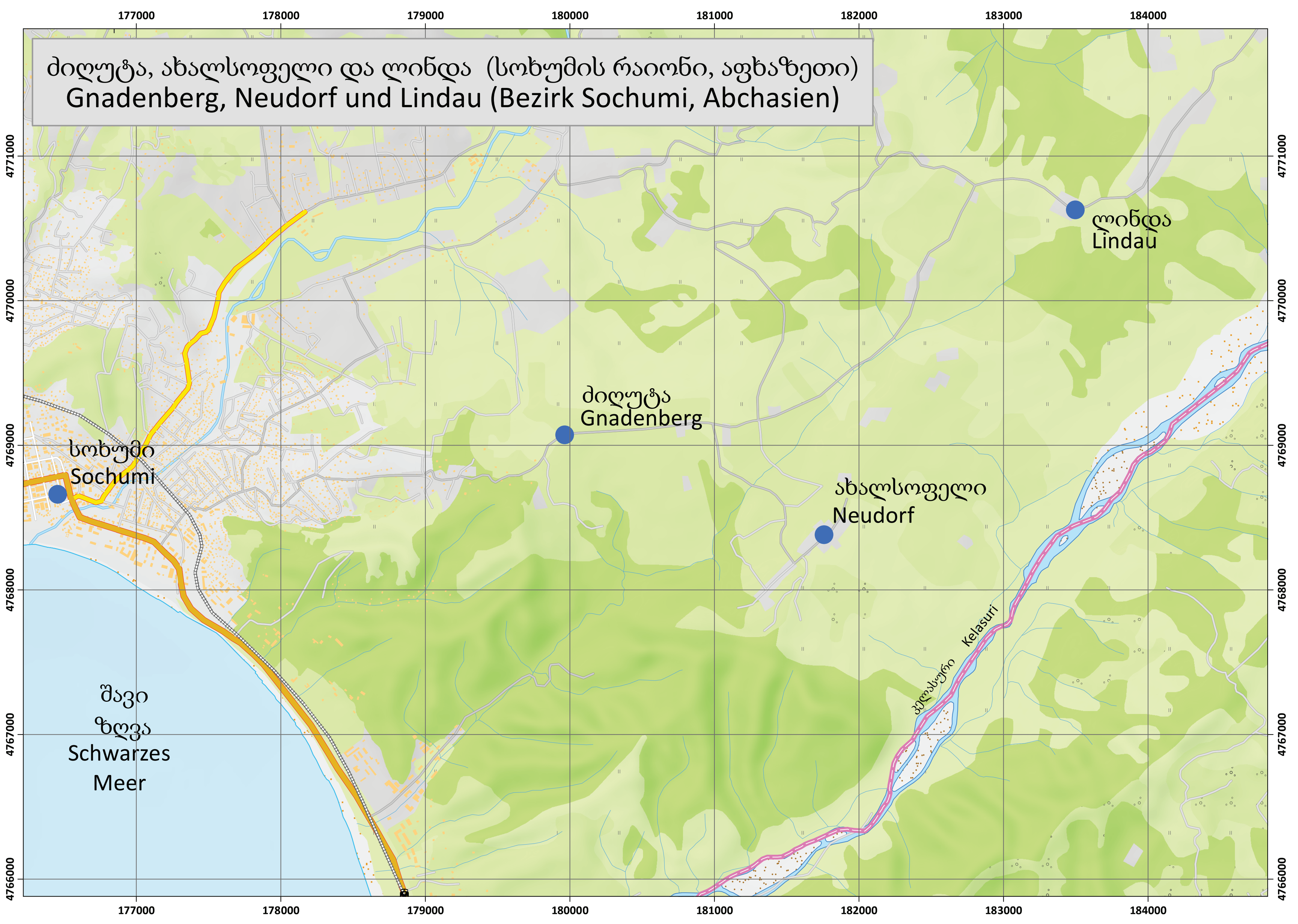
მიღუტა, ახალსოფელი და ლინდა (სოხუმის რაიონი, აფხაზეთი)
Gnadenberg, Neudorf und Lindau (Bezirk Sochumi, Abchasien)
ლინდა
Lindau
მიღუტა
Gnadenberg
ახალსოფელი
Neudorf
სოხუმი
Sochumi
შავი
ზღვა
Schwarzes
Meer
კელასური
Kelasuri
177000
178000
179000
180000
181000
182000
183000
184000
4771000
4770000
4769000
4768000
4767000
4766000

Die Europäische Charta der Regional- oder Minderheitensprachen ist ein Abkommen des Europarats, das die in einem Land traditionell gesprochenen Minderheitensprachen fördert. Georgien hat sich bei seinem Beitritt zum Europarat 1999 zur Ratifizierung der Sprachencharta verpflichtet. Deutsch ist eine der in Georgien traditionell gesprochenen Minderheitensprachen. Weitere Informationen über die Sprachencharta und den Europarat finden Sie auf unseren Webseiten:

coe.int/minlang
coe.int
coe.ge

რეგიონული ან უმცირესობათა ენების ევროპული ქარტია წარმოადგენს ევროპის საბჭოს კონვენციას, რომელიც ხელს უწყობს იმ უმცირესობათა ენების დაცვას, რომლებზეც ტრადიციულად საუბრობენ ქვეყანაში.
1999 ევროპის საბჭოში გაწევრიანების დროს, საქართველომ იკისრა ენების ქარტიის რატიფიცირება. გერმანული ერთ-ერთია იმ უმცირესობათა ენებს შორის რომლზეც ტრადიციულად საუბრობდნენ საქართველოში ენების ქარტიისა და ევროპის საბჭოზე დამატებითი ინფორმაციისათვის გთხოვთ, ეწვიოთ ჩვენს ვებგვერდებს:

coe.int/minlang
coe.int
coe.ge

DEU
KAT

Der Europarat ist Europas führende Organisation für Menschenrechte. Er hat 47 Mitgliedsstaaten, von denen 28 auch Mitglied der Europäischen Union sind. Alle Mitgliedsstaaten des Europarats haben die Europäische Menschenrechtskonvention gezeichnet, ein Vertrag zum Schutz der Menschenrechte, der Demokratie und der Rechtsstaatlichkeit. Der Europäische Gerichtshof für Menschenrechte überwacht die Umsetzung der Konvention in den Mitgliedsstaaten.

ევროპის საბჭო არის ადამიანის უფლებათა მოწინავე ორგანიზაცია კონტინენტზე. იგი 47 წევრი სახელმწიფოსაგან შედგება, რომელთაგან 28 ევროპის კავშირის წევრიცაა.
ევროპის საბჭოს ყველა წევრმა სახელმწიფომ ხელი მოაწერა ადამიანის უფლებათა ევროპულ კონვენციას – ხელშეკრულებას, რომელიც გამიზნულია ადამიანის უფლებების, დემოკრატიისა და კანონის უზენაესობის დასაცავად. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო ზედამხედველობს კონვენციის შესრულებას წევრ სახელმწიფოებში.